

وزارت معارف

معینیت انکشاف نصاب تعلیمی و تربیهٔ معلم
ریاست عمومی انکشاف نصاب تعلیمی و تألیف کتب درسی

رهنمای معلم تعلیم و تربیه اسلامی
صنف هفتم
(مذهب جعفری)

رهنمای معلم تعلیم و تربیه اسلامی صنف هفتم (مذهب جعفری)

سال چاپ ۱۳۹۶

وزارت معارف

معینیت انکشاف نصاب تعلیمی و

تربیهٔ معلم

ریاست عمومی انکشاف نصاب تعلیمی

و تألیف کتب درسی

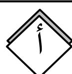
کتاب معلم

رهنمای تدریس تعلیم وتربیهٔ اسلامی

صنف هفتم

(مذهب جعفری)

سال چاپ: ۱۳۹۶ هـ . ش.

مؤلف: عبدالظاهر مدقق ترگانی

ادیتور علمی و مسلکی: مؤلف محمدباقر جعفری غزنوی

ادیتور زبانی:

ادیت سیاسی و فرهنگی:

- داکتر عطاء الله واحدیار مشاور ارشد وزارت معارف و رئیس نشرات.
- حبیب الله راحل

کمیتهٔ نظارت:

- دکتور اسدالله محقق معین نصاب تعلیمی، تربیهٔ معلم و مرکز ساینس
- دکتور شیر علی ظریفی مسؤول پروژهٔ انکشاف نصاب تعلیمی
- معاون سرمؤلف عبدالظاهر گلستانی رئیس عمومی انکشاف نصاب تعلیمی و تألیف کتب درسی

طرح و دیزاین: محمدعلی نظری و سیدکاظم (کاظمی)

بسم الله الرحمن الرحيم

سرود ملی

دا وطن افغانستان دی
دا عزت د هر افغان دی

کور د سولې کور د تورې
هر بچی یې قهرمان دی

دا وطن د ټولو کور دی
د بلوڅو د ازبکو

د پښتون او هزاره وو
د ترکمنو د تاجکو

ورسره عرب، گوجر دي
پامیریان، نورستانیان

براهوي دي، قزلباش دي
هم ایماق، هم پشه یان

دا هیواد به تل ځلیږي
لکه لمر پر شنه آسمان

په سینه کې د آسیا به
لکه زره وي جاویدان

نوم د حق مودی رهبر
وایو الله اکبر وایو الله اکبر

بسم الله الرحمن الرحیم

پیام وزیر معارف،

استادان و معلمان محترم،

تعلیم و تربیه اساس توسعه و انکشاف هر کشور را تشکیل می دهد و نصاب تعلیمی یکی از عناصر بنیادی تعلیم و تربیه می باشد که مطابق انکشافات علمی و نیازمندی‌های جامعه وضع می گردد، واضح است که انکشافات علمی و ضرورت‌های جامعه همواره در حال تَطَوُر می‌باشد؛ بناءً لازم است نصاب تعلیمی نیز به صورت علمی و دقیق مطابق ایجابات عصر و زمان انکشاف نماید. البته نباید نصاب تعلیمی تابع تغییرات سیاسی، نظریات و تمایلات اشخاص گردد.

کتاب رهنمای معلم که امروز در دسترس شما قرار دارد بنابر همین مشخصات تهیه و ترتیب گردیده و با تکیه بر میتودهای جدید تدریس، فعالیت‌ها و مواد معلوماتی نیز در آن اضافه شده است که یقیناً برای فعال نگاه داشتن شاگردان در عملیهٔ تدریس مفید و مؤثر می‌باشد.

امیدوارم محتویات این کتاب که با استفاده از روش های آموزش فعال تألیف و تدوین شده است، مورد استفادهٔ شما استادان عزیز قرار گیرد. با استفاده از فرصت از اولیای محترم شاگردان تقاضا بعمل می آید تا در تعلیم و تربیهٔ با کیفیت دختران و پسران خود همکاری متداوم نمایند، تا به این وسیله اهداف و آروزهای نظام معارف بر آورده گردد و نتایج و دست آوردهای خوبی برای نسل جوان و کشور ما داشته باشد.

استادان و معلمان گرانقدر ما در تطبیق مؤثر نصاب تعلیمی رسالت و مسؤولیت بزرگ دارند.

وزارت معارف همواره تلاش می نماید تا نصاب تعلیمی معارف مطابق اساسات و ارزشهای دین مبین اسلام، نیازمندی های جامعه و منافع ملی و وطندوستی با معیار های جدید علمی ساینس و تکنالوژی انکشاف نماید.

به منظور نیل به این مأمول بزرگ ملی از تمام شخصیت های علمی، دانشمندان تعلیم و تربیهٔ کشور و اولیای محترم شاگردان تمنا دارم، تا با ارائهٔ نظریات و پیشنهادات رهنمودی و سودمند خویش مؤلفان ما را در بهبودبخشی بیشتر از پیش تألیف کتب درسی و رهنماهای معلمان یاری نمایند.

از همهٔ دانشمندانی که در تهیه و ترتیب این کتاب سهم گرفته اند، و نیز از مؤسسات محترم ملی و بین المللی و سایر کشور های دوست که در تهیه و ترتیب نصاب تعلیمی جدید، طبع و توزیع کتب درسی و رهنماهای معلمان زمینه سازی و یا همکاری های مادی یا معنوی نموده اند صمیمانه اظهار امتنان و قدردانی نموده تداوم همکاری های شان را آرزو می نمایم.

و من الله التوفیق

دکتور اسدالله حنیف بلخی

وزیر معارف

فهرست

بسم الله الرحمن الرحیم

۱- مقدمه

اهمیت تعلیم و تربیت و رسالت معلمان

متخصصان تعلیم و تربیه هر کدام تعریف های خاص از تعلیم و تربیه دارند. عده ای تعلیم و تربیت را انتقال، ارزیابی و توسعه یی میراث فرهنگی گذشته گان می‌دانند. عده ای نیز تعلیم و تربیت را تشکیل نهایی، صفات و قابلیت‌های معین در فرد خوانده اند. پاره ای هم تعلیم و تربیت را آشکار ساختن استعدادهای نهفته در ضمیر فرد یا به بیان روشن تر به فعلیت در آوردن توانایی و استعدادهای بالقوه فرد می‌شمارند. برخی از متخصصان، تعلیم و تربیت را آماده کردن فرد برای زنده گی کردن در اجتماع معین و آشنا ساختن وی به آداب و رسوم و عقاید و افکار خاص می‌پندارند. امروز نظریات مفیدتری دربارۀ ماهیت تعلیم و تربیه به وسیله دانشمندان بزرگ ابراز شده است که نقل آنها در این مقدمه دارای اهمیت خاص است.

بعضی از صاحب نظران، تعلیم و تربیت را رهنمایی جنبه‌های متعدد ابعاد جسمی و روحی فرد، یعنی جنبه‌های جسمانی، عقلانی، عاطفی، اجتماعی، کاری، هنری، جنبۀ معنوی و جنبۀ اخلاقی می‌دانند.

جان دیویی، تعلیم و تربیت را تجدید نظر در تجربیات و تشکیل مجدد آنها به گونه‌ای که موجبات رشد بیشتری را در فرد فراهم نماید، تلقی کرده است.

همه تعاریف فوق از جهاتی درست اند، اما به تنهایی کافی نیستند.معلمان، از تعلیم و تربیت شاگردان انتظار زیادی دارند. آنها از شاگردان انتظار دارند که در کنار فراگیری علم و هنر با فرهنگ و آداب و رسوم کشور خود آشنا شده و به منظور سازگاری با جامعه و ورود موفقانه به اجتماع، عادات، مهارت‌ها و نگرش‌های خاصی را کسب کنند، تا در نتیجۀ شگوفایی استعداد ها بتوانند قابلیت‌های خود را تبارز دهند، مهارت‌های کاری و شغلی مورد نیاز را جهت کسب معاش و تأمین نیازهای اقتصادی جامعه یاد بگیرند. از سوی دیگر انتظار می‌رود ابعاد وجودی شاگردان که توسط زیست شناسان، روان شناسان، جامعه شناسان، فلاسفه و علمای اخلاق شناسایی شده است، از طریق بازدهی تعلیم و تربیت رهنمایی، رشد و توسعه یابد.

از نظر دین اسلام، هدف تعلیم وتربیت، پرورش افراد برای رسیدن به انسان کامل است. و انسان کامل کسی است که همه ابعاد وجودی او در حد توانایی رشد و تکامل پیدا کند. وظیفه مهم معلمان؛ رشد ابعاد وجودی انسان است چه موضوعات مختلف درسی هر کدام به دنبال تحقق و پرورش بُعد خاصی از وجود آدمی است.

هدف تعلیم و تربیت، پرکردن ذهن متعلم از حقایق و واقعیت‌های مختلف نیست. شاگرد خوب، الزاماً کسی نیست که معلومات زیادی کسب کرده است، برعکس شاگرد خوب کسی است که ابعاد وجودی او در همه زمینه‌ها رشد نموده باشد و یاد گرفته باشد که چگونه یاد بگیرد. چنین فردی در تمام عمر در پی یادگیری است. دست آورد تعلیم و تربیت این نیست که تنها به تربیت نخبگان توجه کند و به بقیه شاگردان بی اعتنایی کنند. نظام تعلیم و تربیت مطلوب، پرورش استعداد همه گان را مورد توجه قرار میدهد. تعلیم و تربیت به معنای صحیح آن به تحقق همه ی اهداف تعلیم و تربیت توجه می‌کند. از سوی دیگر معلم آگاه و وارد به مبانی صحیح تربیتی، در همهٔ دوره‌های تحصیلی به تحقق تمام اهداف عمومی آموزش و پرورش از طریق فعالیت‌های مختلف درسی براساس برنامه، طرح و توجه دارد.

شاگردان در دوره نوجوانی دارای ویژه گی‌های خاصی هستند. در این دوره متعلمین به لحاظ بدنی وارد مرحلهٔ جدیدی از تغییرات جسمانی می‌شوند. ارتباط شاگردان با یکدیگر و گروه همسالان در این دوره شکل مخصوصی به خود می‌گیرد. آماده گی شاگردان در این دوره برای انجام کارهای اجتماعی و شناخت آداب و رسوم مردم و اقوام مختلف زیادتر از دورهٔ کودکی آنان است. نوجوانان در این دوره به لحاظ عاطفی از هم آهنگی با دیگران و انجام کارهای خوب و کمک به دیگران لذت می‌برند. آنها دوست دارند که خود به طور مستقل بسیاری از امور مربوط به خویش را انجام دهند. آنان در این دوره، علاقه بیشتری برای درک اسرار عالم هستی و یادگیری دربارهٔ طبیعت و عالم معنا از خود نشان می‌دهند. ذوق هنری و حس زیبا شناسی کودکان در این دوره بیش از دورهٔ کودکی است. نوجوانان علاقه دارند که خود را به شکل‌های مختلف بیان کنند. آنها فرصت‌های مختلفی را برای آموزش فراهم می‌کنند. گاهی برخی از کارهای شاگردان همواره خوش آیند معلم نیست اما این فرصت‌ها از اهمیت تربیتی بالاتر برخورداراند. یک معلم آگاه، توجه دارد که از این فرصت‌ها برای رشد ابعاد جسمی و روحی شاگردان

خود در زمینه‌های مختلف علمی، دینی، اجتماعی، اخلاقی، عاطفی، جسمانی و عقلانی استفادهٔ بیشتر نماید.

اهداف عمومی تعلیم و تربیه در افغانستان

اهداف عمومی تعلیم و تربیت در افغانستان که با در نظر داشت فرهنگ ورسومات جامعهٔ افغانستان و انکشاف همه جانبهٔ علم و دانش در جهت آموزش و پرورش برای افراد آن ضروری پنداشته می‌شود. نکات ذیل شاخص‌های آن اهداف می‌باشد:

الف ــ اهداف اعتقادی و اخلاقی

ـ تقویهٔ ایمان و اعتقاد به اساسات دین مقدس اسلام، توسعهٔ بینش اسلامی عاری از افراط و تفریط مبتنی بر تعالیم قرآنی و سنن پیامبر (ص)

ـ ایجاد روحیهٔ خودشناسی به منظور خداشناسی

ـ تقویهٔ روحیهٔ اعتماد به نفس و الزام به سجایای اخلاقی

ـ ایجاد روحیهٔ نظم پذیری و رعایت ارزشهای قانونی.

ـ تقویهٔ روحیهٔ درک مسئوولیت در برابر ارزشهای تعلیمی، تربیتی ، اجتماعی و انسانی.

ب ــ اهداف علمی و آموزشی

در نتیجهٔ مراحل آموزشی که به وسیله نصاب تعلیمی و سایر فعالیتهای ماورای نصاب تعلیمی صورت می‌گیرد، شاگردان دانش اساسی و لازمی را کسب و مهارتهای عالیتر فکری را انکشاف خواهند داد. بنابر این اهداف مهم علمی و آموزشی زیر در نظر گرفته شده است.

ـ کسب و تقویهٔ مهارتهای آموزشی از قبیل: شنیدن، سخن گفتن، خواندن، نوشتن ، به کار بردن اعداد و حسن خط در زبان‌های رسمی و خارجی.

ـ آموختن مهارتهای آموزش: انکشاف استعدادها برای ارزیابی خودی در مراحل آموزش و نتایج حاصله از آن.

ـ تقویهٔ قابلیت تفکر، تعمق، مطالعه، تحقیق و ابتکار در زمینه‌های علمی، فرهنگی و فنی.

ـ آموزش علوم، فنون تکنالوژی معاصر وکسب مهارتهای فردی و اجتماعی مورد نیاز.

ـ کسب مهارت‌ها جهت حل معضلات و پرابلم‌های فردی و اجتماعی.

اهداف فرهنگی و هنری

ـ شناخت فرهنگ و هنر (صنایع دستی، سوزن دوزی، خامک دوزی، بافت، رسامی، خطاطی، نقاشی، تزیین خانه و موزیک) و هنرهای سالم جهانی و نیز پرورش و رهنمایی ذوق و استعدادهای هنری و زیبایی شناسی.

ـ آگاهی از تاریخ، فرهنگ، تمدن ملی و اسلامی افغانستان و جهان.

ـ حفظ اصالت و انکشاف فرهنگ، آداب و سنن پسندیدۀ جامعۀ افغانستان.

ـ انکشاف مهارت‌های هنری از طریق تمرین و فعالیت‌های انفرادی و جمعی.

اهداف مدنی و اجتماعی

تعقیب اهداف ذیل در انکشاف موقف شاگردان بحیث اعضای یک فامیل، محل، منطقه، اجتماع ملی و بین المللی کمک خواهد کرد.

ـ تقویه روحیه حفاظت از نوامیس ملی، تحکیم بنیاد روابط خانواده برپایه تساوی حقوق و اخلاق اسلامی.

ـ تقویۀ روحیۀ برادری، تعاون، صلح دوستی، عدالت اجتماعی، همبستگی ملی و بین المللی.

ـ انکشاف حس خیر خواهی و ارتقای فضایل دینی و اخلاقی، ضدیت با جنگ و مبارزه با مواد مخدر.

ـ تقویۀ روحیۀ احترام به قانون و رعایت آن و حمایت از حقوق قانونی همگانی بدون در نظر داشت قوم، جنس، سن، موقف اقتصادی و اجتماعی و وابستگی سیاسی و امثال این‌ها.

ـ انکشاف روحیۀ مشارکت در فعالیت‌های دینی، فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی.

ـ ایجاد روحیۀ حل مسالمت آمیز اختلافات و برخوردها بطور صلح آمیز و سازنده.

ـ ایجاد روحیۀ فرهنگ شکیبایی وتفاهم.

ـ تقویۀ روحیۀ استفاده از تجارب و دستاوردهای علمی و تخنیکی جامعه بین المللی.

ـ تقویۀ روحیۀ احترام به کرامت انسانی و اساسات حقوق بشر.

ـ رشد و انکشاف روحیۀ احترام به مقام انسانی زن و حمایت از حقوق آنان.

ـ تقویۀ روحیۀ رعایت حقوق بزرگان، همسایه گان، شهروندان با موازین جامعۀ مدنی.

اهداف اقتصادی

ـ درک ضرورت‌های انکشافی و اقتصادی جامعه و ارتباط آن با اقتصاد خانواده.

ـ درک ارزش و اهمیت کار و تقویۀ روحیه اشتغال در مشاغل مفید.

ـ ایجاد روحیهٔ صرفه جویی، قناعت و پرهیز از اسراف وتجمل گرایی.

ـ شناخت منابع اقتصادی کشور و شیوه‌های مناسب استخراج و استفاده از آنها و پرورش روحیهٔ حراست از اموال ملی و منابع طبیعی.

اهداف عمومی دوره متوسطه از صنف (۷-۹)

شاگردانی که دوره ابتداییه را موفقانه سپری نمایند. طبق خواهش شامل این دورهٔ تعلیمی و تربیتی می‌شوند.

هدف کلی این دوره انتخاب مسیرهای مختلف زنده گی مطابق با استعداد و علاقه شاگردان و با در نظرداشت ضرورت‌ها و امکانات کشور می‌باشد، اهداف این دوره را قرار ذیل میتوان در نظر داشت:

۱. تقویت دستاوردهای تعلیمی و تربیتی دوره‌های گذشته و آماده گی برای دورهٔ بعدی.

۲. توسعه معلومات و تعمق در مسایل دینی، اخلاقی و مبانی اعتقادی و آشنایی مزید به دانش اسلامی.

۳. انکشاف روحیهٔ خود شناسی به منظور معرفت بیشتر به خداوند(ج).

۴. تشخیص استعدادهای شاگردان در رشته‌های مختلف درسی.

۵. گسترش معلومات و انکشاف حس کنجکاوی شاگردان دربارهٔ محیط زیست، قوانین طبیعت، علوم و تجارب پیشرفته بشری که با مفاهیم، وسایل و اساسات ساینس استوار باشد.

۶. انکشاف متوازن آموزش زبانهای رسمی کشور، تقویه زبان‌های مادری و زبانهای خارجی و انکشاف سویهٔ علمی شاگردان در افاده مرامها به صورت تحریری و شفاهی.

۷. انکشاف روحیهٔ اخوت، تعاون، صلح دوستی و همبستگی ملی، نفی انواع تبعیض و تعصب، ضدیت با جنگ‌های ناروا و تروریزم، مبارزه با مواد مخدر.

۸. رشد مهارتهای تصمیم گیری شاگردان برای انتخاب شغل مطابق با ذوق، علاقه و استعدادهای آنها.

۹. پرورش روحیهٔ مسئوولیت پذیری و انکشاف معلومات شاگردان در فعالیت‌های دینی، فرهنگی و اجتماعی و جهت دهی شاگردان در راستای رقابت‌های سالم در کارهای شایسته.

۱۰. پرورش علاقهٔ شاگردان به کار وسعی در جهت فراهم ساختن زمینه‌های علمی آن.

۱۱. انکشاف مهارت‌های سنجش خودی در مراحل آموزشی.

۱۲. مواظبت از صحت جسمی خویش.

۲- مقدمه (معرفی کتاب درسی)

علماءاسلامی می گویند؛ مجموع تعلیمات اسلامی سه بخش است:

الف) بخش عقاید، یعنی مسائل و معارفی که باید آنها را شناخت و بدانها معتقد بود و ایمان آورد، مانند مسأله توحید، صفات ذات باری تعالی، نبوت عامه و خاصه، و برخی مسائل دیگر.

ب) بخش احکام، یعنی مسائل مربوط به کار و عمل که چه کارهایی و چگونه باید انجام شود، از قبیل نماز، روزه، حج، جهاد، امر به معروف و نهی از منکر، بیع، اجاره، نکاح، طلاق، تقسیم ارث و غیره.

ج) بخش اخلاق، یعنی مسائل و دستورهایی که درباره چگونه بودن " انسان از نظر صفات روحی و خصلتهای معنوی است. از قبیل: عدالت، تقوا، شجاعت، عفت، حکمت، استقامت، وفا، صداقت، امانت وغیره.

علمی که متصدی بخش اول است علم کلام است ، و علمی که عهده دار بخش دوم است علم فقه نامیده می‌شود، و علمی که بخش سوم را بر ذمه دارد علم اخلاق نام گرفته است. [۱]

کتاب تعلیمات دینی نیز به همین صورت تنظیم شده است. بخش اول آن شناخت عقاید است و این بخش شامل ۱۳ درس است. در این بخش مباحثی چون دلایل وجود خدا، صفات خدا، نبوت و شناخت پیامبران، شناخت امامان و در نهایت درسهایی در باره زندگی پس از مرگ ارائه خواهد شد.

بخش دوم کتاب تعلیم و تربیه دینی به احکام اختصاص یافته است. این بخش شامل ۱۱ درس است. در این بخش بیشتر احکام نماز مورد بررسی قرار می گیرد.

بخش سوم که با عنوان آداب و اخلاق است شامل ۱۴ درس است. مباحث این بخش شامل اخلاق فردی و اخلاق اجتماعی است.

---

[۱]. مرتضی مطهری، آشنایی با علوم اسلامی، ج دوم، چاپ ششم : ۱۳۶۸، انتشارات صدرا

بخش اول

عقاید

معلومات تکمیلی بخش[1]

کتاب تعلیمات اسلامی از سه بخش عقاید، فقه و سیره تشکیل شده است. هر بخش شامل درسهای مختلف در باره عقاید، فقه و سیره می‌باشد. بخش اول مربوط به عقاید است. بهتر است در ابتدا اشاره مختصری به ماهیت و جایگاه علم عقاید یا علم کلام در میان سایرعلوم ودانشها صورت بگیرد.

چرا علم عقاید علم کلام نامیده می‌شود؟

در مجموع به علم عقاید علم کلام گفته می‌شود. دلیل مساله این است که در زمانیکه نخستین مباحث اعتقادی در حوزه های علمی میان مسلمانان به شیوه های مختلفی مورد بررسی و بحث قرار می‌گرفت این مباحث بیشتر به شیوه گروهی انجام می‌شد. بنا بر این وقتی افراد گروه کنار هم می‌نشستند، بحث را اینگونه آغاز می‌کردند: «الکلام فی ... سخن در این است» وقتی این سبک آغاز کردن جا افتاد به تدریج این نحوه مباحث به عنوان دانش کلام نام گرفت. برخی دیگر گفته اند وجه تسمیه علم عقاید به علم کلام در این است که نخستین مباحث در باره عقاید از کلام الهی شده است. اما به تدریج کلیه مباحث اعتقادی به عنوان علم کلام یاد شده است.

جایگاه علم کلام در میان دانشها

دین از زاویه های مختلفی مورد مطالعه قرار گرفته و دانشهای مرتبط به دین را تنوع بخشیده به گونه‌ای که حوزه های مطالعاتی زیادی به وجود آمده است. مطالعه دین از هر زاویه‌ای که باشد اصطلاحا پژوهش دینی[2] نامیده می‌شود. پژوهش دینی عبارت است از رشته های مختلفی که با روش های گوناگون به تحقیق، مطالعه و بررسی ابعاد مختلف دین می پردازد. با توجه به این که ادیان و به خصوص دین اسلام، مشتمل بر ابعاد عقیدتی، فقهی و حقوقی، فردی، اجتماعی، تربیتی و سیاسی اند، دانش های پژوهش دینی تنوع زیادی پیدا می‌کند که در ذیل به مواردی از آنها اشاره می‌شود:

۱. فلسفۀدین: فلسفۀ دین به معنای تفکّر فلسفی در زمینۀ دین است. مهم ترین مبحث این رشتۀ پژوهش دینی عبارت است از: تعریف دین، منشأ دین، براهین اثبات وجود خدا، شبهات شر، اوصاف خدا، رابطۀ علم و دین، اخلاق و دین، هنر و دین، زبان دین، گوهر و صدف دین، قلمرو دین و.... تحقیق و پژوهش در این مسائل در حوزۀ فلسفۀ دین تنها با روش عقل صورت می پذیرد.

۲. پژوهش دینی تطبیقی[3] که گاهی به آن تاریخ ادیان نیز گفته می‌شود.

۳. مردم شناسی دین: رشته ای مردم شناسی دین از دانشهایی است که به شیوه عینی به مطالعه آداب و سنن دینی به مطالعه می‌پردازد.

۴. روان شناسی دین: این رشته به مطالعه کارکردها و اثرات دین بر روان افراد می‌پردازد.

---

[1]. این معلومات از کتاب کلام جدید نوشته عبدالحسین خسروپناه ، تلخیص شده است.

[2]. religious study

[3]. comparative study of religion

۵. جامعه شناسی دین: در این رشته دین به عنوان نهادی اجتماعی مورد مطالعه قرار می گیرد. جامعه شناسان برای دین واقعیت عینی قائل می‌شوند و دین را به عنوان یک واقعیت اجتماعی مطالعه می کنند

۶. ادبیات و هنر دینی : تأثیر دین در شاخه ها و زوایای مختلف هنری و ادبی، شاخهٔ دیگری از دین پژوهی را به وجود آورده است. هنر دینی یکی از واقعیتهای عمده است.

۷. کلام اسلامی: این زمینهٔ دین پژوهی نیز از طریق تبیین غایت، بیان روش، موضوع، کارکرد، وظیفهٔ متکلّم و... تعریف شده و بامدل های مختلف کلام فلسفی و فلسفه کلامی و کلام نقلی و کلام عرفانی ظاهر گشته است. پاره ای از تعاریف به شرح ذیل است:

الف. قاضی عضدالدین لاهیجی (م ۷۵۶ ه. ق) مؤلّف مواقف، در تعریف علم کلام می گوید: کلام دانشی است که انسان در پرتو آن، قدرت پیدا می کند که عقاید دینی را از راه ایراد دلایل و رد شبهات اثبات نماید.

ب. سعد الدین تفتازانی (متوفی ۷۹۳ ه. ق) نیز دانش کلام را چنین تعریف می کند: کلام، علم به عقاید دینیه از روی دلایل قطعی و یقینی است.

ج. محقق لاهیجی بعد از نقض و ابرام بر سایر تعاریف متکلمان از دانش کلام، این علم را چنین تعریف می‌کند: کلام، صناعتی نظری است که به واسطه ای آن، انسان بر اثبات عقاید دینی توانا می‌شود.

د. فارابی در تعریف این علم می نویسد: صناعت کلام، ملکه‌ای است که انسان به کمک آن می‌تواند از راه گفتار، به یاری آرا و افعال محدود و معیّنی که واضع شریعت، آن ها را به صراحت بیان کرده است بپردازد؛ و هر چه را مخالف آن است باطل نماید.

ه. ابن خلدون می‌گوید: دانش کلام، آن دانشی است که متضمن اثبات عقاید ایمانی به وسیلهٔ ادلهٔ عقلی است; و رد بر بدعت گذارانی است که از اعتقادات مذاهب سلف و اهل سنّت منحرف شده اند; رمز این عقاید ایمانی، توحید است.

روشهای تدریس

دراین بخش بخاطر فهم بیشتر می‌توان از شیوه مختلف در تدریس استفاده نمود مواردی را یاد آور می شویم وذکر این موارد باین معنی نیست که معلم به همین شیوه هامحدوداست بلکه معلم دست باز دارد می‌تواند باابتکارخودروش های جدیدرابرگزیند

۱. لکچر: معلم مفاهیم درس را برای شاگردان توضیح میدهدشاگردان بادقت گوش می‌کنند یا یاداشت می‌کنند.

۲. سؤال وجواب: درمرحله اول معلم سؤالات دررابطه بامفاهیم درس ازشاگردان می‌پرسد وبعد سؤال وجواب طرفینی میشود.

۳. گروهی: شاگردان درگروه های مختلف تقسیم میشوندمفاهیم درس را به بحث می‌گیرند ومعلم رهنمایی می‌کند.

۴. تمثیل و اجرای عملی در بخش احکام می‌توان مفاهیم درس را عملا در صنف اجرا کرد.

شماره درس: درس اول

موضوع درس: علم عقاید

شماره صفحه: ۱– ۲

زمان تدریس: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

وسایل مورد نیاز: تخته سفید ومارکر یا تخته سیاه وتباشیر

اهداف: آشنایی با علم کلام

فعالیتهای تدریس

وقت	فعالیتهای معلم	فعالیتهای متعلم
(۵ دقیقه)	سلام و احوال پرسی، و تبریکی سال نو تحصیلی برای شاگردان. معلم خود را برای شاگردان معرفی می کند.	شاگردان هم به نوبت خود شان را معرفی می کنند.
۵ دقیقه	پرسشهای جدید برای آماده ساختن متعلم برای درس جدید ۱. در باره علم عقاید چه می‌دانید ؟ ۲. موضوع علم عقاید چیست؟	
۵ دقیقه	نوشتن عنوان درس و لغات و اصطلاحات روی تخته	متعلمان خلاصه درس را یادداشت می کنند.
۳۰ دقیقه	درس یک بار توسط یکی از شاگردان به دقت خوانده شود. معلم بعد از خواندن درس، اول درس را به طور خلاصه بیان می‌کند و با استفاده از مطالب "معلومات تکمیلی" درس را کامل تشریح می-کند. معلم شاگردان را به گروههای مختلف تقسیم کرده وفرصت بحث جمعی را به آنان می‌دهد. پاسخ به پرسشها بعد از بحث اگر سوالی برای شاگردان پیدا شود معلم به آنها پاسخ می‌دهد. **ارزشیابی** ۱. علم کلام چیست؟ ۲. موضوع علم عقاید چیست؟ ۳. هدف علم عقاید را بیان کنید!	شاگردان درس را خوب گوش می‌دهند. شاگردان به تشریح استاد گوش می‌دهند. شاگردان در گروه های ۳ نفری تقسیم شده و متن درس را بعد از مطالعه فردی باهم بحث می کنند. شاگردان اگرسؤالات دارند از معلم میپرسند. شاگردان به سؤالات ارزشیابی پاسخ میدهند.

کارخانگی

متعلمان درباره موضوع یا هدف و فواید علم عقاید ۵ سطر بنویسند!

معلومات تکمیلی

تمایز هر علمی از علم دیگر به یکی از سه چیز است:

۱. موضوع

۲. روش

۳. هدف

موضوع هر علم عبارت از چیزی است که قضایای اصلی آن علم بر محور آن دور می‌زند و به عبارت فنی تر عوارض ذاتی موضوع علم جان قضیه های آن علم است.

روش به چند دسته تقسیم می‌شود:

۱. روش نقلی

۲. روش عقلی

۳. روش علمی یا تجربی. هدف یا غایت علم همان چیزی است که علم به خاطر تحقق آن تلاش می کند.

با توجه به این سه مورد در تعریف علم کلام یا اصول عقاید این سه نکته باید روشن شود. تعاریفی که از علم کلام ارائه شده برخی از آنها به روش و برخی به موضوع و برخی دیگر به غایت اشاره دارند. اما یک تعریف جامع تعریفی است که هر سه مساله را پوشش دهد.

با توجه به رسالت عالمان عقاید و اهداف دانش کلام و با در نظر داشتن موضوع و متد آن، تعریف علم کلام، چنین است: «علم کلام دانشی است که به استنباط، تنظیم، تبیین معارف و مفاهیم دینی پرداخته و بر اساس شیوه های مختلف استدلال، اعم از برهان، جدل و خطابه، گزاره های اعتقادی را اثبات و توجیه می کند و به اعتراض ها و شبهات مخالفان دینی پاسخ می دهد. در این تعریف، نه تنها به موضوع کلام توجه شده که غایت و روش علم کلام نیز مورد اشاره قرار گرفته است. با توجه به تعریف فوق، موضوع ، روش و اهداف علم کلام عبارتند از:

۱. موضوع علم کلام اعتقادات دینی است.

۲. روش علم کلام اعم از نقلی، عقلی و حتی علمی و تجربی است.

۳. اهداف علم کلام عبارتند از:

  ۱. استنباط، تنظیم و تبیین معارف و مفاهیم دینی.

  ۲. حصول معرفت به دین به شیوه تحقیقی نه تقلیدی.

  ۳. اثبات باورهای دینی و عقلانی کردن آن ها.

  ۴. دفاع از آموزه های دینی و رد شبهات.

شماره درس: درس دوم

موضوع درس: راههای خدا شناسی(۱)

شماره صفحه: ۳-۴

زمان تدریس: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

وسایل مورد نیاز: تخته سفید و مارکر یا تخته سیاه وتباشیر

اهداف: آشنایی با راههای خداشناسی

لغات واصطلاحات

فطرت: به معنای خلقت خاص است.

فعالیتهای تدریس

وقت	فعالیتهای معلم	فعالیتهای متعلم
(۱۰دقیقه)	سلام و احوال پرسی، آماده کردن صنف دیدن کار خانگی درس گذشته و پاسخ به پرسشهای شاگردان	
(۵ دقیقه)	پرسشهای جدید برای آماده ساختن شاگردان برای درس جدید ۱. چه راههایی برای شناخت وجود دارد؟ ۲. خدا را چگونه می‌توان شناخت؟	
(۵ دقیقه)	معلم عنوان، چکیده درس و لغات و اصطلاحات را روی تخته می‌نویسد.	متعلمان خلاصه درس را یادداشت می‌کنند.
(۲۵دقیقه)	درس یک بار توسط معلم یا یکی از شاگردان به دقت خوانده شود. معلم بعد از خواندن درس، اول درس را به طور خلاصه بیان می‌کند و با استفاده از مطالب "معلومات تکمیلی" درس را کامل تشریح می‌کند. معلم شاگردان را به گروههای مختلف تقسیم کرده وفرصت بحث جمعی را به آنان می‌دهد. معلم به پرسشها پاسخ می‌دهد. **ارزشیابی** ۱. چرا خدا را از راه حس نمی‌توان شناخت؟ ۲. خداوند(ج)از کدام راهها قابل شناخت است؟	شاگردان درس را خوب گوش می‌دهند. شاگردان به تشریح استاد گوش می‌دهند. شاگردان در گروه های تقسیم شده متن درس به بحث می‌گیرند. شاگردان سوالات خود را مطرح می‌کنند. شاگردان به سؤالات ارزشیابی پاسخ می‌دهند.

کارخانگی

شاگردان درباره یکی از راههای خداشناسی مطلبی در ۵ سطر بنویسند!

معلومات تکمیلی

ابزارهای شناخت

انسانهای عادی برای شناخت واقعیت ها، سه نوع ابزار را در اختیار دارند:

۱. حس

۲. عقل

۳. قلب.

حس یکی از ابزارهای شناخت انسان است که بشر از ابتدا تاکنون به وسیله آن با جهان خارج ارتباط برقرار کرده است. شناخت حسی به وسیله حواس پنجگانه حاصل می‌شود. در میان حواس پنجگانه، چشم و گوش بیشترین نقش را در دریافت مسائل خارج از وجود انسان داشته و به وسیله این دو اکثر معلومات به ذهن وارد می‌شوند.

یکی دیگر از ابزارهای شناخت جهان خارج، عقل است که خداوند متعال به بشر ارزانی داشته است. بخشی از حقایق هستند که بوسیله حس قابل شناسایی نیستند اما عقل انسان می‌تواند آنها را درک کند. به عنوان مثال پی بردن از معلول به وجود علت با ابزار حس قابل درک نیست اما عقل می‌تواند آن را درک کند. مثلا از وجود گرما که قابل حس است به وجود وسیله گرمایشی با آنکه آن را نمی‌بینیم، پی می‌بریم.

قلب یکی دیگر از ابزارهای شناخت است. این برخلاف دو روش پیشین روشی کاملا فردی است. البته هرچه قلب بیشتر تزکیه شده باشد و مصفا باشد حقایق بیشتری را منعکس می کند.

از رسول اکرمﷺ نقل شده که فرمود: مَنْ اَخْلَصَ لِلّهِ اَرْبَعینَ صَباحاً جَرَتْ یَنابیعُ الْحِکْمَةِ مِنْ قَلْبِهِ عَلي لِسانِهِ؛ کسی که چهل روز (خود را) برای خدا خالص کند، چشمه های حکمت از قلبش بر زبانش جاری می‌شود.»[1]

[1]. بحارالانوار، ج ۷۰، ص ۲۴۲

شماره درس: درس سوم

موضوع درس: راههای خداشناسی(۲)

شماره صفحه: ۵-۷

زمان تدریس: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

وسایل مورد نیاز: تخته سفید ومارکر یا تخته سیاه وتباشیر

اهداف: آشنایی با راههای خداشناسی

فعالیتهای تدریس

وقت	فعالیتهای معلم	فعالیتهای متعلم
(۱۰دقیقه)	سلام و احوال پرسی، آماده کردن صنف، دیدن کار خانگی درس گذشته و پاسخ به پرسشهای شاگردان.	
(۵ دقیقه)	پرسشهای جدید برای آماده ساختن شاگردان برای درس جدید. ۱. چه راههایی برای شناخت وجود دارد؟ ۲. خدا را چگونه می‌توان شناخت؟	
(۵ دقیقه)	معلم عنوان، چکیده درس و لغات و اصطلاحات را روی تخته می‌نویسد.	شاگردان خلاصه درس را یادداشت می‌کنند.
(۲۵دقیقه)	درس یک بار توسط معلم یا یکی از شاگردان به دقت خوانده شود. معلم بعد از خواندن درس، اول درس را به طور خلاصه بیان می‌کند و با استفاده از مطالب "معلومات تکمیلی" درس را کامل تشریح می‌کند. معلم شاگردان را به گروههای مختلف تقسیم کرده وفرصت بحث جمعی را به آنان می‌دهد. معلم به پرسشها پاسخ می‌دهد. **ارزشیابی** ۳. چرا خدا را از راه حس نمی‌توان شناخت؟ ۴. خداوند(ج) از کدام راهها قابل شناخت است؟	شاگردان درس را خوب گوش می‌دهند. شاگردان به تشریح استاد گوش می‌دهند. شاگردان درگروه های تقسیم شده مفاهم درس را با هم می‌خوانند. شاگردان سوالات خود را مطرح می‌کنند. شاگردان به سؤالات ارزشیابی پاسخ می‌دهند.

شاگردان درباره یکی از راههای خداشناسی مطلبی در ۵ سطر بنویسند!

معلومات تکمیلی

راه فطرت

به چگونگی خلقت انسان، فطرت گفته می‌شود فطری بودن به این معناست که انسان به گونه خاصی آفریده شده و در عمق وجود خود انگیزه ها و گرایشهائی منحصر به فرد دارد. مانند علم دوستی، عدالت خواهی، آزادی طلبی، همنوع دوستی.

خداجویی یکی از گرایشهای فطری در انسان است. یکی از نشانه های فطری بودن یک گرایش همه جایی بودن و همه زمانی بودن آن است. اگر توجه کنیم از ۶ میلیارد نفوس دنیا بیش از ۵ میلیارد آن به یک نحوی به دینی باور دارند. از نظر تاریخی نیز پرستش یکی از موضوعات اصلی در زندگی بشر بوده است. شواهد تاریخی زیادی مانند عبادتگاه ها تقریبا در هر نقطه ای از زمین پیدا شده است.

شماره درس: درس چهارم

موضوع درس: راههای خداشناسی(۳)

شماره صفحه: ۸ - ۱۰

زمان تدریس: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

وسایل مورد نیاز: تخته سفید و مارکر یا تخته سیاه وتباشیر

اهداف: آشنایی با راههای خداشناسی

لغات واصطلاحات

برهان: استدلالی است که بر مبنای قواعد علم منطق استوار باشد و شامل صغرا، کبرا و نتیجه است.

فعالیتهای تدریس

وقت	فعالیتهای معلم	فعالیتهای متعلم
(۱۰ دقیقه)	سلام و احوال پرسی، آماده کردن صنف دیدن کار خانگی درس گذشته و پاسخ به پرسشهای شاگردان	
(۵ دقیقه)	پرسشهای جدید برای آماده ساختن شاگردان برای درس جدید ۱. آیا طبیعت می‌تواند ما را به وجود خدا هدایت کند؟ ۲. آیا عالم منظم(دارای نظم) است؟	
(۵ دقیقه)	معلم عنوان، چکیده درس و لغات و اصطلاحات را روی تخته می‌نویسد.	متعلمان خلاصه درس را یادداشت می-کنند.
(۲۵دقیقه)	درس یک بار توسط یکی از شاگردان به دقت خوانده شود. معلم بعد از خواندن درس، اول درس را به طور خلاصه بیان می‌کند و با استفاده از مطالب "معلومات تکمیلی" درس را کامل تشریح می‌کند. معلم شاگردان را به گروههای مختلف تقسیم کرده وفرصت بحث جمعی را به آنان می‌دهد. معلم به پرسشها پاسخ می‌دهد. **ارزشیابی** ۱. شگفتیهای طبیعت بر چه چیزی دلالت می‌کند؟ ۲. خالق طبیعت کیست؟	شاگردان درس را خوب گوش می‌دهند. شاگردان به تشریح استاد گوش می‌دهند. شاگردان بعد از گوش دادن به تشریح استاد به صورت گروپی درباره موضوع باهمدیگر بحث می‌کنند. شاگردان سوالات خود را مطرح می‌کنند. شاگردان به سؤالات ارزشیابی پاسخ می‌دهند.

کارخانگی

شاگردان درباره یکی از راههای خداشناسی مطلبی در ۵ سطر بنویسند!

معلومات تکمیلی

برهان نظم

استدلالی که بین متکلمان با عنوان برهان نظم معروف شده است؛ به این صورت بیان می‌شود:

این عالم منظم است؛ هر مجموعه منظمی نظم دهنده با شعوری دارد ؛ پس این عالم نظم دهنده با شعوری دارد.

برای اثبات این برهان لازم است هر بند آن توضیح داده شود. گزاره اول که می‌گوید این عالم منظم است باید با شواهد عینی ثابت شود که جهان از چنین نظمی برخوردار باشد.

نظم چیست؟ یک مجموعه منظم، از اجزا و اعضایی تشکیل یافته که با همکاری هماهنگ و به موقع، هدفی را تامین می کنند. بنابراین می توان گفت که نظم ، عبارت است از گردآمدن اجزای متفاوت در یک مجموعه که همکاری هماهنگِ آنها، هدفی را دنبال نماید.

برای نظم در طبیعت مثالهای زیادی وجود دارد. مثلا وقتی تخمی در زمین کاشته می‌شود بسیاری از عوامل دست به دست هم می‌دهند تا این تخم جوانه بزند و سبز شود و در نهایت رشد نماید. نور آفتاب، آب ، خاک و شرایط مناسب اقلیمی همگی دست به دست هم می‌دهند تا یک بذر تبدیل به گیاه شود.

بخش دوم استدلال این است که آیا این نقشه و نظام ، به خودی خود به وجود آمده است یا در پیدایش آن، نظم دهنده‌ی آگاه و با شعور دخالت داشته است؟ با دقت در پدیده های منظم می توان نتیجه گرفت که در پیدایش نظم ، حسابگری و تدبیر، نقش اساسی را دارد بنا بر این وجود ناظم ومدبر حتمی است و تصادف امکان ندارد.

شماره درس: درس پنجم

موضوع درس: پیامبران الهی علیهم السلام

شماره صفحه: ۱۱- ۱۳

زمان تدریس: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

وسایل مورد نیاز: تخته سفید ومارکر یا تخته سیاه وتباشیر

هدف: آشنایی با فلسفه بعثت انبیاء

فعالیتهای تدریس

وقت	فعالیتهای معلم	فعالیتهای متعلم
(۱۰دقیقه)	سلام و احوال پرسی، آماده کردن صنف: دیدن کار خانگی درس گذشته و پاسخ به پرسشهای شاگردان.	
(۵ دقیقه)	پرسشهای جدید برای آماده ساختن شاگردان برای درس جدید ۱. چرا بشر نیاز به پیامبر دارد؟ ۲. بشر در چه جهتی نیاز به پیامبران دارند؟	
(۳۰ دقیقه)	معلم عنوان، چکیده درس و لغات و اصطلاحات را روی تخته می‌نویسد.	شاگردان خلاصه درس را یادداشت می-کنند.
	درس یک بار توسط معلم یا یکی از شاگردان به دقت خوانده شود. معلم بعد از خواندن درس، اول درس را به طور خلاصه بیان نموده و با استفاده از مطالب"معلومات تکمیلی" درس را کامل تشریح می کند. معلم شاگردان را به گروههای مختلف تقسیم کرده وفرصت بحث جمعی را به آنان می‌دهد. معلم به پرسشها پاسخ می‌دهد. **ارزشیابی** ۱. پیامبران برای چه هدفی به پیامبری مبعوث شده اند؟ ۲. خداوند از کدام راهها قابل شناخت است؟	شاگردان درس را خوب گوش می‌دهند. شاگردان به تشریح استاد گوش می‌دهند. شاگردان در گروه های مشخص در باره مفاهم درس بحث می کنند. شاگردان سوالات خود را مطرح می کنند. شاگردان به سؤالات ارزشیابی پاسخ می-دهند.

کارخانگی

شاگردان درباره فلسفه بعثت انبیا ۵ سطر بنویسند!

معلومات تکمیلی

بشر برای رسیدن به سعادت و کمال نیاز به برنامه عملی دارد. البته هر برنامه عملی منجر به سعادت انسان نمی‌شود بلکه برنامه عملیِ می‌تواند انسان را به سوی سعادت رهنمون سازد که فراگیر و جامع باشد. انسان ابزاری به نام عقل در اختیار دارد که این ابزار می‌تواند برای زندگی دنیایی انسان برنامه ریزی کند اما با توجه به محدویت عقل انسان نمی-تواند در باره سعادت و کمال نهایی انسان طرحی ارائه نماید. بنابراین برای رسیدن به سعادت ابدی انسان نیازمند طرح جامعی است که تمام زندگی انسان را پوشش داده و این طرح فقط می‌تواند از ناحیه خالق و آفریدگار انسان ارائه شود. زیرا تنها خالق انسان به تمام زوایای وجودی او آگاهی دارد.

بنابراین معتبر ترین برنامه زندگی فقط از سوی خداوند متعال ممکن است. اینجاست که لزوم بعثت انبیا مطرح می-گردد. استوارترین و مطمئن ترین وسیله ارتباطی پیامبران الهی با جهان غیب، ادراکی به نام وحی است. پیامبران از طریق وحی، پیام های الهی را دریافت میکنند و در اختیار مردم قرار می‌دهند. این راه ارتباط با خداوند، از طریق حس و تجربه یا از طریق عقل صورت نمی پذیرفت ، بلکه از گذر ادراکی مرموز به نام (وحی) سامان می یابد که فهم انسان های عادی از درک آن عاجز است.

شماره درس: درس ششم

موضوع درس: ویژه گی های پیامبران علیهم السلام

شماره صفحه: ۱۴- ۱۶

زمان تدریس: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

وسایل مورد نیاز: تخته سفید ومارکر یا تخته سیاه وتباشیر

اهداف: آشنایی با ویژگیهای پیامبران علیهم السلام

فعالیتهای تدریس

وقت	فعالیتهای معلم	فعالیتهای متعلم
(۱۰دقیقه)	سلام و احوال پرسی، آماده کردن صنف، دیدن کار خانگی درس گذشته و پاسخ به پرسشهای دانش آموزان	
(۵ دقیقه)	پرسشهای جدید برای آماده ساختن شاگردان برای درس جدید. ۱. ویژگیهای پیامبران چیست؟ ۲. پیامبران با افراد معمولی چه تفاوتی دارند؟	
(۲۵دقیقه)	معلم عنوان، چکیده درس و لغات و اصطلاحات را روی تخته می‌نویسد. درس یک بار توسط یکی از شاگردان به دقت خوانده شود. معلم بعد از خواندن درس، اول درس را به طور خلاصه بیان نموده و با استفاده از مطالب "معلومات تکمیلی" درس را کامل تشریح می کند. معلم شاگردان را به گروههای مختلف تقسیم کرده وفرصت بحث جمعی را به آنان می‌دهد. معلم به پرسشها پاسخ می‌دهد. **ارزشیابی** ۱. چرا پیامبران باید معصوم باشند؟ ۲. وحی چیست؟	شاگردان خلاصه درس را یادداشت می کنند. شاگردان درس را خوب گوش می‌دهند. شاگردان به تشریح استاد گوش می‌دهند. شاگردان در گروه های تعیین شده در باره مفاهم درس گفتگو وتبادل نظر می کنند ونماینده هر گروه برای دیگران توضیح می‌دهد. شاگردان سوالات خود را مطرح می کنند. شاگردان به سؤالات ارزشیابی پاسخ می‌دهند.

کارخانگی

شاگردان درباره ویژگیهای انبیا ۵ سطر بنویسند!

معلومات تکمیلی

تعریف وحی

وحی در لغت به معنای گونه ای ارتباط پنهانی و سریع میان متکلّم و مخاطب است ؛ چنانکه از دید دیگران پنهان بماند. شایع ترین استعمال وحی در قرآن کریم همان معنای اصطلاحی آن است که عبارت از وحی به پیامبرﷺ است. قرآن مجید به تشریح پدیده وحی پرداخته و آن را سه قسم دانسته است: «وَ ما کانَ لِبشَرٍ اَنْ یُکَلِّمَهُ اللّهُ اِلاّ وَحْیاً اَوْ مِنْ وَرآءِ حِجابٍ اَوْ یُرْسِلَ رَسُولاً فَیُوحِیَ بِاِذْنِهِ ما یَشاءُ اِنَّهُ عَلِیٌ حَکیمٌ؛ و شایسته هیچ انسانی نیست که خدا با او سخن گوید، مگر از راه وحی یا از پشت حجاب ، یا رسولی بفرستد و به فرمان او آنچه را بخواهد، وحی می کند؛ چرا که او بلند مقام و حکیم است»[1]

عصمت

عصمت در لغت، به معنای چنگ زدن، نگهداری، منع و بازداری است. و دراصطلاح به ملکه ای نفسانی می گویند که انسان را از گناه و خطا و اشتباه باز می‌دارد. پیامبران علیهم السلام همگی معصوم بوده اند که خداوند متعال ملکه عصمت را به ایشان عنایت فرموده و آنان را از افتادن به زشتی ها و گناهان و خطاها بازداشته است. عصمت نیرویی باطنی و درونی است که فرد معصوم را از ارتکاب گناه ، اعم از گناه ظاهری، باطنی، قلبی، زبانی، فکری و عملی و در افتادن به اشتباه و خطا باز می‌دارد.

[1]. شوری / ۵۱

شماره درس: درس هفتم

موضوع درس: پیامبران اواول العزم علیهم السلام

شماره صفحه: ۱۷– ۱۹

زمان تدریس: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

وسایل مورد نیاز: تخته سفید ومارکر یا تخته سیاه وتباشیر

اهداف: آشنایی با پیامبران اولوالعزم علیهم السلام

فعالیتهای تدریس

وقت	فعالیتهای معلم	فعالیتهای متعلم
(۱۰دقیقه) (۵ دقیقه)	سلام و احوال پرسی، آماده کردن صنف و دیدن کارخانگی درس گذشته و پاسخ به پرسشهای شاگردان.	
(۵ دقیقه)	پرسشهای جدید برای آماده ساختن متعلم برای درس جدید ۱. اولوالعزم علیهم السلام چیست؟ ۲. پیامبران اولوالعزم علیهم السلام چند تن بوده اند؟	
(۲۵دقیقه)	معلم عنوان، چکیده درس و لغات و اصطلاحات را روی تخته می‌نویسد.	شاگردان خلاصه درس را یادداشت می کنند.
	درس یک بار توسط معلم یا یکی از شاگردان به دقت خوانده شود. معلم بعد از خواندن درس، اول درس را به طور خلاصه بیان نموده و با استفاده از مطالب "معلومات تکمیلی" درس را کامل تشریح می کند. معلم شاگردان را به گروههای مختلف تقسیم کرده وفرصت بحث جمعی را به آنان می‌دهد. معلم به پرسشهای شاگردان پاسخ می‌دهد. **ارزشیابی** ۱. اولوالعزم را تعریف کنید!	شاگردان درس را خوب گوش می‌دهند. شاگردان به تشریح استاد گوش می‌دهند. شاگردان در گروه های تعیین شده در باره مفاهیم درس گفتگو وتبادل نظر می کنند ونماینده هر گروه برای دیگران توضیح می‌دهد. شاگردان سوالات خود را مطرح می کنند. شاگردان به سؤالات ارزشیابی پاسخ می‌دهند.

کارخانگی

شاگردان درباره ویژگیهای انبیا ۵ سطر بنویسند!

معلومات تکمیلی

پیامبران اولوالعزم علیهم السلام

پیامبران اولوالعزم علیهم السلام آنهایی هستند که دارای کتاب و شریعت مستقل هستند و ماموریت یافته اند که مردم را بر اساس آن هدایت کنند، در حالی که پیامبران غیر اولی العزم آنهایی هستند که دارای کتاب و شریعت مستقل نیستند.[1]

در قرآن گروهی از پیامبران خدا به عنوان (اولواالعزم) معرفی شده اند: «فَاصْبِرْ كَما صَبَرَ اُولُواالْعَزْمِ مِنَ الرُّسُلِ؛ پس صبر کن همان طوری که پیامبران اولواالعزم صبر کردند.»[2]

در آیه ای از قرآن به انحصار پیامبران اولواالعزم و صاحب شریعت در پنج نفر اشاره شده است: «شَرَعَ لَكُمْ مِنَ الدِّينِ ما وَصّي بِهِ نُوحاً وَ الَّذي اَوْحَيْنا اِلَيْكَ وَ ما وَصَّيْنا بِهِ اِبْراهيمَ وَ مُوسي وَ عيسي اَنْ اَقيمُوا الدّينَ وَ لاتَتَفَرَّقُوا فيه؛ خداوند(ج) برای شما از دین شریعتی را قرار داد که به نوح توصیه کرده بود و آنچه را بر تو وحی فرستادیم و به ابراهیم و موسی و عیسی سفارش کردیم که دین را بر پا دارید و در آن ایجاد تفرقه نکنید.»[3]

ابن ابی یعفور می گوید: از امام صادق علیه السلام شنیدم که فرمود: «سادَةُ النَّبِيّينَ وَ الْمُرْسَلينَ خَمْسَةٌ وَ هُمْ اُولُواالْعَزْمِ مِنَ الرُّسُلِ وَ عَلَيْهِمْ دارَتِ الرُّحي : نُوحُ وَ اِبْراهيمُ وَ مُوسي وَ عيسي وَ مُحمَّدٌ؛ اشرف و آقای انبیا و مرسلین پنج نفرند که آنان پیامبران اولواالعزمند و سنگ آسیاب نبوت و شریعت و دین ، به دور آنان می چرخد، آنان عبارتند از: نوح و ابراهیم و موسی و عیسی و محمد.»[4]

ازاین روایت استفاده می‌شود که این پنج نفر صاحب کتاب و شریعت بوده اند و بقیه پیامبران علیهم السلام معاصر یا متاخر، پیرو آنان بوده و مامور تبلیغ شریعت آنان بوده اند تا هنگامی که یکی دیگر از پیامبران اولواالعزم علیهم السلام مبعوث به رسالت شود و کتاب و شریعت جدیدی بیاورد.

امام رضا علیه السلام فرمود: همانا پیامبران اولواالعزم علیهم السلام از آن جهت اولواالعزم نامیده شده اند، که آنان صاحبان شریعت و آورنده واجبات الهی بوده اند، زیرا هر پیامبری که بعد از حضرت نوح علیه السلام بود پیرو شریعت او بود تا آن که زمان حضرت ابراهیم خلیل علیه السلام فرا رسید و هر پیامبری که معاصر ابراهیم علیه السلام یا بعد از او بود پیرو کتاب او بود تا آن که زمان موسی علیه السلام فرا رسید و هر پیامبری که در زمان موسی علیه السلام و بعد از او بود پیرو کتاب او بود تا آن که زمان حضرت عیسی علیه السلام فرارسید هر پیامبری که معاصر عیسی علیه السلام و بعد از او بود پیرو کتاب او بود تا زمان پیامبر ما محمد صلی الله علیه و آله. پس این پنج نفر اولوالعزم اند و آنان برترین انبیا و پیامبرانند و شریعت محمد صلی الله علیه و آله تا روز قیامت نسخ نمی‌شود و تا روز قیامت پیامبری بعد از او نخواهد آمد.

---

[1]. وحی و نبوت ، شهید مطهری ، ص ۲۵

[2]. احقاف ، آیه ۳۵

[3]. شوری ، آیه ۱۳

[4]. اصول کافی ، ج ۱ ، ص ۱۷۵

شماره درس: درس هشتم

موضوع درس: امامت

شماره صفحه: ۲۰– ۲۱

زمان تدریس: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

وسایل مورد نیاز: تخته سفید و مارکر یا تخته سیاه وتباشیر

اهداف:آشنایی با ویژگیهای امام

لغات واصطلاحات

امام : پیشوا

فعالیتهای تدریس

وقت	فعالیتهای معلم	فعالیتهای متعلم
(۱۰دقیقه)	سلام و احوال پرسی، آماده کردن صنف و، دیدن کار خانگی درس گذشته و پاسخ به پرسشهای شاگردان	
(۵ دقیقه)	پرسشهای جدید برای آماده ساختن متعلم برای درس جدید ۱. معنای امام چیست؟ ۲. امامان دوازده گانه ما چه ویژگیهایی دارند؟	
(۲۵دقیقه)	معلم عنوان، چکیده درس و لغات و اصطلاحات را روی تخته می‌نویسد.	متعلمان خلاصه درس را یادداشت می-کنند.
	درس یک بار توسط یکی از متعلمان به دقت خوانده شود. معلم بعد از خواندن درس، اول درس را به طور خلاصه بیان نموده و با استفاده از مطالب"معلومات تکمیلی" درس را کامل تشریح می کند. معلم دانش آموزان را به گروههای مختلف تقسیم کرده وفرصت بحث جمعی را به آنان می‌دهد. معلم به پرسشها پاسخ می‌دهد. **ارزشیابی** ۱. امامت را تعریف کنید! ۲. ویژگیهای امام را نام ببرید.	متعلمان درس را خوب گوش می‌دهند. متعلمان به تشریح استاد گوش می‌دهند. شاگردان در گروه های تعیین شده در باره مفاهم درس گفتگو وتبادل نظر می کنند ونماینده هر گروه برای دیگران توضیح می‌دهد. شاگردان سوالات خود را مطرح می کنند. شاگـــــردان به سؤالات ارزشیابی پاسخ می‌دهند.

کارخانگی

متعلمان درباره یکی از ویژگیهای امام ۵ سطر بنویسند!

معلومات تکمیلی

امامت

(امامت) در لغت، از ماده (اَمّ) (به معنای قصد و آهنگ به سوی هدفی معین) گرفته شده و به معنای هر چیزی است که انسان به آن توجه کند و مقصود و پیشوای او واقع شود. خواه انسانی باشد که دیگران به گفتار و کردار او اقتدا نمایند یا کتابی که به دستورات آن عمل شود یا غیر آن؛ اما در اصطلاح دینی، امامت به معنای (ریاست عمومی در امور دینی و دنیایی است) و امام به کسی گفته می شود که به جانشینی ازسوی پیامبرﷺ این ریاست را به عهده می گیرد.

شماره درس: درس نهم

موضوع درس: امام علی علیه‌السلام

شماره صفحه: ۲۲- ۲۴

زمان تدریس: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

وسایل مورد نیاز: تخته سفید ومارکر یا تخته سیاه وتباشیر

اهداف: آشنایی با فضایل حضرت علی علیه‌السلام

فعالیتهای تدریس

وقت	فعالیتهای معلم	فعالیتهای متعلم
(۱۰دقیقه)	سلام و احوال پرسی، آماده کردن صنف، دیدن کار خانگی درس گذشته و پاسخ به پرسشهای شاگردان	
(۵ دقیقه)	پرسشهای جدید برای آماده ساختن متعلم برای درس جدید ۱. حضرت علی علیه‌السلام کیست؟ ۲. فضایل حضرت علی علیه‌السلام کدام اند؟	
(۲۵دقیقه)	معلم عنوان، چکیده درس و لغات و اصطلاحات را روی تخته می‌نویسد.	شاگردان خلاصه درس را یادداشت می-کنند.
	درس یک بار توسط یکی از شاگردان به دقت خوانده شود. معلم بعد از خواندن درس، اول درس را به طور خلاصه بیان نموده و با استفاده از مطالب "معلومات تکمیلی" درس را کامل تشریح می کند. معلم دانش آموزان را به گروههای مختلف تقسیم کرده وفرصت بحث جمعی را به آنان می‌دهد. معلم به پرسشها پاسخ می‌دهد. **ارزشیابی** ۱. حضرت علی علیه‌السلام در کجا به دنیا آمد؟ ۲. دوره خلافت حضرت علی علیه‌السلام چند سال طول کشید؟ ۳. نهج البلاغه چگونه کتابی است؟	شاگردان درس را خوب گوش می‌دهند. شاگردان به تشریح استاد گوش می‌دهند. شاگردان در گروه های تعیین شده در باره مفاهم درس گفتگو وتبادل نظر می کنند ونماینده هر گروه برای دیگران توضیح می‌دهد. شاگردان سوالات خود را مطرح می کنند. شاگردان به سؤالات ارزشیابی پاسخ می‌دهند.

کارخانگی

شاگردان درباره فضایل حضرت علی؈ ۵ سطر بنویسند!

معلومات تکمیلی

نهج البلاغه

نهج البلاغه مجموعه ای است از خطبه ها(سخنرانی ها) ، نامه ها، وکلمات قصار (کوتاه و پرمعنا) که از حضرت علی؈ به یادگار مانده است. نامه های نهج البلاغه دستورالعملهای حکومت داری به والیان و سران حکومت حضرت علی؈ است. کلمات قصار سخنان کوتاه و پرمعنایی است که از حضرت علی؈ نقل شده است. خطبه ها سخنرانی هایی است که از حضرت علی؈ در مناسبتهای مختلف به یادگار مانده است. سید رضی در سخنوری و شاعری در عصر خود بی‌نظیر بوده و او در قرن چهارم هجری می‌زیسته و تصمیم گرفته بخشی از خطبه ها و نامه های حضرت علی؈ را گزینش کرده است و اثری را بنام نهج البلاغه پدید آورده است. این اثر ارزشمند به بسیاری از زبانهای زنده دنیا ترجمه شده و شرح های مختلفی بر آن نگاشته شده است. بسیاری از این شرح ها را علمای اهل سنت نوشته که از جمله شرح بسیار مبسوط ابن ابی الحدید معتزلی از میراث های بزرگ جهان اسلام است. این اثر نشان می‌دهد که حضرت علی؈ نه تنها مرد میدان رزم بوده بلکه در حوزه سخنوری نیز سخندانی بی‌نظیر و بی‌همتا بوده است.

شماره درس: درس دهم

موضوع درس: حضرت زهرا(س)

شماره صفحه: ۲۵- ۲۷

زمان تدریس: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

وسایل مورد نیاز: تخته سفید ومارکر یا تخته سیاه وتباشیر

اهداف: آشنایی با فضایل حضرت زهرا(س)

فعالیتهای تدریس

وقت	فعالیتهای معلم	فعالیتهای متعلم
(۱۰دقیقه) (۵ دقیقه)	سلام و احوال پرسی، آماده کردن صنف، دیدن کارخانگی درس گذشته و پاسخ به پرسشهای شاگردان	
(۵ دقیقه)	پرسشهای جدید برای آماده ساختن شاگردان برای درس جدید ۱. حضرت زهرا(س) کیست؟ ۲. فضایل حضرت زهرا(س) کدام اند؟	
(۲۵دقیقه)	معلم عنوان، چکیده درس و لغات و اصطلاحات را روی تخته می‌نویسد.	شاگردان خلاصه درس را یادداشت می کنند.
	درس یک بار توسط یکی از شاگردان به دقت خوانده شود. معلم بعد از خواندن درس، اول درس را به طور خلاصه بیان نموده و با استفاده از مطالب "معلومات تکمیلی" درس را کامل تشریح می کند. معلم دانش آموزان را به گروههای مختلف تقسیم کرده وفرصت بحث جمعی را به آنان می‌دهد. معلم به پرسشها پاسخ می‌دهد. **ارزشیابی** ۱. سه تا از فضایل بارزه حضرت زهرا(س) را یاد آور شوید.	شاگردان درس را خوب گوش می‌دهند. شاگردان به تشریح استاد گوش می‌دهند. شاگردان در گروه های تعیین شده در باره مفاهم درس گفتگو وتبادل نظر می کنند ونماینده هر گروه برای دیگران توضیح می‌دهد. شاگردان سوالات خود را مطرح می کنند. شاگردان به سؤالات ارزشیابی پاسخ می‌دهند.

کارخانگی

شاگردان درباره ویژگیهای حضرت زهرا ۵ سطر بنویسند!

معلومات تکمیلی

فاطمه زهرا(س) وارث صفات بارز مادر بزرگوارش خدیجه بود. در جود و بخشش و بلندی نظر و حسن تربیت وارث مادر و در سجایای ملکوتی وارث پدر و همسری فداکار برای شوهرش علی(ع) بود. در لوح دلش جز خداپرستی و عبادت خالق متعال و دوستداری پیامبر(ص) نقشی نبسته و از ناپاکی دوران جاهلیت و بت پرستی به دور بوده است.

شماره درس: درس یازدهم

موضوع درس: معاد

شماره صفحه: ۲۸- ۳۰

زمان تدریس: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

وسایل مورد نیاز: تخته سفید ومارکر یا تخته سیاه وتباشیر

اهداف: آشنایی با معاد

فعالیتهای تدریس

وقت	فعالیتهای معلم	فعالیتهای متعلم
(۱۰دقیقه)	سلام و احوال پرسی، آماده کردن صنف، دیدن کارخانگی درس گذشته و پاسخ به پرسشهای شاگردان.	
(۵ دقیقه)	پرسشهای جدید برای آماده ساختن شاگردان برای درس جدید ۱. معاد چیست؟ ۲. فلسفه معاد چیست؟	
(۲۵دقیقه)	معلم عنوان، چکیده درس و لغات و اصطلاحات را روی تخته می‌نویسد.	شاگردان خلاصه درس را یادداشت می-کنند.
	درس یک بار توسط یکی از شاگردان به دقت خوانده شود. معلم بعد از خواندن درس، اول درس را به طور خلاصه بیان نموده و با استفاده از مطالب "معلومات تکمیلی" درس را کامل تشریح می کند. معلم دانش آموزان را به گروههای مختلف تقسیم کرده وفرصت بحث جمعی را به آنان می‌دهد. معلم به پرسشها پاسخ می‌دهد. **ارزشیابی** ۱. معاد را معنا کنید! ۲. فلسفه معاد چیست؟	شاگردان درس را خوب گوش می‌دهند. شاگردان به تشریح استاد گوش می‌دهند. شاگردان در گروه های تعیین شده در باره مفاهم درس گفتگو وتبادل نظر می کنند ونماینده هر گروه برای دیگران توضیح می‌دهد. شاگردان سوالات خود را مطرح می کنند. شاگردان به سؤالات ارزشیابی پاسخ می‌دهند.

کارخانگی

شاگردان درباره فلسفه یا مفهوم معاد ۵ سطر بنویسند!

معلومات تکمیلی

معاد

معاد از مادّه (عود) به معنای بازگشتن است و به بازگشت دوباره روح به بدن، در روز قیامت گفته می‌شود. ایمان به معاد و زندگی پس از مرگ، در میان همه ادیان آسمانی وجود دارد و از اصول اساسی آن هاست. پیامبران الهی علیهم السلام، همگی پس از موضوع خداشناسی و توحید، بر معادشناسی پای فشرده و بشر را به ایمان و توجه به زندگی پس از مرگ فراخوانده اند.

دین اسلام، که کاملترین دین آسمانی است، موضوع معاد را از اصول جهان بینی خود شمرده و ایمان به آن را شرط مسلمان بودن و از ارکان دین اسلام دانسته است؛ یعنی اگر کسی به زندگی پس از مرگ ایمان نیاورد و اصل معاد را منکر شود، از گروه مسلمانان بیرون است.

آیات بسیاری از قرآن کریم درباره قیامت نازل شده و این کتاب گرانقدر آسمانی پیرامون مسائل و موضوعات آن سخن بسیار گفته است؛ چنان که حدود یک ششم آیات قرآن پیرامون مسائل و موضوعات معاد است؛ مسائل و موضوعاتی چون روز قیامت ، چگونگی زنده شدن انسان در قیامت ، میزان ، حساب ، تجسم عمل ، بهشت و دوزخ.

شماره درس: درس دوازدهم

موضوع درس: رابطه دنیا و آخرت

شماره صفحه: ۳۱- ۳۴

زمان تدریس: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

وسایل مورد نیاز: تخته سفید ومارکر یا تخته سیاه وتباشیر

اهداف: آشنایی با رابطه دنیا و آخرت

فعالیتهای تدریس

وقت	فعالیتهای معلم	فعالیتهای متعلم
(۱۰دقیقه)	سلام و احوال پرسی، آماده کردن صنف، دیدن کار خانگی درس گذشته و پاسخ به پرسشهای شاگردان.	
(۵ دقیقه)	پرسشهای جدید برای آماده ساختن شاگردان برای درس جدید ۱. آیا دنیا و آخرت باهم ارتباطی دارند؟ ۲. رابطه دنیا و آخرت به چه معناست؟	
(۳۰ دقیقه)	معلم عنوان، چکیده درس و لغات و اصطلاحات را روی تخته می‌نویسد.	شاگردان خلاصه درس را یادداشت می-کنند.
	درس یک بار توسط یکی از شاگردان به دقت خوانده شود. معلم بعد از خواندن درس، اول درس را به طور خلاصه بیان نموده و با استفاده از مطالب"معلومات تکمیلی" درس را کامل تشریح می کند. معلم دانش آموزان را به گروههای مختلف تقسیم کرده وفرصت بحث جمعی را به آنان می‌دهد. معلم به پرسشها پاسخ می‌دهد. **ارزشیابی** ۱. بین دنیا و آخرت چه ارتباطی وجود دارد؟ ۲. چه اعمالی در آن دنیا نتیجه خوب و کدام آنها نتیجه بد دارد؟	شاگردان درس را خوب گوش می‌دهند. شاگردان به تشریح استاد گوش می‌دهند. شاگردان در گروه های تعیین شده در باره مفاهم درس گفتگو وتبادل نظر می کنند ونماینده هر گروه برای دیگران توضیح می‌دهد. شاگردان سوالات خود را مطرح می کنند. شاگردان به سؤالات ارزشیابی پاسخ می‌دهند.

کارخانگی

شاگردان درباره فلسفه یا مفهوم معاد ۵ سطر بنویسند!

معلومات تکمیلی

ارتباط دنیا با آخرت

آیا بین فقیر بودن و غنی بودن و رفتن به بهشت یا جهنم ارتباطی وجود دارد؟ پاسخ این است که اینگونه ارتباط از نظر اسلام وجود ندارد زیرا؛ چه بسیار کسانی که در دنیا محروم و مستضعف بوده اند و در آخرت نیز به خاطر پیروی از مستکبران دچار عذابهای گوناگونی خواهند بود و در سوی دیگر، افراد شایسته بسیاری هستند که در نظام دنیایی، دارای مال و مکنت و سلطنت بوده اند و در آخرت نیز از ناز و نعمت بهشت برخوردار خواهند بود. از مصادیق بارز این دسته، حضرت سلیمان علیه السلام است که خداوند(ج) در دنیا چنان سلطنتی به او عطا فرمود که به هیچ کس نداده بود و در عین حال ، نبی و خلیفه خدا در زمین بوده و در آخرت نیز از مقرّبان است.

تنها رابطه بین دنیا و آخرت رابطه بین اعمال انسان و شقاوت و خوشبختی در آخرت وجود دارد. اگر شخص در دنیا، اهل ایمان و عمل صالح باشد، در آخرت سعادتمند خواهد بود، خواه مال و ثروت داشته باشد یا نه. به عبارت دیگر، ملاک در سعادت و شقاوت، عمل و تقواست .آنچه از آیات و روایات، استفاده می‌شود این است که ارتباط دنیا و آخرت (ارتباط تکوینی) است؛ یعنی فراتر از قرار داد و اعتبار است؛ البته اجر و پاداشهای مضاعف را خداوند(ج) از باب تفضّل و احسان، عطا می کند.

قرآن کریم، در آیات بسیاری این حقیقت را بیان فرموده است، در سوره بقره آیات ۸۱ و ۸۲ می‌فرماید: «بلي مَنْ كَسَبَ سَيِّئَةً وَ اَحاطَتْ بِهِ خَطيئَتُهُ فَاُولئِكَ اَصْحابُ النّارِ هُمْ فيها خالِدُونَ وَ الَّذينَ آمَنُوا وَ عَمِلُو الصّالِحاتِ اُولئِكَ اَصْحابُ الْجَنَّةِ هُمْ فيها خالِدُونَ؛ کسانی که کار بد انجام دهند و خطاهایشان آنان را احاطه کند، ایشان جهنّمی اند و در آن همواره خواهند ماند و آنان که ایمان آورند و عمل شایسته انجام دهند، بهشتی اند و در آن جاودان خواهند بود.» در آیه دیگری نیز می‌فرماید: «منْ يعملْ سوءً يجزَبهِ ... وَ منْ يَعْمَلْ مِنَ الصّالِحاتِ مِنْ ذَكَرٍ اَوْ اُنْثي وَ هُوَ مُؤْمِنٌ فَاُولئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ؛ هر کس کار بد انجام دهد، کیفر آن را خواهد دید ... و هر کس از کارهای شایسته انجام دهد و مؤ من باشد، مرد باشد یا زن ، داخل بهشت می شوند.»[1]

[1]. نساء ، آیات ۱۲۳ ۱۲۴

بخش دوم

فقه

معلومات تکمیلی بخش

این بخش از کتاب تعلیم و تربیه دینی مربوط به احکام است. احکام بایدها و نبایدهایی است که یکی از صورتهای پنجگانه زیر را پیدا می کند:

۱. واجب

۲. مستحب

۳. مباح

۴. مکروه

۵. حرام

احکام واجب احکامی اند که حتما باید انجام شوند و ترک انها ممنوع است. احکام متسحب احکامی اند که انجام آنها مطلوب است اما ترک آن ممنوع نیست. احکام مباح احکامی اند که هر مکلف مجاز است آنها را انجام دهد و یاترک کند. احکام مکروه احکامی اند که ترک انها مطلوب اما انجام انها نامطلوب است. اما احکام حرام به ان دسته از احکام گفته می‌شود که ترک آنها واجب و انجام انها مطلقا ممنوع است.

احکام از نظر محتوا به دسته های زیر تقسیم می‌شود:

۱. احکام عبادات: مانند نماز، روزه، زکات، حج ،

۲. احکام معاملات: مانند احکام خرید و فروش، بیمه، بانک، و.........

۳. احکام اجتماعی: مانند احکام نکاح و طلاق، امانت، قرض و.........

۴. احکام سیاسی: احکامی که مربوط به اداره اجتماع می‌شود مانند احکام قصاص و دیات و جهاد و.......

در این صنف شاگردان با بخشی از احکام عبادات آشنا می‌شوند.

شماره درس: درس سیزدهم

موضوع درس: فواید عبادات

شماره صفحه: ۳۵- ۳۷

زمان تدریس: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

وسایل مورد نیاز: تخته سفید ومارکر یا تخته سیاه وتباشیر

اهداف: شناخت فوایید و آثار عبادات

لغات و اصطلاحات

عبادت: بندگی

فعالیتهای تدریس

وقت	فعالیتهای معلم	فعالیتهای متعلم
(۱۰دقیقه)	سلام و احوال پرسی، آماده کردن صنف، دیدن کار خانگی درس گذشته و پاسخ به پرسشهای شاگردان.	
(۵ دقیقه)	پرسشهای جدید برای آماده ساختن شاگردان برای درس جدید ۱. عبادت چیست؟ ۲. فلسفه عبادت چیست؟	
(۳۰ دقیقه)	معلم عنوان، چکیده درس و لغات و اصطلاحات را روی تخته می‌نویسد.	شاگردان خلاصه درس را یادداشت می‌کنند.
	درس یک بار توسط یکی از شاگردان به دقت خوانده شود. معلم بعد از خواندن درس، اول درس را به طور خلاصه بیان نموده و با استفاده از مطالب "معلومات تکمیلی" درس را کامل تشریح می‌کند. معلم دانش آموزان را به گروههای مختلف تقسیم کرده وفرصت بحث جمعی را به آنان می‌دهد. معلم به پرسشها پاسخ می‌دهد. **ارزشیابی** ۱. معنای لغوی عبادت چیست؟ ۲. عبادت چه تاثیراتی در زندگی انسان دارد؟	شاگردان درس را خوب گوش می‌دهند. شاگردان به تشریح استاد گوش می‌دهند. شاگردان در گروه های تعیین شده در باره مفاهم درس گفتگو وتبادل نظر می‌کنند ونماینده هر گروه برای دیگران توضیح می‌دهد. شاگردان سوالات خود را مطرح می‌کنند. شاگردان به سؤالات ارزشیابی پاسخ می‌دهند.

کارخانگی

شاگردان درباره فلسفه عبادت ۵ سطر بنویسند!

معلومات تکمیلی

نماز بارزترین شکل عبادت و دعا است که هر مسلمانی موظف ۵ نماز واجب را در زمان معین آن ادا نماید. نماز برای انسان فواید زیادی دارد که از آن جمله به موارد زیر می‌توان اشاره کرد:

ویلیام جیمز روانشناس معروف امریکایی می‌گوید: «چنانکه حقایق و واقعیتهای پزشکی را قبول داشته باشیم، پزشکانی چند اظهار داشته اند که در بسیاری از موارد دعا، در بهبودی حال بیمار موثر بوده است . بنابر این باید دعا را در معالجه بیماران یکی از وسایل موثر دانست. در مورد بسیاری از مردم ، دعا برای معالجات امراض روحی بسیار موثر بوده است و در نتیجه صحت بدنی و جسمی آنها را در پی خواهد داشت ».

گاهی از مواقع درد ما بی درمان است. حتی نمی توانیم آنرا با نزدیکترین دوستانمان در میان بگذاریم. در این اوقات است که روی به سوی خدا می کنیم و احساس می کنیم که در زندگی شریک غمی داریم ، یک غمخوار واقعی داریم .بیشتر روان شناسان و روان پزشکان معتقدند: انسان ناگریز است برای تسکین دردهای خود آنها را نزد دیگران بازگو کند. پس وقتی کسی را پیدا نمی کنیم ، همان بهتر که با خداوند درد دل کنیم .... دعا و نیایش انسان را به کار و کوشش وا می دارد و نخستین گام به سوی عمل است. من نمی توانم به خود بقبولانم که کسی برای انجام منظور خود به درگاه خداوند نیایش نماید و نتیجه نگیرد....

دکتر الکسیس کارل درباره فواید طبی نماز می گوید: «نتایج نماز و نیایش را با علم نیز می توان دریافت، زیرا نماز و نیایش نه تنها به روی حالات عاطفی بلکه روی کیفیات بدنی نیز اثر می کند و گاهی در چند لحظه یا چند روز بیماری جسمی را بهبود می بخشد. این کشفیات هر چقدر هم که غیر قابل درک باشند، بایستی به واقعیتشان معترف شد. دفتر مشاهدات طبی لورد بیش از ۲۰۰ مورد درمان فوری و غیر قابل تردید سل ریوی و عفونت کلیه و سرطان و امراض بدنی دیگر را ضبط کرده است ».

اما حرکات نماز، چنانکه امروزه ثابت گردیده ، تکرار قیام و قعود در نماز بهترین وسیله ای است که سرعت گردش خون را افزایش داده و از این رو نماز را یکی از عوامل موثر در به کار انداختن جهاز هاضمه دانسته اند که راه اشتها و میل به غذا را نیز هموار می سازد. و جالب این است که اوقات نماز و مواقع هضم غذا کاملا مناسب و هماهنگ بوده و چنانکه ملاحظه می نماییم، در این امر حکمت عجیبی به کار برده شده است... مجله ریدرز دایجست می‌نویسد:

بر اساس تحقیقات معلوم شده است افرادی که بطور مرتب به عبادتگاه می روند، در برابر بسیاری از بیماریها نظیر: فشار خون، بیماریهایی قلبی، سل و سرطانهای ناحیه گردن مصونیت دارند.

شماره درس: درس چهاردهم

موضوع درس: اهمیت نماز

شماره صفحه: ۳۸- ۴۰

زمان تدریس: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

وسایل مورد نیاز: تخته سفید ومارکر یا تخته سیاه وتباشیر

اهداف: آشنایی با اهمیت نماز

لغات واصطلاحات

یومیه: روزانه

فعالیتهای تدریس

وقت	فعالیتهای معلم	فعالیتهای متعلم
(۱۰دقیقه)	سلام و احوال پرسی، آماده کردن صنف، دیدن کار خانگی درس گذشته و پاسخ به پرسشهای شاگردان.	
(۵ دقیقه)	پرسشهای جدید برای آماده ساختن شاگردان برای درس جدید ۱. نماز چه اهمیتی در زندگی دارد؟ ۲. حقیقت نماز چیست؟	
(۳۰ دقیقه)	معلم عنوان، چکیده درس و لغات و اصطلاحات را روی تخته می‌نویسد.	شاگردان خلاصه درس را یادداشت می-کنند.
	درس یک بار توسط یکی از شاگردان به دقت خوانده شود. معلم بعد از خواندن درس، اول درس را به طور خلاصه بیان نموده و با استفاده از مطالب "معلومات تکمیلی" درس را کامل تشریح می کند. معلم دانش آموزان را به گروههای مختلف تقسیم کرده وفرصت بحث جمعی را به آنان می‌دهد. معلم به پرسشها پاسخ می‌دهد. **ارزشیابی** ۱. نماز چه اهمیتی در زندگی انسانها دارد؟	شاگردان درس را خوب گوش می‌دهند. شاگردان به تشریح استاد گوش می‌دهند. شاگردان در گروه های تعیین شده در باره مفاهم درس گفتگو وتبادل نظر می کنند ونماینده هر گروه برای دیگران توضیح میدهد. شاگردان سوالات خود را مطرح می کنند. شاگـردان به سؤالات ارزشیابی پاسخ می‌دهند.

کارخانگی
شاگردان درباره اهمیت نماز ۵ سطر بنویسند!

معلومات تکمیلی

اهمّیّت و اقسام نماز

نماز که وسیله ارتباط و اتّصال انسان با آفریدگار هستی است ، موهبتی بی‌بدیل و سرچشمه فیض لایزال است که با تعلیم الهی بر مکلّفان واجب گشته است. نماز به انسان امید، اعتماد و قدرت معنوی می بخشد، او را از فحشا و منکر باز می‌دارد، به معراج می برد و مایه صفا، آرامش و نورانیت می گردد. رسول خدا ﷺ فرمود: «اَلصَّلاةُ نُورُ الْمُؤْمِنِ وَالصلاةُ نُورٌ مِنَ اللّهِ؛ نماز، نور مؤمن است و نماز، نوری از جانب خداوند است.»

یکی از یاران امام صادق علیه السلام از آن حضرت درباره برترین چیزی که بندگان به وسیله آن به پیشگاه پروردگارشان تقرّب می جویند و نیز از محبوب ترین کار در نزد پروردگار سؤال کرد. حضرت در پاسخ فرمود: «ما اَعْلَمُ شَيْئاً بَعْدَ الْمَعْرِفَةِ اَفْضَلَ مِنْ هذِهِ الصلاةِ) بعد از معرفت (خداشناسی)، چیزی را برتر از همین نماز سراغ ندارم .»

اقسام نماز

نمازها در یک تقسیم بندی کلّی به (واجب) و (مستحب) تقسیم می شوند. نمازهای مستحب فراوانند ، امّا نمازهای واجب عبارتند از:

۱- نماز یومیّه
۲- نماز آیات
۳- نماز میّت
۴- نماز طواف واجب خانه کعبه
۵- نماز قضای پدر بر پسر بزرگ تر
۶- نماز استیجاری ، نذر، عهد و قَسَم
۷- نماز جمعه

نمازهای یومیّه ، پنج نماز و هفده رکعت است که عبارتند از:

۱- نماز صبح: دو رکعت
۲- نماز ظهر: چهار رکعت
۳- نماز عصر: چهار رکعت
۴- نماز مغرب: سه رکعت
۵- نماز عشا: چهار رکعت

شماره درس: درس پانزدهم

موضوع درس: نماز اول وقت

شماره صفحه: ۴۱- ۴۳

زمان تدریس: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

وسایل مورد نیاز: تخته سفید ومارکر یا تخته سیاه وتباشیر

اهداف: آشنایی با اوقات نماز

لغات واصطلاحات

مقدمات: آنچه قبل از انجام کاری باید انجام شود مثلا مقدمه سفر تهیه سفرخرچ است.

فعالیتهای تدریس

وقت	فعالیتهای معلم	فعالیتهای متعلم
(۱۰دقیقه)	سلام و احوال پرسی، آماده کردن صنف، دیدن کار خانگی درس گذشته و پاسخ به پرسشهای شاگردان.	
(۵ دقیقه)	پرسشهای جدید برای آماده ساختن شاگردان برای درس جدید ۱. اوقات نماز های یومیه را نام ببرید ؟ ۲. وقت نماز ظهرین چه زمانی است؟	
(۳۰ دقیقه)	معلم عنوان، چکیده درس و لغات و اصطلاحات را روی تخته می‌نویسد.	شاگردان خلاصه درس را یادداشت می کنند.
	درس یک بار توسط یکی از شاگردان به دقت خوانده شود. معلم بعد از خواندن درس، اول درس را به طور خلاصه بیان نموده و با استفاده از مطالب "معلومات تکمیلی" درس را کامل تشریح می کند. معلم دانش آموزان را به گروههای مختلف تقسیم کرده وفرصت بحث جمعی را به آنان می‌دهد. معلم به پرسشها پاسخ می‌دهد. **ارزشیابی** ۱. وقت نماز صبح را بگویید! ۲. وقت نماز ظهر چه زمانی است؟ ۳. آیا میتوان نماز عصر را زود تر از نماز ظهر ادا کرد؟	شاگردان درس را خوب گوش می‌دهند. شاگردان به تشریح استاد گوش می‌دهند. شاگردان در گروه های تعیین شده در باره مفاهم درس گفتگو وتبادل نظر می کنند ونماینده هر گروه برای دیگران توضیح می‌دهد. شاگردان سوالات خود را مطرح می کنند. شاگردان به سؤالات ارزشیابی پاسخ می‌دهند.

کارخانگی

شاگردان اوقات نماز را در جدولی بنویسند.

معلومات تکمیلی

مقدّمات نماز

مقدّمات نماز عبارتند از: طهارت، وقت شناسی، قبله شناسی، پوشش، پاک و مباح بودن لباس نمازگزار، پاک ومباح بودن مکان نمازگزار و اذان و اقامه.

وقت شناسی

نمازهای یومیه هر کدام وقت مخصوصی برای ادا کردن دارند که در ذیل بیان می‌شود: نماز ظهر و عصر و مغرب و عشا هر کدام وقت مخصوص و مشترکی دارند:

وقت مخصوص نماز ظهر از اوّل ظهر به اندازه خواندن نماز ظهر است و وقت مخصوص نمازعصر، موقعی است که به اندازه خواندن نماز عصر، وقت به مغرب مانده باشد و بین این دو،وقت مشترک نماز ظهر و عصر است.

وقت مخصوص نماز مغرب از اوّل مغرب است تا وقتی که از مغرب به اندازه خواندن سه رکعت نماز بگذرد و وقت مخصوص نماز عشا موقعی است که به اندازه خواندن نماز عشا به نصف شب مانده باشد و بین این دو، وقت مشترک نماز مغرب و عشا است.

نزدیک اذان صبح از طرف مشرق ، سفیده ای رو به بالا حرکت می کند که آن را فجراوّل گویند. موقعی که آن سفیده پهن شد، فجر دوّم و اوّل وقت نماز صبح است و آخر وقت نماز صبح موقعی است که آفتاب بیرون می‌آید.

شماره درس: درس شانزدهم

موضوع درس: حضور قلب در نماز

شماره صفحه: ۴۴- ۴۵

زمان تدریس: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

وسایل مورد نیاز: تخته سفید ومارکر یا تخته سیاه وتباشیر

اهداف: آشنایی با فضیلت حضور قلب در نماز

لغات واصطلاحات

حضور قلب: یعنی انسان در نماز خود را در محضر خدای متعال بداند.

فعالیتهای تدریس

وقت	فعالیتهای معلم	فعالیتهای متعلم
(۱۰دقیقه)	سلام و احوال پرسی، آماده کردن صنف، دیدن کار خانگی درس گذشته و پاسخ به پرسشهای شاگردان.	
(۵ دقیقه)	پرسشهای جدید برای آماده ساختن متعلم برای درس جدید ۱. حضور قلب چیست ؟	
(۳۰ دقیقه)	معلم عنوان، چکیده درس و لغات و اصطلاحات را روی تخته می‌نویسد.	شاگردان خلاصه درس را یادداشت می-کنند.
	درس یک بار توسط یکی از شاگردان به دقت خوانده شود. معلم بعد از خواندن درس، اول درس را به طور خلاصه بیان نموده و با استفاده از مطالب "معلومات تکمیلی" درس را کامل تشریح می کند. معلم دانش آموزان را به گروههای مختلف تقسیم کرده وفرصت بحث جمعی را به آنان می‌دهد. معلم به پرسشها پاسخ می‌دهد. **ارزشیابی** ۱. حضور قلب به چه معناست؟ ۲. حضور قلب در نماز چه آثاری دارد؟	متعلمان درس را خوب گوش می‌دهند. شاگردان به تشریح استاد گوش می‌دهند. شاگردان در گروه های تعیین شده در باره مفاهم درس گفتگو وتبادل نظر می کنند ونماینده هر گروه برای دیگران توضیح می‌دهد. شاگردان سوالات خود را مطرح می کنند. شاگـــردان به سؤالات ارزشیابی پاسخ می‌دهند.

کارخانگی : شاگردان درباره حضور قلب در نماز ۵ سطر بنویسند!

معلومات تکمیلی

حضور قلب در نماز

برخی از حالات، سبب کمال نماز می‌شود، از قبیل: حضور قلب، تفهم، تعظیم، هیبت، امید و شرم. حضور قلب یعنی این که در نماز، دل انسان حاضر باشد، به گونه ای چیزی او را از نماز غافل نکند. کامل ترین شکل حضور قلب آن است که در همه اعمال و ذکرهای نماز، دل همراه به یاد خدا و حضور در محضر او باشد و احساس کند نماز را در پیشگاه او به جا می آورد. داشتن حضور قلب کامل، مرحله تفهم را، در بر دارد که عبارت است از: فهمیدن معنای حرکات و سخنان نماز، شخص مبتدی باید به معنای هر فعل و قول در نماز توجه داشته باشد و با این آشنایی وارد نماز شود. این درجه، مرحله تعظیم خدا را همراه دارد، که منشا آن شناخت عظمت و قدرت خداست. وقتی این احساس را داشت که خداوند(ج)، او را قبول کرده که اکرام می‌کند، یا به اقتضای عدالتش عذاب می‌کند، حالت رهبت و خشیت پدید می آید. مرحله امید نیز از همین احساس پدید می‌آید و چون کارهای زشت و کوتاهی های خود را به یاد آورد، حالت شرم و حیا به دست می‌دهد. گوهر محبت و یاد محبوب ، دلها را جذب می‌کند. کسی که عشق به چیزی داشته باشد، آن را بسیار یاد می‌کند. دل های گرفتار محبت دنیا، نمی‌تواند حضور قلب پیدا کند، اما دلهایی که از این وضعیت فارغ اند، در همه حالات در نماز و ذکر است. به گفته بابا طاهر عریان:

خوشا آنان که الله یارشان بـــی　　　بحمد و قل هوالله کار شان بی

خوشا آنان که دایم در نماز اند　　　بهشت جـــاودان بازارشان بی

مهم آن است که انسان بتوان دوستی و حب دنیا را به حب آخرت و محبت خدا تبدیل کند، تا در نماز دل به یاد خدا باشد. نمازگزار باید پیش از تکبیره الاحرام همه توجه خود را به نماز و معنای آن معطوف کند، سپس شروع کند، تا چیزی مانع حضور قلب او نشود.

شماره درس: درس هفدهم

موضوع درس: آثار فردی و اجتماعی نماز

شماره صفحه: ۴۶- ۴۸

زمان تدریس: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

وسایل مورد نیاز: تخته سفید ومارکر یا تخته سیاه وتباشیر

اهداف: آشنایی با آثار فردی و اجتماعی نماز

فعالیتهای تدریس

وقت	فعالیتهای معلم	فعالیتهای متعلم
(۱۰دقیقه)	سلام و احوال پرسی، آماده کردن صنف، دیدن کار خانگی درس گذشته و پاسخ به پرسشهای شاگردان.	
(۵ دقیقه)	پرسشهای جدید برای آماده ساختن شاگردان برای درس جدید ۱. زندگی فردی چیست ؟ ۲. زندگی اجتماعی چیست؟	
(۳۰ دقیقه)	معلم عنوان، چکیده درس و لغات و اصطلاحات را روی تخته می‌نویسد.	شاگردان خلاصه درس را یادداشت می-کنند.
	درس یک بار توسط یکی از شاگردان به دقت خوانده شود. معلم بعد از خواندن درس، اول درس را به طور خلاصه بیان نموده و با استفاده از مطالب "معلومات تکمیلی" درس را کامل تشریح می کند. معلم دانش آموزان را به گروههای مختلف تقسیم کرده وفرصت بحث جمعی را به آنان می‌دهد. معلم به پرسشها پاسخ می‌دهد. **ارزشیابی** ۱. آثار فردی نماز به چه معناست؟ ۲. آثار فردی نماز را نام ببرید! ۳. آثار اجتماعی نماز کدام اند؟	شاگردان درس را خوب گوش می‌دهند. شاگردان به تشریح استاد گوش می‌دهند. شاگردان در گروه های تعیین شده در باره مفاهم درس گفتگو وتبادل نظر می کنند ونماینده هر گروه برای دیگران توضیح می‌دهد. شاگردان سوالات خود را مطرح می کنند. شاگردان به سؤالات ارزشیابی پاسخ می‌دهند.

کارخانگی : شاگردان درباره آثار فردی یا اجتماعی نماز ۵ سطر بنویسند!

معلومات تکمیلی

هر انسانی دو ساحت از زندگی دارد. یکی زندگی فردی و دیگری زندگی اجتماعی. زیرا هر انسان دو نوع رابطه دارد یکی رابطه خودش با خودش و دیگری رابطه فرد با دیگران. زندگی فردی شامل رابطه فرد با خودش هست و زندگی اجتماعی رابطه فرد با دیگران را تمثیل می‌کند. آرامش روانی، اضطراب، حسادت، و... نمونه های از حالات روانی و فردی است. برخورد نیک با دیگران، رعایت حقوق دیگران، احترام به والدین نمونه های از رابطه فرد با دیگران است.

نماز واقعی نمازی است که بتواند رفتار فردی و اجتماعی انسانها را تنظیم کند. قرآن کریم می‌فرماید «نماز انسان را از کار های زشت و بد باز می‌دارد.» دلیل این امر این است که نماز با اعماق وجود انسان ارتباط برقرار می‌کند و به او صفای باطن می‌دهد و موج امیدواری و نشاط را در او زنده می‌کند. در نتیجه یاد خدا آرامش روانی را برای انسان فراهم می‌کند. نماز که نیز ذکر خداست. رابطه بسیار محکمی بین یاد خدا و آرامش روانی وجود دارد. ویلیام جیمز در کتابی بنام دین و روان به صورت مدلل این نکته را به اثبات رسانیده است.

شماره درس: درس هجدهم

موضوع درس: نماز جماعت

شماره صفحه: ۴۹- ۵۰

زمان تدریس: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

وسایل مورد نیاز: تخته سفید ومارکر یا تخته سیاه وتباشیر

اهداف: آشنایی با فضیلت نماز جماعت

فعالیتهای تدریس

وقت	فعالیتهای معلم	فعالیتهای متعلم
(۱۰دقیقه)	سلام و احوال پرسی، آماده کردن صنف و دیدن کارخانگی درس گذشته و پاسخ به پرسشهای شاگردان.	
(۵ دقیقه)	پرسشهای جدید برای آماده ساختن شاگردان برای درس جدید ۱. فلسفه نماز جماعت چیست؟ ۲. نماز جماعت چه فواید اجتماعی دارد؟	
(۳۰ دقیقه)	معلم عنوان، چکیده درس و لغات و اصطلاحات را روی تخته می‌نویسد.	شاگردان خلاصه درس را یادداشت می‌کنند.
	درس یک بار توسط یکی از شاگردان به دقت خوانده شود. معلم بعد از خواندن درس، اول درس را به طور خلاصه بیان نموده و با استفاده از مطالب"معلومات تکمیلی" درس را کامل تشریح می‌کند. معلم دانش آموزان را به گروههای مختلف تقسیم کرده وفرصت بحث جمعی را به آنان می‌دهد. معلم به پرسشها پاسخ می‌دهد. **ارزشیابی** ۱. نماز جماعت چه فوایدی دارد؟ ۲. ثواب نماز جماعت بالاتر است یا فرادا؟	شاگردان درس را خوب گوش می‌دهند. متعلمان به تشریح استاد گوش می‌دهند. شاگردان در گروه های تعیین شده در باره مفاهم درس گفتگو وتبادل نظر می‌کنند ونماینده هر گروه برای دیگران توضیح می‌دهد. شاگردان سوالات خود را مطرح می‌کنند. شاگردان به سؤالات ارزشیابی پاسخ میدهند.

کارخانگی

شاگردان درباره فلسفه نماز جماعت ۵ سطر بنویسند!

معلومات تکمیلی

از نکات اساسی مربوط به نماز برپایی آن با جماعت است. نماز جماعت پاداش بسیار ، برکات فراوان و فواید فردی و آثار اجتماعی دارد.

۱. نماز جماعت شکوه مسلمانان را میرساند
۲. نماز جماعت زمینه شناخت افراد و مشکلات و نیازهای آنان است.
۳. نماز جماعت بهترین و بیشترین و پاکترین وکم هزینه ترین اجتماعات دنیا است.
۴. خارچشم دشمنان اسلام است.
۵. عامل نظم، وحدت صفوف وقت شناسی و مبارزه با فردگرایی و خودخواهی است.
۶. موجب شسته شدن کینه ها و کدورتها و پیدایش روحیه اخوت دینی است.

شماره درس: درس نوزدهم

موضوع درس: احکام نماز جماعت

شماره صفحه: ۵۱- ۵۳

زمان تدریس: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

وسایل مورد نیاز: تخته سفید ومارکر یا تخته سیاه وتباشیر

اهداف: آشنایی با احکام نماز جماعت

فعالیتهای تدریس

وقت	فعالیتهای معلم	فعالیتهای متعلم
(۱۰دقیقه)	سلام و احوال پرسی، آماده کردن صنف و دیدن کارخانگی درس گذشته و پاسخ به پرسشهای شاگردان.	
(۵ دقیقه)	پرسشهای جدید برای آماده ساختن شاگردان برای درس جدید ۱. فلسفه نماز جماعت چیست؟ ۲. آیا نماز جماعت مثل نماز فرادا است؟	
(۳۰ دقیقه)	معلم عنوان، چکیده درس و لغات و اصطلاحات را روی تخته می‌نویسد.	شاگردان خلاصه درس را یادداشت می‌کنند.
	درس یک بار توسط یکی از شاگردان به دقت خوانده شود. معلم بعد از خواندن درس، اول درس را به طور خلاصه بیان نموده و با استفاده از مطالب "معلومات تکمیلی" درس را کامل تشریح می کند. معلم دانش آموزان را به گروههای مختلف تقسیم کرده وفرصت بحث جمعی را به آنان می‌دهد. معلم به پرسشها پاسخ می‌دهد. **ارزشیابی** سؤالات ارزشیابی درس از کتاب درسی پرسیده شود.	شاگردان درس را خوب گوش می‌دهند. شاگردان به تشریح استاد گوش می‌دهند. شاگردان در گروه های تعیین شده در باره مفاهم درس گفتگو وتبادل نظر می کنند ونماینده هر گروه برای دیگران توضیح می‌دهد. شاگردان سوالات خود را مطرح می کنند. شاگردان به سؤالات ارزشیابی پاسخ می‌دهند.

کارخانگی

شاگردان درباره کیفیت نماز جماعت ۵ سطر بنویسند!

معلومات تکمیلی

نماز اگر به جماعت خوانده شود، فضیلت فراوان دارد طبق روایت مشهور ومعروف نبوی «اگر نماز به جماعت خوانده شود به تعداد افراد حاضر درجماعت نماز به حساب هر کدام شان محاسبه میشود» مثلا در یک جماعت اگر صد نفر باشد به تعداد صد نماز به حساب هر فرد شان از طرف خدای متعال اعطا ومحاسبه میشود. نماز جماعت احکام فراوان دارد که برخی مهم آن اینهاست:

۱- اگـر در نماز، بین ماموم وامام، یا بین ماموم وکسی که ماموم بواسطه او به امام متصل است، بیشتر از یک قدم فاصله پیدا شود نمازش صحیح است، وقهرا فرادی می شود، و قصد فرادی هم لازم نیست.

۲- اگر نماز همه کسانی که در صف جلو هستند تمام شود، یا همه نیت فرادی نمایند، نماز صف بعد فرادی می- شود، هر چند صف جلو فورا برای نمازدیگری به امام اقتدا کنند.

۳- اگر در رکعت دوم اقتدا کند، لازم نیست حمد و سوره بخواند، ولی قنوت و تشهد را بـا امام می خواند، و احتیاط آن است که موقع خواندن تشهد،انگشتان دست وسینه پا را به زمین بگذارد، و زانوها را بلند کند، و باید بعد از تشهدبا امام برخیزد وحمد و سوره را بخواند، و اگر برای سـوره وقـت نـدارد، حـمـد را تـمام کند و در رکوع خود را به امام برساند، و اگر درک رکوع هم نـمی کند، احتیاط واجب آن است که حمد را تمام کند ودر سجده خود را به امام برساند، ولی اگر در سجده به امام برسد، بهتر است که نماز را دوباره بخواند.

۴- اگر موقعی که امام در رکعت دوم نماز چهار رکعتی است اقتدا کند،باید در رکعت دوم نـمـازش کـه رکعت سوم امام است بعد از دو سجده بنشیند وتشهد را به مقدار واجب بخواند وبـرخـیزد، و چنانچه برای گفتن سه مرتبه تسبیحات وقت ندارد، یک مرتبه بگوید، و در رکوع یا سجده ، خود را به امام برساند.

۵- اگرامام در رکعت سوم یا چهارم باشد، و ماموم بداند که اگر اقتداکند وحمد را بـخـوانـد بـه رکوع امام نمی رسد، بنا بر احتیاط واجب باید صبر کند تاامام به رکوع رود، بعد اقتدا نماید.

۶- اگر در رکعت سوم یا چهارم امام اقتدا کند، باید حمد و سوره رابخواند، و اگر برای سـوره وقـت ندارد، باید حمد را تمام کند و در رکوع خود را به امام برساند، و اگر درک رکوع هم نـمی کند احتیاط واجب آن است که حمد را تمام کند و در سجده خود را به امام برساند، ولی اگر در سجده به امام برسد، بهتر است که نماز را دوباره بخواند.

۷- کسی که می داند اگر سوره یا قنوت را تمام کند به رکوع امام نمی رسد، چنانچه عمدا سوره یا قنوت را بخواند و به رکوع نرسد، نمازش اشکال دارد.

۸- کـسی که اطمینان دارد، که اگر سوره را شروع کند یا تمام نماید به رکوع امام مـی رسد واجب نیست که سوره را شروع کند، یا اگر شروع کرده تمام نماید. بلکه می تواند بمجرد رفتن امام به رکوع سوره را ترک نموده و به رکوع برود.

شماره درس: درس بیستم

موضوع درس: کیفیت نماز جمعه

شماره صفحه: ۵۴- ۵۵

زمان تدریس: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

وسایل مورد نیاز: تخته سفید ومارکر یا تخته سیاه وتباشیر

اهداف: آشنایی با کیفیت ادای نماز جمعه

فعالیتهای تدریس

وقت	فعالیتهای معلم	فعالیتهای متعلم
(۱۰دقیقه)	سلام و احوال پرسی، آماده کردن صنف، دیدن کار خانگی درس گذشته و پاسخ به پرسشهای شاگردان.	
(۵ دقیقه)	پرسشهای جدید برای آماده ساختن شاگردان برای درس جدید ۱. نماز جمعه چگونه ادا می‌شود؟ ۲. نماز جمعه چند رکعت است؟ ۳. دو خطبه در نماز جمعه به جای چیست؟	
(۳۰ دقیقه)	معلم عنوان، چکیده درس و لغات و اصطلاحات را روی تخته می‌نویسد.	شاگردان خلاصه درس را یادداشت می-کنند.
	درس یک بار توسط یکی از شاگردان به دقت خوانده شود. معلم بعد از خواندن درس، اول درس را به طور خلاصه بیان نموده و با استفاده از مطالب"معلومات تکمیلی" درس را کامل تشریح می کند. معلم دانش آموزان را به گروههای مختلف تقسیم کرده وفرصت بحث جمعی را به آنان می‌دهد. معلم به پرسشها پاسخ می‌دهد. **ارزشیابی** ۱. آیا می‌توان نماز جمعه را فرادا خواند؟ ۲. نماز جمعه چند رکعت است؟ ۳. آیا با خواندن نماز جمعه باید نماز ظهر را هم خواند؟	شاگردان درس را خوب گوش می‌دهند. شاگردان به تشریح استاد گوش می‌دهند. شاگردان در گروه های تعیین شده در باره مفاهم درس گفتگو وتبادل نظر می کنند ونماینده هر گروه برای دیگران توضیح می‌دهد. شاگردان سوالات خود را مطرح می کنند. شاگـــــردان به سؤالات ارزشیابی پاسخ می‌دهند.

کارخانگی

متعلمان درباره کیفیت نماز جمعه ۵ سطر بنویسند!

معلومات تکمیلی

وظیفه امام جمعه هنگام ایراد خطبه ها

۱- حمد و ثنای الهی را به جا آورد.

۲- بر پیامبر اکرمﷺ و ائمّه مسلمین علیهم السلام درود بفرستد.

۳- مردم را به تقوای الهی و پرهیز از گناهان سفارش کند.

۴- سوره کوتاهی از قرآن بخواند.

۵- برای مردان و زنان با ایمان ، طلب آمرزش کند.

آداب نماز جمعه

الف- آمادگی قبلی: مسلمانان شایسته است از کارهایی که موجب بازماندن آن ها از حضور در نماز جمعه می‌شود،اجتناب کنند؛ به عنوان مثال در روز پنج شنبه از خوردن دواها و داروهایی که آن ها را ناتوان می‌کند خودداری کنند، تا بتوانند در نماز جمعه حاضر شوند؛ همچنین در روز جمعه - جز برای جهادیا امور ضروری دیگر به مسافرت نروند.

ب- نظافت و آراستگی: در بعضی از روایات به مسلمانان سفارش شده است که: روز جمعه برای انجام نماز جمعه، غسل کنید و خود را معطّر سازید، محاسن خود را شانه بزنید، تمیزترین لباس خود را بپوشیدو خود را بیارایید و برای نماز جمعه آماده شوید. سلمان فارسی می‌گوید: رسول خداﷺ فرمود: کسی که روز جمعه غسل کند، خود را پاکیزه سازد، با عطری که دارد خود را معطّر نماید و درنماز جمعه حاضر شود و هنگام حضور امام جمعه به سخنان او گوش دهد، خداوند(ج) لغزش ها وگناه هفته او را از جمعه تا جمعه می آمرزد.[1] ژ

ج- رعایت سکوت: در بعضی از روایات نیز مسلمانان به رعایت سکوت و آرامش در هنگام حضور در نماز جمعه واستماع خطبه ها سفارش شده اند. علی علیه السلام می فرماید:هنگامی که امام جمعه ، خطبه می خواند نباید حرف زد و نباید به سوی دیگر رو کرد، جز درمواردی که در نماز هم جایز است . نماز جمعه دو رکعت است به جهت آنکه دو خطبه به جای دورکعت سوم و چهارم آن است و دو خطبه تا هنگامی که امام [از منبر] فرود آید، [جزو] نماز است.[2]

فلسفه خطبه های نماز جمعه در روایتی از امام رضا

در باره خطبه های نماز جمعه فضل بن شاذان نیشابوری از حضرت رضا علیه السلام حدیثی را اینگونه نقل کرده است: **«انما جعلت الخطبه یوم الجمعه لان الجمعة مشهد عام فاراد ان یکون للامیر سبب الي موعظتهم و ترغیبهم في الطاعة و ترهیبهم من المعصیة و توقیفهم علي ما اراد من مصلحة دینهم و دنیاهم و یخبرهم بما یرد علیهم من الافاق من الاحوال التي**

---

[1]. جامع احادیث الشّیعه ، ج ۶، ص ۵۳.

[2]. وسائل الشّیعه ، ج ۵، ص ۲۹

فیها المضره و المنفعة و انما جعلت خطبتین لیکون واحده للثناء علي الله و التحمید و التقدیس لله عزوجل ، و الاخري للحوائج و الاعذار و الانذار و الدعاء لما یرید ان یعلمهم من امره و نهیه و ما فیه الصلاح و الفساد»[1] یعنی علت اینکه خطبه در روز جمعه قرار داده شده اینست که روز جمعه از نظر اسلام روز اجتماع عمومی است و همه باید در اجتماع روز جمعه جمع شوند. خداوند(ج) با تشریع این دستور خواسته است که این وسیله‌ای باشد برای عالم و پیشوای جمعیت که آنها را موعظه کند، به طاعت خدا ترغیب کند و آنها را از معصیت و گناه، بترساند. دیگر اینکه مردم را آگاه کند به مصلحتهای دینی و مصلحتهای دنیائی شان ، مصالح واقعی مردم را به آنها بگوید. دیگر اینکه آنچه در آفاق دور دست‌از قضایای خوب و بد به حال مسلمین واقع می‌شود به آنها بگوید و به اطلاع آنها برساند و آنها را در جریان بگذارد. حوادثی برای عالم اسلام پیش می‌آید، یک وقت از نوع نوید و بشارت است، پیشرفتی حاصل شده برای اسلام و افتخاری به دست آمده است و خوب است مردم مطلع شوند، و یک وقت است حادثه سوئی برای عالم اسلام پیش آمده باز باید مسلمین از حال یکدیگر آگاه شوند، علت اینکه دو خطبه فرض شده اینست که در یکی به حمد و ثناء و تقدیس الهی پرداخته شود و در یکی دیگر به ذکر حوائج مردم و ارشاد و موعظه آنها پرداخته شود.

[1]. وسائل الشیعه " جلد اول صفحه ۴۵۷

شماره درس: درس بیست ویکم

موضوع درس: کیفیت نماز عیدین

شماره صفحه: ۵۶- ۵۷

زمان تدریس: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

وسایل مورد نیاز: تخته سفید ومارکر یا تخته سیاه وتباشیر

اهداف: آشنایی با کیفیت اداء نماز عیدین

لغات واصطلاحات

عیدین: عیدفطر وعید قربان

فعالیتهای تدریس

وقت	فعالیتهای معلم	فعالیتهای متعلم
(۱۰دقیقه)	سلام و احوال پرسی، آماده کردن صنف، دیدن کارخانگی درس گذشته و پاسخ به پرسشهای شاگردان.	
(۵ دقیقه)	پرسشهای جدید برای آماده ساختن شاگردان برای درس جدید ۱. نمازعیدین چگونه خوانده می‌شود؟ ۲. حکم نمازعیدین چیست؟	
(۳۰ دقیقه)	معلم عنوان، چکیده درس و لغات و اصطلاحات را روی تخته می‌نویسد.	شاگردان خلاصه درس را یادداشت می-کنند.
	درس یک بار توسط یکی از شاگردان به دقت خوانده شود. معلم بعد از خواندن درس، اول درس را به طور خلاصه بیان نموده و با استفاده از مطالب "معلومات تکمیلی" درس را کامل تشریح می کند. معلم دانش آموزان را به گروههای مختلف تقسیم کرده وفرصت بحث جمعی را به آنان می‌دهد. معلم به پرسشها پاسخ می‌دهد. **ارزشیابی** ۱. نماز عیدین چند قنوت دارد؟ ۲. نماز عیدین چگونه اداء می‌شود؟	شاگردان درس را خوب گوش می‌دهند. شاگردان به تشریح استاد گوش می‌دهند. شاگردان در گروه های تعیین شده در باره مفاهم درس گفتگو وتبادل نظر می کنند ونماینده هر گروه برای دیگران توضیح می‌دهد. شاگردان سوالات خود را مطرح می کنند. شاگـــــردان به سؤالات ارزشیابی پاسخ می‌دهند.

کارخانگی

شاگردان درباره نماز عیدین به توضیح المسائل مراجع مراجعه نموده و ۵ سطر بنویسند!

معلومات تکمیلی

نماز عیدین که عبارتند از نمازهای عید فطر وقربان ودستور آنها قرار زیر است:

نماز عید فطر وقربان هرکدام دو رکعت است در رکعت اوّل حمد و سوره اعْلی بخواند و بعد از قرائت پنج تکبیر بگوید و بعد از هر تکبیری این قنوت را بخواند:

«**اَللّهُمَّ اَهْلَ الْكِبْرِياَّءِ وَالْعَظَمَةِ وَاَهْلَ الْجُودِ وَالْجَبَرُوتِ وَاَهْلَ الْعَفْوِ**؛ خدایا ای اهل بزرگی و عظمت و ای شایسته بخشش و قدرت و سلطنت و ای شایسته عفو».

«**وَالرَّحْمَةِ وَاَهْلَ التَّقْوي وَالْمَغْفِرَةِ اَسْئَلُكَ بِحَقِّ هذَا الْيَومِ الَّذي**؛ و رحمت و ای شایسته تقوی و آمرزش از تو خواهم به حق این روزی که»

«**جَعَلْتَهُ لِلْمُسْلِمينَ عيداً وَلِمُحَمَّدٍ صَلَّي اللّهُ عَلَيْهِ وَ الِهِ ذُخْراً [وَشَرَفاً]**؛ قرارش دادی برای مسلمانان عید و برای محمد صلی الله علیه و آله ذخیره و شرف».

«**وَمَزيْداً اَنْ تُصَلِّي عَلي مُحَمَّدٍ وَ الِ مُحَمَّدٍ وَاَنْ تُدْخِلَني في كُلِّ خَيْرٍ**؛ و فزونی مقام که درود فرستی بر محمد و آل محمد و درآوری مرا در هر خیری که».

«**اَدْخَلْتَ فيهِ مُحَمَّداً وَ الَ مُحَمَّدٍ وَاَنْ تُخْرِجَني مِنْ كُلِّ سُوَّءٍ اَخْرَجْتَ**؛ درآوردی در آن خیر محمد و آل محمد را و برونم آری از هر بدی و شری که برون آوردی».

«**مِنْهُ مُحَمَّداً وَ الَ مُحَمَّدٍ صَلَواتُكَ عَلَيْهِ وَعَلَيْهِمْ اَللّهُمَّ اِنّي اَسْئَلُكَ**؛ از آن محمد و آل محمد را - که درودهای تو بر او و بر ایشان باد - خدایا از تو خواهم».

«**خَيْرَ ما سَئَلَكَ مِنْهُ عِبادُكَ الصّالِحُونَ وَاَعُوذُ بِكَ مِمَّا اسْتَعاذَ مِنْهُ عِبادُكَ الْصّالِحُونَ**؛ بهترین چیزی را که درخواست کردند از تو بندگان شایسته ات و پناه برم به تو از آنچه پناه بردند از آن بندگان شایسته است».

پس تکبیر ششم بگوید و به رکوع رود و بعد از رکوع و سجود برخیزد به رکعت دوّم و بعد از حمد سوره وَالشَّمْس بخواند پس چهار تکبیر بگوید و بعد از هر تکبیری آن قنوت را بخواند و چون فارغ شد تکبیر پنجم گوید و به رکوع رود پس نماز را تمام کند و بعد از سلام تسبیح حضرت زهراء علیها السلام بفرستد و بعد از نماز عید دعاهای بسیار وارد شده است و شاید بهترین آنها دعای چهل و ششم صحیفه کامله باشد و مستحب است که نماز عید در زیرآسمان و بر روی زمین بدون فرش و بُوریا واقع شود و آنکه برگردد از مُصَلّی از غیر آن راهی که رفته بود و دعا کند از برای برادران دینی خود به قبولی اعمال.

شماره درس: درس بیست و دوم

موضوع درس: کیفیت خواندن نماز آیات

شماره صفحه: ۵۸- ۶۰

زمان تدریس: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

وسایل مورد نیاز: تخته سفید ومارکر یا تخته سیاه وتباشیر

اهداف: آشنایی با کیفیت ادای نماز آیات

لغات واصطلاحات

آیات: نشانه ها

فعالیتهای تدریس

وقت	فعالیتهای معلم	فعالیتهای متعلم
(۱۰دقیقه)	سلام و احوال پرسی، آماده کردن صنف، دیدن کار خانگی درس گذشته و پاسخ به پرسشهای شاگردان.	
(۵ دقیقه)	پرسشهای جدید برای آماده ساختن شاگردان برای درس جدید ۱. نماز آیات چند رکعت است؟ ۲. نماز آیات چند رکوع دارد؟	
(۳۰ دقیقه)	معلم عنوان، چکیده درس و لغات و اصطلاحات را روی تخته می‌نویسد.	شاگردان خلاصه درس را یادداشت می‌کنند.
	درس یک بار توسط یکی از شاگردان به دقت خوانده شود. معلم بعد از خواندن درس، اول درس را به طور خلاصه بیان نموده و با استفاده از مطالب "معلومات تکمیلی" درس را کامل تشریح می کند. معلم دانش آموزان را به گروههای مختلف تقسیم کرده وفرصت بحث جمعی را به آنان می‌دهد. معلم به پرسشها پاسخ می‌دهد. **ارزشیابی** ۱. نماز آیات چند رکعت است؟ ۲. نماز آیات چند قنوت دارد؟ ۳. آیا نماز آیات را می‌توان به جماعت خواند؟	شاگردان درس را خوب گوش می‌دهند. شاگردان به تشریح استاد گوش می‌دهند. شاگردان در گروه های تعیین شده در باره مفاهیم درس گفتگو وتبادل نظر می کنند ونماینده هر گروه برای دیگران توضیح می‌دهد. شاگردان سوالات خود را مطرح می کنند. شاگردان به سؤالات ارزشیابی پاسخ می‌دهند.

کارخانگی

شاگردان درباره کیفیت نماز آیات ۵ سطر بنویسند!

معلومات تکمیلی

احکام نماز آیات مطابق رساله آیه الله مکارم شیرازی

نماز آیات به واسطه چهار چیز واجب می شود:

۱- گرفتن خورشید؛

۲- گرفتن ماه ، اگر چه مقدار کمی از آنها گرفته شود و کسی هم از آن نترسد؛

۳- زلزله اگر چه کسی هم نترسد؛

٤- رعد و برق و بادهای سیاه ، سرخ و مانند اینها در صورتی که بیشتر مردم بترسند که بنابر احتیاط واجب باید برای این ها هم نماز آیات بخوانند.

اگر چیزهائی که نماز آیات برای آنها واجب است بیشتر از یک بار اتّفاق بیفتد انسان باید برای هریک از آنها یک نماز آیات بخواند، مثلاً اگر دو بار زلزله شود باید دو نماز آیات بخواند. و همینطور اگر دو تا از آنها اتفاق بیفتد یعنی هم خورشید بگیرد و هم زلزله شود.

کسی که چند نماز آیات بر او واجب است اگر همه آنها برای یک چیز بر او واجب شده باشد، مثلاً سه مرتبه خورشید گرفته و نماز آنها را نخوانده است موقعی که قضای آنها را می خواند، لازم نیست معیّن کند که برای کدام دفعه آنها باشد، و همچنین است اگر چند نماز برای رعد و برق و بادهای سیاه و سرخ و مانند اینها بر او واجب شده باشد ولی اگر برای آفتاب گرفتن و ماه گرفتن و زلزله، یا برای دوتای اینها نمازهائی بر او واجب شده باشد بنابر احتیاط واجب باید موقع نیّت معیّن کند; نماز آیاتی را که می خواند برای کدامیک از آنها است.

ـ چیزهائی که نماز آیات برای آنها واجب است در هر شهری اتّفاق بیفتد فقط مردم همان شهر باید نماز آیات بخوانند و بر مردم جاهای دیگر واجب نیست، ولی اگر مکان آنها به قدری نزدیک باشد که با آن شهر یکی حساب شود، نماز آیات بر آنها هم واجب است.

از وقتی که خورشید یا ماه شروع به گرفتن می کند انسان باید نماز آیات را بخواند و بنابر اقوی وقت آن تا زمانی است که همه آن باز نشده باشد. و بنابر احتیاط واجب باید به قدری تأخیر نیندازد که شروع به بازشدن کند.

اگر خواندن نماز آیات را به قدری تأخیر بیندازد که آفتاب یا ماه شروع به باز شدن کند، بنابر احتیاط واجب باید نیّت اداء و قضا نکند ولی اگر بعد از باز شدن تمام آن، نماز بخواند باید نیّت قضا نماید.اگر مدّت گرفتن خورشید یا ماه بیشتر از خواندن یک رکعت باشد ولی انسان نماز را نخواند تا به اندازه خواندن یک رکعت به آخر وقت آن مانده باشد باید نیّت ادا کند بلکه اگر مدّت گرفتن آنها به اندازه خواندن یک رکعت یا کمتر هم باشد باید نماز آیات را بخواند و ادا است.

موقعی که زلزله و رعد و برق و مانند اینها اتّفاق می افتد، انسان باید فوراً نماز آیات را بخواند و اگر نخواند معصیت کرده و تا آخر عمر بر او واجب است و هر وقت بخواند ادا است.

اگر بعد از باز شدن آفتاب یا ماه بفهمد که تمام آن گرفته بوده، باید قضای نماز آیات را بخواند، ولی اگر بفهمد مقداری از آن گرفته بوده قضا بر او واجب نیست.

اگر عدّه ای بگویند که خورشید یا ماه گرفته است چنانچه انسان از گفته آنان یقین پیدا نکند و نماز آیات نخواند و بعد معلوم شود راست گفته اند، در صورتی که تمام خورشید یا ماه گرفته باشد باید نماز آیات را بخواند، و اگر دو نفر که عادل بودن آنان معلوم نیست بگویند خورشید یا ماه گرفته بعد معلوم شود که عادل بوده اند باید نماز آیات را بخواند بلکه اگر در هر دو صورت معلوم شود که مقداری از آن گرفته احتیاط واجب آن است که نماز آیات را بخواند.

اگر انسان به گفته منجّمین و کسانی که از روی قاعده علمی وقت گرفتن خورشید و ماه را می دانند، اطمینان پیدا کند که خورشید یا ماه گرفته، باید نماز آیات را بخواند و نیز اگر بگویند فلان وقت خورشید یا ماه می گیرد و فلان مقدار طول می کشد و انسان به گفته آنان اطمینان پیدا کند باید به حرف آنان عمل نماید، مثلاً اگر بگویند آفتاب فلان ساعت شروع به بازشدن می کند نباید نماز آیات را تا آن وقت تأخیر بیندازد.

شماره درس: درس بیست و سوم

موضوع درس: کیفیت خواندن نماز میت

شماره صفحه: ۶۱- ۶۳

زمان تدریس: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

وسایل مورد نیاز: تخته سفید ومارکر یا تخته سیاه وتباشیر

اهداف: آشنایی با کیفیت ادای نماز میت

لغات واصطلاحات

میت: جسم انسان بعد از مرگ

فعالیتهای تدریس

وقت	فعالیتهای معلم	فعالیتهای متعلم
(۱۰دقیقه)	سلام و احوال پرسی، آماده کردن صنف، دیدن کار خانگی درس گذشته و پاسخ به پرسشهای شاگردان.	
(۵ دقیقه)	پرسشهای جدید برای آماده ساختن شاگردان برای درس جدید ۱. آیا نماز میت رکوع و سجده دارد؟ ۲. نماز میت چگونه خوانده می‌شود؟	
(۳۰ دقیقه)	معلم عنوان، چکیده درس و لغات و اصطلاحات را روی تخته می‌نویسد.	شاگردان خلاصه درس را یادداشت می‌کنند.
	درس یک بار توسط یکی از شاگردان به دقت خوانده شود. معلم بعد از خواندن درس، اول درس را به طور خلاصه بیان نموده و با استفاده از مطالب "معلومات تکمیلی" درس را کامل تشریح می کند. معلم دانش آموزان را به گروههای مختلف تقسیم کرده وفرصت بحث جمعی را به آنان می‌دهد. معلم به پرسشها پاسخ می‌دهد. **ارزشیابی** ۴. نماز میت چند تکبیر دارد؟ ۵. نماز میت چه شرایط دارد ؟ ۶. آیا نماز میت را می‌توان به جماعت خواند؟	شاگردان درس را خوب گوش می‌دهند. شاگردان به تشریح استاد گوش می‌دهند. شاگردان در گروه های تعیین شده در باره مفاهم درس گفتگو وتبادل نظر می کنند ونماینده هر گروه برای دیگران توضیح می‌دهد. شاگردان سوالات خود را مطرح می کنند. شاگردان به سؤالات ارزشیابی پاسخ می‌دهند.

کارخانگی

شاگردان درباره کیفیت نماز میت ۵ سطر بنویسند!

معلومات تکمیلی

دستور نماز میت

آنچه در نماز میت واجب است در کتاب درسی آمده است اما بهتر است نماز میت به صورت زیر خوانده شود:

بعد از نیّت و گفتن تکبیر اوّل بگوید:

اَشْهَدُ اَنْ لا إلهَ إلاَّ اللّهُ وَحْدَهُ لا شَرِيكَ لَهُ وَ اَشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّداً عَبْدُهُ وَ رَسُولُهُ اَرْسَلَهُ بِالْحَقِّ بَشيراً وَ نَذيراً بَيْنَ يَدَي السّاعَةِ

بعد از تکبیر دوم بگوید:

اَللّهُمَّ صَلِّ عَلي مُحَمَّد وَ آلِ مُحَمَّد وَ بارِكْ عَلي مُحَمَّد وَ آلِ مُحَمَّد وَ ارْحَمْ مُحَمَّداً وَ آلَ مُحَمَّد كَاَفْضَلِ ما صَلَّيْتَ وَ بارَكْتَ وَ تَرَحَّمْتَ عَلي إبْراهيمَ وَ آلِ اِبْراهيمَ إنَّكَ حَميدٌ مَجيدٌ وَ صَلِّ عَلي جَميعِ الاَنْبياءِ وَ الْمُرْسَلينَ وَ الشُّهَداءِ وَ الصِّدّيقينَ وَ جَميعِ عِبادِ اللّهِ الصّالِحينَ.

بعد از تکبیر سوم بگوید:

اَللّهُمَّ اغْفِرْ لِلْمُؤمِنينَ وَ الْمُؤمِناتِ وَ الْمُسْلِمينَ وَ الْمُسْلِماتِ الاَحْياءِ مِنْهُمْ وَ الاَمْواتِ تابِعْ بَيْنَنا وَ بَيْنَهُمْ بِالْخَيْراتِ إنَّكَ مُجيبُ الدَّعَواتِ إنَّكَ عَلي كُلِّ شَيء قَديرٌ.

بعد از تکبیر چهارم اگر میّت مرد است بگوید:

اَللّهُمَّ إنَّ هذا عَبْدُكَ وَ ابْنُ عَبْدِكَ وَ ابْنُ اَمَتِكَ نَزَلَ بِكَ وَ اَنْتَ خَيْرُ مَنْزُول بِهِ اَللّهُمَّ اِنّا لا نَعْلَمُ مِنْهُ إلاّ خَيْراً وَ اَنْتَ اَعْلَمُ بِهِ مِنّا اَللّهُمَّ اِنْ كانَ مُحْسِناً فَزِدْ فِي اِحْسانِهِ وَ اِنْ كانَ مُسيئاً فَتَجاوَزْ عَنْهُ وَ اغْفِرْ لَهُ اَللّهُمَّ اجْعَلْهُ عِنْدَكَ فِي اَعْلي عِلِّيّينَ وَاخْلُفْ عَلي اَهْلِهِ فِي الْغابِرينَ وَ ارْحَمْهُ بِرَحْمَتِكَ يا اَرْحَمَ الرّاحِمينَ و بعد، تکبیر پنجم را بگوید ولی اگر میّت زن است بعد تکبیر چهارم بگوید:

اَللّهُمَّ اِنَّ هذِهِ اَمَتُكَ وَ ابْنَةُ عَبْدِكَ وَ ابْنَةُ اَمَتِكَ نَزَلَتْ بِكَ وَ اَنْتَ خَيْرُ مَنْزُول بِهِ اَللّهُمَّ اِنّا لا نَعْلَمُ مِنْها إلاّ خَيْراً وَ اَنْتَ اَعْلَمُ بِها مِنّا اَللّهُمَّ اِنْ كانَتْ مُحْسِنَةً فَزِدْ فِي اِحْسَانِها وَ اِنْ كانَتْ مُسيئَةً فَتَجاوَزْ عَنْها وَ اغْفِرْ لَها اَللّهُمَّ اجْعَلْها عِنْدَكَ فِي اَعْلي عِلِّيّينَ وَ اخْلُفْ عَلي اَهْلِها فِي الْغابِرينَ وَ ارْحَمْها بِرَحْمَتِكَ يا اَرْحَمَ الرّاحِمينَ.

شماره درس: درس بیست و چهارم

موضوع درس: نماز مسافر

شماره صفحه: ۶۴- ۶۶

زمان تدریس: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

وسایل مورد نیاز: تخته سفید ومارکر یا تخته سیاه وتباشیر

اهداف: آشنایی با کیفیت ادای نماز مسافر و شرایط آن

فعالیتهای تدریس

وقت	فعالیتهای معلم	فعالیتهای متعلم
(۱۰دقیقه)	سلام و احوال پرسی، آماده کردن صنف، دیدن کار خانگی درس گذشته و پاسخ به پرسشهای شاگردان.	
(۵ دقیقه)	پرسشهای جدید برای آماده ساختن شاگردان برای درس جدید ۱. نماز مسافر با چه تفاوتی با نماز غیر مسافر دارد؟ ۲. در چه شرایطی شخص مسافر محسوب می‌شود؟	
(۳۰ دقیقه)	معلم عنوان، چکیده درس و لغات و اصطلاحات را روی تخته می‌نویسد.	شاگردان خلاصه درس را یادداشت می کنند.
	درس یک بار توسط یکی از شاگردان به دقت خوانده شود. معلم بعد از خواندن درس، اول درس را به طور خلاصه بیان نموده و با استفاده از مطالب "معلومات تکمیلی" درس را کامل تشریح می کند. معلم دانش آموزان را به گروههای مختلف تقسیم کرده وفرصت بحث جمعی را به آنان می‌دهد. معلم به پرسشها پاسخ می‌دهد. **ارزشیابی** ۱. نماز شکسته یا قصر به چه معنا است؟ ۲. در چه شرایطی باید نماز را قصر بخوانیم؟	شاگردان درس را خوب گوش می‌دهند. شاگردان به تشریح استاد گوش می‌دهند. شاگردان در گروه های تعیین شده در باره مفاهم درس گفتگو وتبادل نظر می کنند ونماینده هر گروه برای دیگران توضیح می‌دهد. شاگردان سوالات خود را مطرح می کنند. شاگردان به سؤالات ارزشیابی پاسخ می‌دهند.

کارخانگی

متعلمان درباره کیفیت نماز مسافر ۵ سطر بنویسند!

معلومات تکمیلی

کسانی که روزه بر آنها واجب نیست[1]

۱. مرد و زن پیر که روزه گرفتن برای آنها مشکل است می‌توانند روزه را ترک کنند، ولی باید برای هر روز یک مد (تقریباً ۷۵۰ گرم) گندم یا جو و مانند اینها به فقیر دهند و بهتر آن است به جای گندم و جو نان را انتخاب کنند و در این صورت احتیاط واجب این است به اندازه ای باشد که گندم خالص آن مقدار یک مد شود. کسانی که به خاطر پیری روزه نگرفته اند اگر در فصل مناسبی که هوا ملایم و روزها کوتاه است بتوانند قضای آن را به جا آورند احتیاط آن است که آن را قضا کنند.

۲. روزه بر کسانی که مبتلا به بیماری استسقاء هستند، یعنی زیاد تشنه می شوند و توانایی روزه گرفتن را ندارند و یا برای آنها بسیار مشکل است واجب نیست، ولی باید برای هر روز یک مدّ طعام که در مسأله قبل به آن اشاره شد کفّاره بدهند و بهتر است که بیش از مقدار ضرورت آب نیاشامند و اگر بعداً بتوانند قضا کنند احتیاط واجب قضا کردن است.

۳. زنان بارداری که وضع حمل آنها نزدیک است و روزه برای حمل آنها ضرر دارد روزه گرفتن بر آنها واجب نیست، ولی کفّاره‌ای را که در مسأله قبل گفته شد باید بدهند، امّا اگر روزه برای خودش ضرر دارد روزه بر او واجب نیست کفّاره هم ندارد، ولی بعداً قضا می کند.

۴. زنانی که بچّه شیر می دهند خواه مادر بچّه باشند یا دایه، اگر روزه گرفتن باعث کمی شیر آنها و ناراحتی بچّه شود روزه بر آنها واجب نیست، ولی برای هر روز همان کفّاره (یک مدّ طعام) واجب است، بعداً نیز باید روزه را قضا کنند، امّا اگر روزه برای خودشان ضرر داشته باشد، نه روزه واجب است و نه کفّاره، ولی باید بعداً روزه هایی را که نگرفته اند قضا نمایند. اگر کسی پیدا شود که بدون اجرت، بچّه را شیر دهد یا شخصی پیدا شود که اجرت دایه را بی منّت بپردازد، در این صورت روزه گرفتن واجب است.

[1]. برگرفته از توضیح المسایل ایه الله مکارم شیرازی

شماره درس: درس بیست و پنجم

موضوع درس: نماز قضا

شماره صفحه: ۶۷- ۶۹

زمان تدریس: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

وسایل مورد نیاز: تخته سفید ومارکر یا تخته سیاه وتباشیر

اهداف: آشنایی با نماز قضا

فعالیتهای تدریس

وقت	فعالیتهای معلم	فعالیتهای متعلم
(۱۰دقیقه)	سلام و احوال پرسی، آماده کردن صنف، دیدن کار خانگی درس گذشته و پاسخ به پرسشهای شاگردان.	
(۵ دقیقه)	پرسشهای جدید برای آماده ساختن شاگردان برای درس جدید ۱. نماز قضا چه نمازی است؟ ۲. نماز قضا چگونه خوانده می‌شود؟	
(۳۰ دقیقه)	معلم عنوان، چکیده درس و لغات و اصطلاحات را روی تخته می‌نویسد.	شاگردان خلاصه درس را یادداشت می-کنند.
	درس یک بار توسط یکی از شاگردان به دقت خوانده شود. معلم بعد از خواندن درس، اول درس را به طور خلاصه بیان نموده و با استفاده از مطالب "معلومات تکمیلی" درس را کامل تشریح می کند. معلم دانش آموزان را به گروههای مختلف تقسیم کرده وفرصت بحث جمعی را به آنان می‌دهد. معلم به پرسشها پاسخ می‌دهد. **ارزشیابی** ۱. کسی که نمازی را در وقت آن نخواند آیا براو چیزی واجب است؟ ۲. نماز قضا چگونه نیت می‌شود؟	شاگردان درس را خوب گوش می‌دهند. شاگردان به تشریح استاد گوش می‌دهند. شاگردان در گروه های تعیین شده در باره مفاهم درس گفتگو وتبادل نظر می کنند ونماینده هر گروه برای دیگران توضیح می‌دهد. شاگردان سوالات خود را مطرح می کنند. شاگـــردان به سؤالات ارزشیابی پاسخ می‌دهند.

کارخانگی: شاگردان درباره احکام نماز قضا ۵ سطر بنویسند!

معلومات تکمیلی

نماز به خاطر جایگاه بلندی که در اسلام دارد و در روایات اسلامی از آن به عنوان (ستون دین)، (پرچم اسلام)، (مرز بین ایمان و کفر)، (کلید بهشت) و مانند این ها یاد شده است ؛ ازاین رو، سستی و سهل انگاری در انجام آن مورد نکوهش قرار گرفته و ترک عمدی آن نیز ازگناهان کبیره شمرده شده است؛ کسی که نماز را سبک شمرده ، دراول وقتش به جا نیاورد، یا به تاءخیر انداخته بعد از وقت بخواند از شفاعت رسول خدا(ص) و معصومین (ع)محروم خواهد شد؛ چنانکه از رسول خدا(ص) نقل شده که فرمود:

(لا یَنالُ شَفاعَتی غَداً مَنْ اَخَّرَ الصَّلاةَ الْمَفْرُوضَةَ بَعْدَ وَقْتِها)[1]

شفاعت من در روز قیامت به کسی که نماز واجبش را تأخیر انداخته، در وقت آن نخواند، نمیرسد. با همه سفارشی که نسبت به نماز شده، گاهی دیده می شود که بعضی از روی عمد و یا به هر دلیل و بهانه ای، نماز واجب خود را نمی خوانند. در هر صورت خواندن نمازهای قضا شده بر انسان واجب است. بعضی از احکام این گونه نمازها به شرح زیر است:

۱- کسی که نماز قضا دارد، باید در خواندن آن کوتاهی نکند، ولی واجب نیست فوراً آن را به جا آورد.
۲- تا انسان زنده است اگر چه از خواندن نمازهای قضای خود عاجز باشد، دیگری نمی تواندنمازهای او را قضا نماید.

۳- کسی که چند نماز از او قضا شده و شماره آن ها را نمی داند، مثلاً نمی داند چهار تا بوده یاپنج تا، چنانچه مقدار کمتر را بخواند کافی است . همچنین اگر شماره آن ها را می دانسته وفراموش کرده ، اگر مقدار کمتر را بخواند کفایت می کند.

۴- کسی که نماز قضا دارد می تواند نماز مستحبی بخواند.

۵- نماز مستحبی جای قضای نماز واجب را نمی گیرد.

---

[1] - وسایل الشیعه ج–۳ ص ۱۸۱

شماره درس: درس بیست و ششم

موضوع درس: نماز باران

شماره صفحه: ۷۰- ۷۳

زمان تدریس: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

وسایل مورد نیاز: تخته سفید ومارکر یا تخته سیاه وتباشیر

اهداف: آشنایی با کیفیت ادای نمازباران

لغات واصطلاحات

استسقاء : طلب باران

فعالیتهای تدریس

وقت	فعالیتهای معلم	فعالیتهای متعلم
(۱۰دقیقه)	سلام و احوال پرسی، آماده کردن صنف و دیدن کارخانگی درس گذشته و پاسخ به پرسشهای شاگردان.	
(۵ دقیقه)	پرسشهای جدید برای آماده ساختن شاگردان برای درس جدید ۱. نماز باران چگونه نمازی است؟ ۲. نماز باران چند رکعت است؟	
(۳۰ دقیقه)	معلم عنوان، چکیده درس و لغات و اصطلاحات را روی تخته می‌نویسد.	شاگردان خلاصه درس را یادداشت می‌کنند.
	درس یک بار توسط یکی از شاگردان به دقت خوانده شود. معلم بعد از خواندن درس، اول درس را به طور خلاصه بیان نموده و با استفاده از مطالب "معلومات تکمیلی" درس را کامل تشریح می کند. معلم دانش آموزان را به گروههای مختلف تقسیم کرده وفرصت بحث جمعی را به آنان می‌دهد. معلم به پرسشها پاسخ می‌دهد. **ارزشیابی** ۱. آیا نماز باران خطبه دارد؟ ۲. نماز باران به جماعت خوانده می‌شود یا فرادا؟	شاگردان درس را خوب گوش می‌دهند. شاگردان به تشریح استاد گوش می‌دهند. شاگردان در گروه های تعیین شده در باره مفاهیم درس گفتگو وتبادل نظر می کنند ونماینده هر گروه برای دیگران توضیح می‌دهد. شاگردان سوالات خود را مطرح می کنند. شاگردان به سؤالات ارزشیابی پاسخ می‌دهند.

کارخانگی

متعلمان درباره آداب نماز باران ۵ سطر بنویسند!

معلومات تکمیلی

نماز باران یا استسقاء[1]

استسقا به معنای طلب باران است. خواندن این نماز وقتی مستحب است که نهرها خشک شود و باران نبارد و آسمان از ریختن بارانش بخل بورزد به جهت شیوع گناهان و کفران نعمتهای خدا و ندادن حق مردم و کم فروشی و خیانت در کیل و وزن و ظلم و نیرنگ زدن و ترک امر به معروف و نهی از منکر و ندادن زکات و حکم کردن بر خلاف آن چه خدا نازل کرده و گناهانی دیگر نظیر اینها، گناهانی که خشم و سخط پروردگار را برمی انگیزد و از آمدن باران جلوگیری می نماید همانطور که در روایات آمده است.

و کیفیت آن نظیر کیفیت نماز عید دو رکعت است که به جماعت برگزار می شود و فرادی خواندنش نیز بامید اینکه مستحب باشد اشکالی ندارد.

در نماز باران بعد از حمد و سوره رکعت اول پنج بار تکبیر می گوید و بعد از هر تکبیر قنوت می گیرد و در رکعت دوم بعد از حمد وسوره چهار تکبیر و بعد از هر تکبیر یک قنوت انجام می دهد و در قنوت های نماز باران هر دعائی که بخواند کافی است البته بهتر آن است که قنوتها مشتمل بر طلب باران باشد از خدای رحمان و عطوف طلب کند که عطوفت و رحمتش را شامل او و مردم او بسازد و درهای آسمان را برحمت و باران خود بگشاید و قبل از دعاء در هر قنوت نخست بر محمد صلی الله علیه وآله و آل او **علیهم الصلوة و السلام** درود بفرستد و مستحبات این نماز چند چیز است.

۱. اینکه حمد و سوره آن را بصدای بلند قرائت کند و آن سوره هائی را که در نماز عید فطر و قربان مستحب بود انتخاب نماید.

۲. اینکه مردم سه روز روزه بگیرند و روز سوم برای نماز بیرون روند و آن روز دوشنبه باشد و اگر میسر نشد روز جمعه بخاطر شرافت و فضیلتش بیرون شوند.

۳. اینکه امام جماعت باتفاق مردم بطرف صحرا حرکت کند و حرکتشان با وقار و سکینت و خشوع و با حالت درخواست باشد و برای نماز محلی پاک و نظیف را انتخاب کند و بهتر آن است که بیرون شدنشان با قیافه و هیئتی باشد که رحمت خدا را جلب کند مثل پا برهنه بودن و امثال آن.

۴. اینکه منبر را هم با خود بطرف صحرا ببرنند و مؤ ذنهای شهر پیشاپیش امام جماعت حرکت کنند:

۵. اینکه آدابی را که بزرگان شیعه در این باب آورده اند رعایت کنند مثل اینکه پیرمردان و اطفال و معلولین و حیوانات را با خود ببرند اطفال را از مادران و اطفال حیوانات را از مادرها جدا کنند تا صدای ضجه و گریه زیاد شود و بدین وسیله دریای رحمت الهی بخروش آید و لازم است مسلمانان نگذارند کفار و مسیحیان و یهودیان که اهل ذمه اند و سایر کفار با آنان بصحرا بیایند.

[1]. برگرفته از کتاب تحریرالوسیله آیه الله خمینی جلد ۱ ص ۲۴۵

برخی از احکام نماز باران

۱. بهتر آن است که نماز باران را در وقت نماز عید (یعنی از طلوع خورشید تا ظهر) انجام دهند هرچند که بعید نیست وقت مخصوصی نداشته باشد.

۲. نماز باران اذان و اقامه ندارد بلکه مؤذن بجای اذان و اقامه سه مرتبه می‌گوید: «**الصلوة**»

۳. بعد از آن که امام جماعت از نماز خارج شد مستحب است عبای خود را پشت و روی کند یعنی طرف راست آن را به طرف چپ و طرف چپ را سمت راست خود بیندازد و بالای منبر رود و روی بقبله نموده صد مرتبه با صدای بلند تکبیر بگوید سپس روی از قبله بطرف مردم سمت راست خود نموده با صدای بلند صد بار سبحان الله می گوید و سپس به طرف مردمی که در سمت چپ قرار دارند بر گردانیده صد بار با صدای بلند لا اله الا الله می گوید آن گاه رو به مردم می کند و صد بار حمد خدا می گوید که در گفتن آن نیز عیبی ندارد صدای خود را بلند کرده همچنانکه عیبی ندارد مردم نیز در گفتن این ذکرها امام را متابعت نموده آنان نیز بگویند بلکه حتی مثل امام صدا را بگفتن اذکار بلند کنند وای بسا که بلند کردن صدا زودتر رحمت الهی را جلب نموده امید رسیدن به مقصود را بیشتر کند.

آن گاه امام دستها را بدعا برمی دارد مردم نیز دعا می کنند و در دعا کردن پافشاری می کنند و سعی می کنند در دعا تضرع و زاری کنند از خدا طلب عطف و رحمت کنند التماس کنند و عیبی ندارد که تنها امام دعا کند و مردم آمین بگویند، آن گاه امام شروع می کند به ایراد خطبه و در خطبه مبالغه می کند در تضرع و طلب عطف و رحمت و بهتر آن است که بعضی از خطبه هائی که از معصومین وارد شده را انتخاب کند نظیر خطبه ای که از مولایمان امیرالمؤ منین علیه السلام وارد شده و در اولش آمده: (الحمد لله سابغ النعم) تا آخر و بهتر آن است که دو بار خطبه بخواند همان طور که در نماز عید دو بار باید بخواند چیزی که هست خطبه دوم را به نیت رجاء ایراد کند نه بعنوان دستور.

بخش سوم

سیره و حدیث

معلومات تکمیلی بخش

همانطوری که در آغاز کتاب یادآور شدیم تعلیمات اسلامی دارای سه بخش است: اعتقادات، احکام و اخلاق. بخش سیره در واقع بخش اخلاق است. شاکله روابط اجتماعی اصولا اخلاق است. اخلاق در هر جامعه ای اگر رعایت شود آن جامعه به سوی خوشبختی و موفقیت حرکت خواهد کرد.

زیرا اخلاق با درون و وجدان انسانها سروکار دارند. اخلاق نیکو وجدان انسانها را بیدار می سازد و به عنوان یک پلیس مخفی افراد را از درون کنترل می کند. در هر جامعه ای هر قدر نظام اداری و پلیسی قدرتمند باشد اما از سوی عموم مردم زمینه روانی توجه ورعایت قانون فراهم نباشد قانون اجرا نخواهد شد. بنابر این در هر جامعه ای اخلاق مهمترین پایه است.

بخش سیره در حقیقت عهده دار این مهم است. این بخش با القای ارزشهای اخلاقی به شیوه مدرن و جدید زمینه بیدار سازی وجدان اخلاقی را با کمک شما معلمان با اخلاص انشاالله فراهم خواهد ساخت.

شماره درس: درس بیست و هفتم

موضوع درس: معنای سیره

شماره صفحه: ۷۴- ۷۶

زمان تدریس: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

وسایل مورد نیاز: تخته سفید ومارکر یا تخته سیاه وتباشیر

اهداف: آشنایی با مفهوم سیره

لغات واصطلاحات

سیره مصدر نوعی سیر است. سیر به معنای رفتار و و سیره به معنای رفتار خاص است.

فعالیتهای تدریس

وقت	فعالیتهای معلم	فعالیتهای متعلم
(۱۰دقیقه)	سلام و احوال پرسی، آماده کردن صنف، دیدن کار خانگی درس گذشته و پاسخ به پرسشهای شاگردان.	
(۵ دقیقه)	پرسشهای جدید برای آماده ساختن شاگردان برای درس جدید ۱. شما در باره محتوای درس سیره و حدیث چه میدانید؟ ۲. سیره به چه معناست؟	
(۳۰ دقیقه)	معلم عنوان، چکیده درس و لغات و اصطلاحات را روی تخته می‌نویسد.	شاگردان خلاصه درس را یادداشت می-کنند.
	درس یک بار توسط یکی از شاگردان به دقت خوانده شود. معلم بعد از خواندن درس، اول درس را به طور خلاصه بیان نموده و با استفاده از مطالب "معلومات تکمیلی" درس را کامل تشریح می‌کند. معلم دانش آموزان را به گروههای مختلف تقسیم کرده وفرصت بحث جمعی را به آنان می‌دهد. معلم به پرسشها پاسخ می‌دهد. **ارزشیابی** ۱. سیره چیست؟ ۲. سیره بر چند نوع است؟ ۳. بحث سیره چه ارتباطی با برنامه ریزی در زندگی دارد؟	شاگردان درس را خوب گوش می‌دهند. شاگردان به تشریح استاد گوش می‌دهند. شاگردان در گروه های تعیین شده در باره مفاهم درس گفتگو وتبادل نظر می‌کنند ونماینده هر گروه برای دیگران توضیح می‌دهد. شاگردان سوالات خود را مطرح می‌کنند. شاگردان به سؤالات ارزشیابی پاسخ می-دهند.

کارخانگی

شاگردان درباره معنای سیره ۵ سطر بنویسند!

معلومات تکمیلی

معنی «سیره»

سیره در زبان عربی از ماده «سیر» است. «سیر» یعنی حرکت، رفتن، راه رفتن. لغت «سیره» را شاید از قرن اول و دوم هجری مسلمین به کار بردند. گواینکه در عمل ، مورخین ما از عهده خوب بر نیامدند ولی لغت بسیار عالی انتخاب کردند. شاید قدیمترین سیره‌ها را ابن اسحاق نوشته که بعد از او ابن هشام آن را به صورت یک کتاب درآورده است.

«سیره» یعنی نوع راه رفتن . سیره بر وزن فعلۀ است و فعله در زبان عربی دلالت می‌کند بر نوع. مثلا جلسه یعنی سبک و نوع نشستن ، و این نکته دقیقی است. سیر یعنی رفتن، رفتار، ولی سیره یعنی نوع و سبک رفتار آنچه مهم است شناختن سبک رفتار پیغمبرﷺ است. آنها که سیره نوشته‌اند رفتار پیغمبرﷺ را نوشته‌اند . این کتابهایی که ما به نام سیره داریم سیر است نه سیره. مثلا سیره حلبیه سیر است نه سیره، اسمش سیره هست ولی واقعش سیر است. رفتار پیغمبرﷺ نوشته شده است نه سبک پیغمبر در رفتار، نه اسلوب رفتار پیغمبرﷺ ، نه متد پیغمبرﷺ [1].

---

[1]. مرتضی مطهری، سیری در سیره نبوی، صص ۴۷ و ۴۸

شماره درس: درس بیست و هشتم

موضوع درس: تواضع(۱)

شماره صفحه: ۷۷- ۷۹

زمان تدریس: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

وسایل مورد نیاز: تخته سفید ومارکر یا تخته سیاه وتباشیر

اهداف: آشنایی با فضیلت تواضع

لغات واصطلاحات

افراط: زیاده روی

تفریط: مخالف زیاده روی یا کم کاری و بی توجهی

فعالیتهای تدریس

وقت	فعالیتهای معلم	فعالیتهای متعلم
(۱۰دقیقه)	سلام و احوال پرسی، آماده کردن صنف، دیدن کار خانگی درس گذشته و پاسخ به پرسشهای شاگردان.	
(۵ دقیقه)	پرسشهای جدید برای آماده ساختن شاگردان برای درس جدید ۱. تواضع چیست؟	
(۳۰ دقیقه)	معلم عنوان، چکیده درس و لغات و اصطلاحات را روی تخته می‌نویسد.	شاگردان خلاصه درس را یادداشت می‌کنند.
	درس یک بار توسط یکی از شاگردان به دقت خوانده شود. معلم بعد از خواندن درس، اول درس را به طور خلاصه بیان نموده و با استفاده از مطالب "معلومات تکمیلی" درس را کامل تشریح می‌کند. معلم دانش آموزان را به گروههای مختلف تقسیم کرده وفرصت بحث جمعی را به آنان می‌دهد. معلم به پرسشها پاسخ می‌دهد. **ارزشیابی** ۱. تواضع را تعریف کنید؟ ۲. زبان بدنی چیست ؟ ۳. چگونه می‌توان با رفتار خود دیگران را فهماند که متواضع هستیم یا متکبر؟	شاگردان درس را خوب گوش می‌دهند. شاگردان به تشریح استاد گوش می‌دهند. شاگردان در گروه های تعیین شده در باره مفاهیم درس گفتگو وتبادل نظر می‌کنند ونماینده هر گروه برای دیگران توضیح می‌دهد. شاگردان سوالات خود را مطرح می‌کنند. شاگردان به سؤالات ارزشیابی پاسخ می‌دهند.

کارخانگی

شاگردان خاطره ای در باره فضیلت تواضع در ۵ سطر بنویسند!

معلومات تکمیلی

معنای تواضع

«تواضع» از ماده «وضع» در اصل به معنی فرونهادن است، این تعبیر در مورد زنان باردار که مولود خود را به دنیا می‌آورند به عنوان وضع حمل گفته می‌شود و در مورد خسارت و زیان کردن و کمبود تعبیر «وضیعه» به کار می‌رود و هنگامی که به عنوان یک صفت اخلاقی گفته می‌شود مفهومش این است که انسان خود را پایین‌تر از آنچه موقعیت اجتماعی اوست قرار دهد، به عکس تکبر که مفهومش برتری‌جویی و قرار دادن خویشتن برتر از موقعیت فردی و اجتماعی اوست.بعضی از ارباب لغت «تواضع» را به معنی «تذلل» تفسیر کرده‌اند و منظور از تذلل در اینجا خضوع و فروتنی و تسلیم است.[1]

نه افراط و نه تفریط

در باره فضایل اخلاقی همواره دو روش افراط و تفریط وجود دارد. برخی انسانها به بعضی از فضایل بسیار افراطی عمل می کنند و زیاده روی می‌نمایند اما نسبت به بعضی دیگر بی‌توجهی(تفریط) می کنند. باید توجه داشت که ممکن است افراد در ارتباط با فضیلت تواضع نیز اینگونه عمل کنند. زیرا مفهوم تواضع به معنای خود را از دیگران برتر ندانستن و به دیگران ارج نهادن است، نه خود را خوار کردن و زیر بار ذلّت رفتن. ممکن است فردی خود را در برابر دیگران از جهتی یا جهاتی دارای امتیاز ببیند، برای آنکه مبادا به غررو و تکبر مبتلا شود باید به جهات امتیاز خود توجه نکند، بلکه به امتیازهای دیگران ، حتی احتمال پاره ای امتیازات در آنان توجه کند و به خاطر همان جهات امتیاز، فروتنی کند ؛ اما ذلّت امری است که معمولاً از ناحیه دیگران تحمیل می‌گردد و در ذلّت ، فردِ ذلت پذیر تحقیر می‌شود. اگر تواضع با ذلت همراه شود، مردوداست.

زیرا علاوه بر اینکه تواضع یک فضیلت است عزت نفس نیز یکی از فضایل اخلاقی است. بنا براین هیچ مسلمانی حق ندارد حیثیت و اعتبار خود را لگدمال کند.

[1]. اخلاق در قرآن ، ناصر مکارم شیرازی ، جلد دوم

شماره درس: درس بیست و نهم

موضوع درس: تواضع(۲)

شماره صفحه: ۸۰– ۸۱

زمان تدریس: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

وسایل مورد نیاز: تخته سفید ومارکر یا تخته سیاه وتباشیر

اهداف: آشنایی با اقسام تواضع

فعالیتهای تدریس

وقت	فعالیتهای معلم	فعالیتهای متعلم
(۱۰دقیقه)	سلام و احوال پرسی، آماده کردن صنف و دیدن کار خانگی درس گذشته و پاسخ به پرسشهای شاگردان.	
(۵ دقیقه)	پرسشهای جدید برای آماده ساختن شاگردان برای درس جدید ۱. تواضع بر چند قسم است؟	
(۳۰ دقیقه)	معلم عنوان، چکیده درس و لغات و اصطلاحات را روی تخته می‌نویسد.	شاگردان خلاصه درس را یادداشت می کنند.
	درس یک بار توسط یکی از شاگردان به دقت خوانده شود. معلم بعد از خواندن درس، اول درس را به طور خلاصه بیان نموده و با استفاده از مطالب"معلومات تکمیلی" درس را کامل تشریح می کند. معلم دانش آموزان را به گروههای مختلف تقسیم کرده وفرصت بحث جمعی را به آنان می‌دهد. معلم به پرسشها پاسخ می‌دهد. **ارزشیابی** ۱. تواضع علمی چیست؟ ۲. تواضع اخلاقی را تعریف کنید ؟	شاگردان درس را خوب گوش می‌دهند. شاگردان به تشریح استاد گوش می‌دهند. شاگردان در گروه های تعیین شده در باره مفاهم درس گفتگو وتبادل نظر می کنند ونماینده هر گروه برای دیگران توضیح می‌دهد. شاگردان سوالات خود را مطرح می کنند. شاگردان به سؤالات ارزشیابی پاسخ می‌دهند.

کارخانگی

شاگردان خاطره ای در باره فضیلت تواضع در ۵ سطر بنویسند!

معلومات تکمیلی

مواردی که نباید تواضع کرد

در میان انسانها کسانی یافت می شوند که از رفتار متواضعانه و انسانی دیگران ، سوء استفاده کرده و آن را حمل برضعف و ناتوانی می کنند. قرآن مجید، برای اینکه چنین راهی را بر سوء استفاده کنندگان ببندد، از مؤ منانی ستایش می کند که در برابر مسلمانان، فروتن ولی در برابر کفّار بد اندیش، گردن فرازند: (اذِلَّةٍ عَلَي الْمُؤْمِنِينَ اعِزَّةٍ عَلَي الْكافِرِينَ)[1] معصومین(ع) نیز بر اساس این اصل قرآنی اگر تشخیص می‌دادند که افرادی از تواضع و فروتنی آنان سوء استفاده می-کنند از چنین کاری خودداری می کردند، تا از گمراهی به درآیند. و به مردم نیز توصیه می کردند که از کرنش و تواضع دربرابر کسانی که متکبّر بوده و ارزشهای مادی را جایگزین ارزشهای معنوی کرده اند، بپرهیزند. رسول خدا(ص) می فرماید: «مَنْ اتي ذامَيْسَرَةٍ فَتَخَشَّعَ لَهُ طَلَبَ ما فِي يَدَيْهِ، ذَهَبَ ثُلْثادِينِهِ؛ هر که نزد ثروتمندی برود و او را به خاطر دارایی اش کرنش کند، دو سوّم دینش از بین رفته است.»[2] عزّت نفس مؤ من از نظر اسلام اهمیت زیادی دارد و باید حرمت مومن حفظ شود. بدون شک ، فروتنی کردن با عزت نفس منافات ندارد، انسان می تواند در عین اینکه نسبت به مؤ منین، متواضع است ، عزّت نفس خویش را حفظ کرده و خود را تحقیر ننماید. حضرت علی(ع) می فرماید: چه زیباست، فروتنی ثروتمندان برای فقرا به منظور کسب آنچه در نزد خداست، و از آن زیباتر و با شکوهتر بی اعتنایی فقرا نسبت به ثروتمندان دنیا طلب است ، زیرا آنان به خدای قادر، توکل کرده اند.»[3] رسول خدا(ص) فرمود: «وقتی با مؤ منین متواضع برخورد کردید، برای آنها تواضع کنید، و اگر متکبّرین را دیدید با آنها متکبرانه برخورد کنید، که این رفتار، موجب تحقیر و ذلّت متکبّران است»[4]

[1]. مائده آیه ۵۴

[2]. بحارالانوار، ج ۷۳، ص ۱۶۹، اسلامیه

[3]. بحارالانوار، ج ۷۵، ص ۱۲۳.

[4]. بحارالانوار، ج ۷۵، ص ۱۲۳

شماره درس: درس سی‌ام

موضوع درس: امانتداری(۱)

شماره صفحه: ۸۲- ۸۳

زمان تدریس: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

وسایل مورد نیاز: تخته سفید ومارکر یا تخته سیاه وتباشیر

اهداف: آشنایی با فضیلت امانتداری

لغات واصطلاحات

مصادیق: جمع مصداق به معنای نمونه های عینی و خارجی است.

فعالیتهای تدریس

وقت	فعالیتهای معلم	فعالیتهای متعلم
(۱۰دقیقه)	سلام و احوال پرسی، آماده کردن صنف و دیدن کار خانگی درس گذشته و پاسخ به پرسشهای شاگردان.	
(۵ دقیقه)	پرسشهای جدید برای آماده ساختن شاگردان برای درس جدید ۱. امانت چیست؟ ۲. امانتداری چیست؟ ۳. خیانت در امانت چیست؟	
(۳۰ دقیقه)	معلم عنوان، چکیده درس و لغات و اصطلاحات را روی تخته می‌نویسد.	شاگردان خلاصه درس را یادداشت می‌کنند.
	درس یک بار توسط یکی از شاگردان به دقت خوانده شود. معلم بعد از خواندن درس، اول درس را به طور خلاصه بیان نموده و با استفاده از مطالب "معلومات تکمیلی" درس را کامل تشریح می‌کند. معلم دانش آموزان را به گروههای مختلف تقسیم کرده وفرصت بحث جمعی را به آنان می‌دهد. معلم به پرسشها پاسخ می‌دهد. **ارزشیابی** ۱. آیا امانتداری واجب است؟ ۲. انواع امانت را نام ببرید!	شاگردان درس را خوب گوش می‌دهند. شاگردان به تشریح استاد گوش می‌دهند. شاگردان در گروه های تعیین شده در باره مفاهم درس گفتگو وتبادل نظر می‌کنند ونماینده هر گروه برای دیگران توضیح می‌دهد. شاگردان سوالات خود را مطرح می‌کنند. شاگردان به سؤالات ارزشیابی پاسخ می‌دهند.

کارخانگی

شاگردان خاطره ای در باره فضیلت امانتداری در ۵ سطر بنویسند!

معلومات تکمیلی

روایاتی در باب امانتداری

لزوم امانتداری

رسول خداﷺ فرمود: «لا ایمان لمن لا امانة له؛ کسی که امانتدار نیست ایمان ندارد.»[۱]

قال علیؑ: الأ مانة تؤ دّي الي الصّدق و نیز الأ مانة تجرّ الرّزق و الخیانة تجرّ الفقر؛ امانت سبب راستگویی می‌شود و امانت روزی را افزایش می‌دهد و خیانت سبب فقر می‌شود.[۲]

مصادیق امانت

قال رسول اللهﷺ «العلم ودیعه الله فی ارضه و العلماء اءمناؤ ه علیه، فمن یعمل بعلمه، أ دّی **الامانة**[۳]؛ دانش امانت الهی در زمین است و دانشمندان امانتداران آن هستند، پس کسی که به علمش عمل کند امانت را ادا کرده است».

قال الصادقؑ «و لیس لا حدٍ أ نْ یُحدّث بحدیث یکتمه صاحبه ، الاّ ان یکون **ثقة** او ذکرا له بخیر[۴]؛ هیچ کس حق ندارد سخنی را که صاحبش آن را پنهان می کند به دیگران بگوید مگر اینکه آن فرد مورد اعتماد باشد یا به قصد خیر آن را یادآوری کند».

قال رسول اللّهﷺ «یا ابا الحسن ! أ دِّ الأ مانه الی البرّ و الفاجر، فیما قلّ أ و جلّ، حتّی فی الخیط و المخیط[۵]؛ ای ابالحسن امانت را ادا کن چه صاحب آن نیکو کار یا بدکار باشد، چیزی کم باشد یا بزرگ باشد حتی اگر تار و سوزنی باشدی».

نشانه های امین

«لا تکون الامین أمینا حتی یؤ تمن علی ثلاثة: فیؤ دّیها علی الا موال و الا سرار و الفر ، و ان حفظ اثنین و ضیّع واحدة، فلیس بأ مین؛ امانتدار وقتی امانتدار خواهد شد که بر سه چیز امانتدار باشد: اموال، اسرار دیگران و آبروی ناموسی دیگران، اگر کسی دوتا از این امانتها را رعایت کرد و به سومی خیانت کرد امین نیست.»[۶]

ادای امانت معیار ارزش

قال الصادقؑ «لا تنظروا الی طول رکوع الرّجل و سجوده ، فانّ ذلک شی ء اعتاده ، فلو ترکه استوحشه ، ولکن انظروا الی صدق حدیثه و أ داء أ مانته[۷]؛ امام صادق فرمود به طولانی بودن رکوع و سجود افراد نگاه نکنید چون این چیزی است که فرد به آن عادت کرده و اگر آن را ترک کند وحشت می‌کند بلکه به راستگویی در سخن گفتن و امانتداری او بنگرید».

---

[۱]. بحار / ۷۲ /۱ ۹۸

[۲]. بحار/۷۸/ ۶۰

[۳]. بحار / ۶۰۷۸ /

[۴]. وسائل / ۵ / ۴۷۱

[۵]. بحار/۷۷/۴۱۸

[۶]. تحف العقول / ۳۶۶

[۷]. کافی / ۱۶۷۳ /

شماره درس: درس سی ویکم

موضوع درس: **امانتداری(۲)**

شماره صفحه: ۸۴– ۸۶

زمان تدریس: یکٔ ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

وسایل مورد نیاز: تخته سفید ومارکر یا تخته سیاه وتباشیر

اهداف: آشنایی با فضیلت امانتداری

فعالیتهای تدریس

وقت	فعالیتهای معلم	فعالیتهای متعلم
(۱۰دقیقه)	سلام و احوال پرسی، آماده کردن صنف، دیدن کار خانگی درس گذشته و پاسخ به پرسشهای شاگردان.	
(۵ دقیقه)	پرسشهای جدید برای آماده ساختن شاگردان برای درس جدید ۱. امانتداری چیست؟ ۲. خیانت در امانت چیست؟	
(۳۰ دقیقه)	معلم عنوان، چکیده درس و لغات و اصطلاحات را روی تخته می‌نویسد.	شاگـــردان خلاصه درس را یادداشت می کنند.
	درس یکٔ بار توسط یکی از شاگردان به دقت خوانده شود. معلم بعد از خواندن درس، اول درس را به طور خلاصه بیان نموده و با استفاده از مطالب"معلومات تکمیلی" درس را کامل تشریح می کند. معلم دانش آموزان را به گروههای مختلف تقسیم کرده وفرصت بحث جمعی را به آنان می‌دهد. معلم به پرسشها پاسخ می‌دهد. **ارزشیابی** ۱. امانتداری چه فواید دارد؟ ۲. خیانت چه اثرات منفی دارد؟	شاگردان درس را خوب گوش می‌دهند. شاگردان به تشریح استاد گوش می‌دهند. شاگردان در گروه های تعیین شده در باره مفاهیم درس گفتـگو وتبادل نظر می‌کنند ونماینده هر گروه برای دیگران توضیح می‌دهد. شاگردان سوالات خود را مطرح می کنند. شاگـردان به سؤالات ارزشیابی پاسخ می‌دهند.

کارخانگی

شاگردان خاطره ای در باره فضیلت امانتداری در ۵ سطر بنویسند!

معلومات تکمیلی

راست گویی و امانت داری

(صدق) و (امانت داری) دو اصل از اصول اخلاق اسلامی هستند که ارتباط نزدیکی بایکدیگر دارند؛ امانت داری ، نتیجه راستگویی است و راستگویی، نتیجه امانت داری است. امیر مؤمنان‌علیه السلام در مورد ارتباط این دو فضیلت می‌فرماید: (**اِذ ا قَوِیَتِ الاَمانَةُ کَثُرَ الصِّدْقُ**؛ هر چه امانت داری، قوی‌تر گردد، راستی، بیشتر می‌شود.)

شماره درس: درس سی و دوم

موضوع درس: فحش و بدزبانی

شماره صفحه: ۸۷– ۸۸

زمان تدریس: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

وسایل مورد نیاز: تخته سفید ومارکر یا تخته سیاه وتباشیر

اهداف: آشنایی با رذیلت بدزبانی

لغات واصطلاحات

عفت زبان: این کلمه کنایه از این است که زبان هم می‌تواند کارهای خوب انجام دهد(با راستگویی) و هم کارهای بد(دروغ گویی) عفت زبان سطحی بالاتر است و آن اینکه هیچ کس نباید خلاف شأنی که دارد سخن بگوید. و سخنان بد به زبان آورد.

فعالیتهای تدریس

وقت	فعالیتهای معلم	فعالیتهای متعلم
(۱۰دقیقه)	سلام و احوال پرسی، آماده کردن صنف و دیدن کار خانگی درس گذشته و پاسخ به پرسشهای شاگردان.	
(۵ دقیقه)	پرسشهای جدید برای آماده ساختن متعلم برای درس جدید ۱. بدزبانی چیست؟	
(۳۰ دقیقه)	معلم عنوان، چکیده درس و لغات و اصطلاحات را روی تخته می‌نویسد.	شاگردان خلاصه درس را یادداشت می-کنند.
	درس یک بار توسط یکی از شاگردان به دقت خوانده شود. معلم بعد از خواندن درس، اول درس را به طور خلاصه بیان نموده و با استفاده از مطالب"معلومات تکمیلی" درس را کامل تشریح می‌کند. معلم دانش آموزان را به گروههای مختلف تقسیم کرده وفرصت بحث جمعی را به آنان می‌دهد. معلم به پرسشها پاسخ می‌دهد. **ارزشیابی** ۱. بدزبانی چیست؟ ۲. بدزبانی چه آثار و پیامدهای منفی دارد؟ ۳.سزای بدزبانی چیست؟	شاگردان درس را خوب گوش می‌دهند. شاگردان به تشریح استاد گوش می‌دهند. شاگردان در گروه های تعیین شده در باره مفاهم درس گفتگو وتبادل نظر می‌کنند ونماینده هر گروه برای دیگران توضیح می‌دهد. شاگردان سوالات خود را مطرح می‌کنند. شاگـــردان به سؤالات ارزشیابی پاسخ می‌دهند.

کارخانگی

شاگردان خاطره ای در باره پیامدهای منفی بدزبانی ۵ سطر بنویسند!

معلومات تکمیلی

دو نمونه از سیره در برخورد با بدگویی

بین امام سجاد علیه السلام و پسر عموی او (حسن بن حسن) کدورتی وجود داشت. حسن که در دل ناراحت بود به فکر آزار آن حضرت افتاد. ازاین رو به مسجد رفت که امام علیه السلام و اصحابش با یکدیگر بودند. در برابر امام علیه السلام قرار گرفت و آنگاه بدگوئی و سخنان آزار دهنده ای نبود مگر اینکه نسبت به آن حضرت رواداشت و امام علیه السلام در برابر همه سخنان او سکوت کرد. وقتی بدگوئیهای او به پایان رسید رها کرد و رفت. چون شب فرا رسید امام سجاد علیه السلام به منزل او رفت و درب زد وقتی حسن دروازه منزل خود را باز کرد به او فرمود: ای برادر اگر در آنچه که به من بدگوئی کردی راست گفتی خداوند(ج) مرا ببخشاید و اگر نسبت دروغ دادی خداوند تو را مورد بخشش قرار دهد و **السلام علیك و رحمة الله**. آنگاه برگشت و رفت. حسن که این برخورد زیبای امام علیه السلام را مشاهده کرد بدنبال او رفت و امام را در بغل گرفت و گریه کرد، آنگاه قسم یاد کرد دیگر به آن سخنان و کارهای زشت باز نخواهد گشت. امام علیه السلام هم به او فرمود: من هم نسبت به آنچه گفتی تو را حلال کردم.[1]

روزی امام سجاد علیه السلام از منزل خارج شد، مردی به او برخورد کرد و حضرت را مورد بدگوئی قرار داد. غلامان و اطرافیان امام علیه السلام بسوی او رفتند تا وی را تنبیه کنند. امام علیه السلام فرمود: او را رها کنید آنگاه در برابر آن مرد جسور قرار گرفت و گفت: عیبهای من که خداوند(ج) آنها را پوشانده است بیشتر از آن است که تو از آنها آگاه نشده ای. آیا نیازی داری که آن را بر آورده سازم؟

مردجسور خجالت زده شد. آنگاه امام علیه السلام عبائی که بر شانه داشت به دوش او انداخت و دستور داد هزار درهم به او دادند. پس از این واقعه آن مرد همواره به امام علیه السلام می‌گفت : شهادت می دهم که تو از اولاد پیامبران علیهم السلام هستی.[2]

---

[1]. کشف الغمه ، ج ۲، ص ۲۸۷.

[2]. کشف الغمه ، ج ۲، ص ۲۹۳

شماره درس: درس سی و سوم

موضوع درس: آداب غذاخوردن (۱)

شماره صفحه: ۸۹- ۹۰

زمان تدریس: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

وسایل مورد نیاز: تخته سفید ومارکر یا تخته سیاه وتباشیر

اهداف: آشنایی با آداب غذا خوردن از نظر اسلام

فعالیتهای تدریس

وقت	فعالیتهای معلم	فعالیتهای متعلم
(۱۰دقیقه)	سلام و احوال پرسی، آماده کردن صنف و دیدن کار خانگی درس گذشته و پاسخ به پرسشهای شاگردان.	
(۵ دقیقه)	پرسشهای جدید برای آماده ساختن شاگردان برای درس جدید ۱. آداب غذا خوردن رانام ببرید؟	
(۳۰ دقیقه)	معلم عنوان، چکیده درس و لغات و اصطلاحات را روی تخته می‌نویسد.	شاگردان خلاصه درس را یادداشت می-کنند.
	درس یک بار توسط یکی از شاگردان به دقت خوانده شود. معلم بعد از خواندن درس، اول درس را به طور خلاصه بیان نموده و با استفاده از مطالب"معلومات تکمیلی" درس را کامل تشریح می کند. معلم دانش آموزان را به گروههای مختلف تقسیم کرده وفرصت بحث جمعی را به آنان می‌دهد. معلم به پرسشها پاسخ می‌دهد. **ارزشیابی** ۱. آداب غذا خوردن به چه معناست؟ ۲. نمونه هایی از آداب غذا خوردن را نام ببرید!	شاگردان درس را خوب گوش می‌دهند. شاگردان به تشریح استاد گوش می‌دهند. شاگردان در گروه های تعیین شده در باره مفاهیم درس گفتگو وتبادل نظر می کنند ونماینده هر گروه برای دیگران توضیح می‌دهد. شاگردان سوالات خود را مطرح می کنند. شاگردان به سؤالات ارزشیابی پاسخ می‌دهند.

کارخانگی

شاگردان در باره آداب غذا خوردن ۵ سطر بنویسند!

معلومات تکمیلی

روایاتی در باب آداب غذا خوردن

امام علی علیه السلام فرمودند: «به هنگام غذا خوردن خدای را یاد کنید و از بیهوده گوئی اجتناب نمائید زیرا که طعام نعمت و رزقی از خداوند است و بر شماست که در آن خدای را یاد کرده و شکر گوئید.»[۱] حضرت علی علیه السلام فرمودند: «در شروع به غذا خوردن ، نمک بخورید، اگر مردم می دانستند نمک چه خاصیتی دارد هر آینه به جای داروهای مجرب دیگر آن را انتخاب می کردند. »[۲]

امام علی (علیه السلام) فرمودند: « شستن دست ها قبل از غذا، رزق را زیاد می کند، لباس ها را از آلودگی حفظ می نماید و چشم را تقویت می کند.»[۳]

امام علی علیه السلام فرمودند: «خوراکت را کم کن تا بیماری تو کم گردد.»[۴]

رسول گرامی اسلام صلی الله علیه و آله فرمودند: «محبوبترین شما در پیشگاه خدا آنکس است که کم خوراکتر و سبکتر باشد.»[۵]

رسول گرامی اسلام صلی الله علیه و آله فرمودند: «بر حذر باش از آنکه ، بخوری آنچه را اشتها نداری که باعث حماقت و نادانی می گردد.»[۶]

امام علی علیه السلام فرمودند: «از همیشه سیر بودن و بسیار خوردن بپرهیزید که این کار بیماری ها و رنج ها را بر می انگیزاند.»[۷]

رسول گرامی اسلام صلی الله علیه و آله فرمودند: «هر که لقمه ای از حرام بخورد، تا چهل شب نمازش مقبول نگردد و تا چهل روز دعایش مستجاب نشود و هر گوشتی که از حرام بروید، آتش به آن سزاوارتر باشد.»[۸]

[۱]. فروع کافی ، ج۶ ، ص ۲۹۶
[۲]. طب الائمه ، ص ۷۰
[۳]. خصال ، ص ۶۱۲
[۴]. غررالحکم ، ج ۱، ص ۱۱۴
[۵]. کنز العمال ، ج ۱۵، ص ۲۶۱
[۶]. لئالی الاخبار، ش ۲
[۷]. غررالحکم ، ج ۵۱، ص ۱۵۱
[۸]. بحارالانوار، ج ۶۶، ص ۳۱۴

شماره درس: درس سی و چهارم

موضوع درس: آداب غذا خوردن (۲)

شماره صفحه: ۹۱- ۹۲

زمان تدریس: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

وسایل مورد نیاز: تخته سفید ومارکر یا تخته سیاه وتباشیر

اهداف: آشنایی با آداب غذا خوردن

لغات واصطلاحات

آداب: جمع ادب، مجموعه بایدهایی که سبب زینت دادن رفتار می گردد.

فعالیتهای تدریس

وقت	فعالیتهای معلم	فعالیتهای متعلم
(۱۰دقیقه)	سلام و احوال پرسی، آماده کردن صنف و دیدن کار خانگی درس گذشته و پاسخ به پرسشهای شاگردان.	
(۵ دقیقه)	پرسشهای جدید برای آماده ساختن شاگردان برای درس جدید ۱. آداب غذا خوردن به چه معناست؟	
(۳۰ دقیقه)	معلم عنوان، چکیده درس و لغات و اصطلاحات را روی تخته می‌نویسد.	شاگـــردان خلاصه درس را یادداشت می‌کنند.
	درس یک بار توسط یکی از شاگردان به دقت خوانده شود. معلم بعد از خواندن درس، اول درس را به طور خلاصه بیان نموده و با استفاده از مطالب "معلومات تکمیلی" درس را کامل تشریح می‌کند. معلم دانش آموزان را به گروههای مختلف تقسیم کرده وفرصت بحث جمعی را به آنان می‌دهد. معلم به پرسشها پاسخ می‌دهد. **ارزشیابی** ۱. آداب به چه معناست؟ ۲. آداب غذایی با احکام غذایی چه تفاوتی دارد؟ ۳. آیا گفتن بسم الله در آغاز غذا جزو آداب غذایی است یا احکام غذایی؟	شاگردان درس را خوب گوش می‌دهند. شاگردان به تشریح استاد گوش می‌دهند. شاگردان در گروه های تعیین شده در باره مفاهیم درس گفتـــگو وتبادل نظر می‌کنند ونماینده هر گروه برای دیگران توضیح می‌دهد. شاگردان سوالات خود را مطرح می‌کنند. شاگـــردان به سؤالات ارزشیابی پاسخ می‌دهند.

کار خانگی

شاگردان خاطره ای در باره آداب غذایی ۵ سطر بنویسند!

معلومات تکمیلی

تحصیل روزی حلال

فضل بن ابی قره می‌گوید؛ بر امام صادقؑ وارد شدیم در حالی که او بر روی دیواری مشغول کار بود. عرض کردیم : خداوند(ج) ما را فدای شماگرداند اجازه دهید ما این کار را برای شما انجام دهیم یا اینکه غلامان آن را انجام دهند.

امامؑ فرمود: نه ، بگذارید خود آن را انجام دهم زیرا من دوست دارم که خداوند عزوجل مرا ببیند در حالی که بادستهای خود کار می کنیم و بازحمت دادن به خود در طلب مال حلال هستم .

آنگاه فرمود: «امیرالمومنینؑ برای تحصیل حاجت خود تلاش می کرد و دوست داشت که خداوند(ج) او را ببیند که خود را در طلب حلال به زحمت انداخته است.» [۱]

[۱]. محجة البیضاء ، ج ۳، ص ۱۴۷

شماره درس: درس سی و پنجم

موضوع درس: قناعت

شماره صفحه: ۹۳- ۹۴

زمان تدریس: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

وسایل مورد نیاز: تخته سفید ومارکر یا تخته سیاه وتباشیر

اهداف: آشنایی با فضیلت قناعت

فعالیتهای تدریس

وقت	فعالیتهای معلم	فعالیتهای متعلم
(۱۰دقیقه)	سلام و احوال پرسی، آماده کردن صنف و دیدن کار خانگی درس گذشته و پاسخ به پرسشهای شاگردان.	
(۵ دقیقه)	پرسشهای جدید برای آماده ساختن شاگردان برای درس جدید ۱. قناعت چیست؟ ۲. قناعت از نظر روانی چه تاثیری بر افراد دارد؟	
(۳۰ دقیقه)	معلم عنوان، چکیده درس و لغات و اصطلاحات را روی تخته می‌نویسد.	شاگردان خلاصه درس را یادداشت می-کنند.
	درس یک بار توسط یکی از شاگردان به دقت خوانده شود. معلم بعد از خواندن درس، اول درس را به طور خلاصه بیان نموده و با استفاده از مطالب"معلومات تکمیلی" درس را کامل تشریح می کند. معلم دانش آموزان را به گروههای مختلف تقسیم کرده وفرصت بحث جمعی را به آنان می‌دهد. معلم به پرسشها پاسخ می‌دهد. **ارزشیابی** ۱. قناعت چیست؟ ۲. قناعت در زندگی فردی چه تاثیرات مثبتی دارد؟ ۳. کارکرد اجتماعی قناعت چیست؟	شاگردان درس را خوب گوش می‌دهند. شاگردان به تشریح استاد گوش می‌دهند. شاگردان در گروه های تعیین شده در باره مفاهم درس گفتگو وتبادل نظر می کنند ونماینده هر گروه برای دیگران توضیح می‌دهد. شاگردان سوالات خود را مطرح می کنند. شاگـــردان به سؤالات ارزشیابی پاسخ می‌دهند.

کارخانگی

شاگردان خاطره ای در باره فواید روانی قناعت ۵ سطر بنویسند!

معلومات تکمیلی

دو داستان از گلستان سعدی در فضیلت قناعت

سائلی(گدایی) از اهالی مغرب (قسمتهای آفریقای شمالی) در شهر حلب (واقع در سوریه) محل بازرگانان عرب آمد و گفت: «اگر شما انصاف می داشتید، و ما قناعت ، رسم سؤ ال و گدایی از جهان برداشته می شد.»

ای قناعت! توانـــگرم گـــردان   که ورای تو هیـــــچ نعمت نیست

گنــــج صبر، اختیار لقمان است   هر که را صبر نیست، حکمت نیست

یکی از علما، عیال وار بود و از این رو خرج بسیار داشت، ولی درآمدش اندک بود، ماجرا را به یکی از بزرگان ثروتمند که ارادت بسیار به آن عالم داشت، بیان کرد، آن ثروتمند بزرگ ، چهره در هم کشید، و از سؤ ال آن عالم خوشش نیامد.

ز بخت روی مرو که عیش بر او نیز تلخ

گردانی ترش کرده پیش یار عزیز

به حاجتی که روی تازه روی و خندان رو

فرو نبندد کار گشاده پیشانی

آن ثروتمند بزرگ، کمی بر جیره ای که به عالم می داد افزود، ولی از اخلاص او به آن عالم بسیار کاسته شد، پس از چند روز، وقتی که عالم آن محبت قبلی را از آن ثروتمند ندید، گفت:

نانم افزود آبرویم بینوایی به از مذلت خواست کاست.

شماره درس: درس سی و ششم

موضوع درس: **بهداشت فردی(۱)**

شماره صفحه: ۹۵- ۹۶

زمان تدریس: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

وسایل مورد نیاز: تخته سفید ومارکر یا تخته سیاه وتباشیر

اهداف: آشنایی با لزوم رعایت بهداشت

لغات واصطلاحات

استنشاق: شستشوی بینی

فعالیتهای تدریس

وقت	فعالیتهای معلم	فعالیتهای متعلم
(۱۰دقیقه)	سلام و احوال پرسی، آماده کردن صنف و دیدن کار خانگی درس گذشته و پاسخ به پرسشهای شاگردان.	
(۵ دقیقه)	پرسشهای جدید برای آماده ساختن شاگردان برای درس جدید ۱. بهداشت فردی چیست؟ ۲. بهداشت چه تاثیری بر زندگی فردی و اجتماعی دارد؟	
(۳۰ دقیقه)	معلم عنوان، چکیده درس و لغات و اصطلاحات را روی تخته می‌نویسد.	شاگـــردان خلاصه درس را یادداشت می‌کنند.
	درس یک بار توسط یکی از شاگردان به دقت خوانده شود. معلم بعد از خواندن درس، اول درس را به طور خلاصه بیان نموده و با استفاده از مطالب"معلومات تکمیلی" درس را کامل تشریح می‌کند. معلم دانش آموزان را به گروههای مختلف تقسیم کرده وفرصت بحث جمعی را به آنان می‌دهد. معلم به پرسشها پاسخ می‌دهد. **ارزشیابی** ۱. آیا بهداشت فردی با سلامتی ارتباطی دارد؟ ۲. نمونه های بهداشت فردی چیست؟ ۳. آیا غسل نمونه ای از رعایت بهداشت فردی است؟	شاگردان درس را خوب گوش می‌دهند. شاگردان به تشریح استاد گوش می‌دهند. شاگردان در گروه های تعیین شده در باره مفاهیم درس گفتـــگو وتبادل نظر می‌کنند ونماینده هر گروه برای دیگران توضیح می‌دهد. شاگردان سوالات خود را مطرح می‌کنند. شاگـــردان به سؤالات ارزشیابی پاسخ می‌دهند.

کارخانگی

شاگردان در باره تاثیر بهداشت فردی بر سلامتی فرد و جامعه ۵ سطر بنویسند!

معلومات تکمیلی

فواید صحی مقدمات نماز

علاوه بر فواید معنوی و روانی که برای نماز وجود دارد، این عبادت بزرگ دارای فواید و آثار بی شمار بهداشتی نیز هست که برخی از آنها از واجبات و برخی دیگر از مقدمات نماز محسوب می شوند و در اینجا به اختصار به بعضی از فواید آن اشاره می‌شود:

۱. نظافت لباس: در نماز لازم است لباس انسان از هر نوع نجاستی پاک باشد و گرنه نماز باطل خواهد بود.

۲. نظافت جسم: بدن نماز گزار نیز باید از کلیه نجاستها پاک باشد.

نکات صحی وضو

دکتر موفق شاطی می‌گوید: «وضو که شستشوی موضعی یا شستن اعضای معینی از بدن است و بخصوص که سفارش گردیده که از آب سرد استفاده شود، باعث انقباض و انبساط عروق شعریه گردیده و این خود دارای فواید بسیاری است و در حفظ تندرستی جسم اثر فوق العاده ای خواهد داشت، زیرا از طرفی تعادل فشار خون را حفظ کرده و باعث می شود که قلب نیز کار خود را بهتر انجام دهد، و گلبول های سرخ رنگ نیز افزایش یافته و عمل مبادلات کیمیایی جسم را نیز به نشاط و فعالیت وا می دارد، از طرفی حرکات تنفس نیز تقویت شده و بر مقدار اکسیژن داخلی و گاز کربنیک یا اکسید دو کربن خارجی بدن نیز افزوده خواهد شد. از طرفی وضو یا شستشوی بعضی از اعضای بدن که خالی از مو باشد اثر کلی بر روی جسم خواهد گذاشت ، زیرا هم بر مقدار ادرار افزوده شده و باعث می گردد که سموم بیشتری از بدن دفع گردد و هم اشتهای به غذا بیشتر شده و در نتیجه عمل هضم نیز بهتر انجام خواهد شد.» [1]

فواید صحی استنشاق

استنشاق شستشوی بینی از مقدمات نماز است . شخص رسول گرامی اسلامﷺ همیشه هنگام وضو گرفتن آب در داخل بینی استنشاق می نمودند و مکررا این امر مستحبی را به مسلمین توصیه می کردند. نظافت خیشوم مجرای تنفس بینی یکی از مستحبات وضو گرفتن و نماز است. و همان طور که می دانید میکروب ها با تنفس از راه بینی وارد بدن انسان می‌شوند و بینی مانند صافی عمل می کند؛ یعنی پیچ و خم ها و موهای داخل بینی و مخاط مرطوب مانع ورود میکروب به داخل بدن می شوند، پس لازم می آید که انسان همیشه این عضو از صورت را که در حقیقت راه تنفسی است به وسیله شستشو با آب سرد پاکیزه نگاه دارد تا لانه کثافت و میکروب ها نگردد.

وقتی که شما استنشاق می کنید و با بینی خود، آب را بالا می کشید، فورا بر روی عصب سمپاتیک شما اثر کرده و به جهت آن سوزش و اشک چشم و سرخی چهره را در خود احساس می کنید، علاوه بر اینها سردردهایی که بر اثر هوای ناسالم و خستگی به وجود می آید را از بین می برد و این کاری است که یک نمازگزار واقعی هر روز چند بار هنگام وضو گرفتن انجام می دهد.[2]

---

[1]. پاسخ ما، سید حسن ابطحی ، ص ۴۰۷ و اسلام و علم جدید، عبد الرزاق نوفل

[2]. فلسفه احکام ، ص ۲۴۵ و اعجاز اسلام در پیشگویی علوم جدید، ص ۶۴.

موضوع درس: بهداشت فردی(۲)

شماره صفحه: ۹۷- ۹۸

زمان تدریس: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

وسایل مورد نیاز: تخته سفید ومارکر یا تخته سیاه وتباشیر

اهداف: آشنایی با بهداشت فردی

فعالیتهای تدریس

وقت	فعالیتهای معلم	فعالیتهای متعلم
(۱۰دقیقه)	سلام و احوال پرسی، آماده کردن صنف و دیدن کار خانگی درس گذشته و پاسخ به پرسشهای شاگردان.	
(۵ دقیقه)	پرسشهای جدید برای آماده ساختن شاگردان برای درس جدید ۱. بهداشت فردی چیست؟ ۲. رعایت بهداشت چه تاثیری بر سلامتی افراد دارد؟	
(۳۰ دقیقه)	معلم عنوان، چکیده درس و لغات و اصطلاحات را روی تخته می‌نویسد.	شاگردان خلاصه درس را یادداشت می-کنند.
	درس یک بار توسط یکی از شاگردان به دقت خوانده شود. معلم بعد از خواندن درس، اول درس را به طور خلاصه بیان نموده و با استفاده از مطالب"معلومات تکمیلی" درس را کامل تشریح می کند. معلم دانش آموزان را به گروههای مختلف تقسیم کرده وفرصت بحث جمعی را به آنان می‌دهد. معلم به پرسشها پاسخ می‌دهد. **ارزشیابی** ۱. آیا ناخن گرفتن ربطی به بهداشت فردی دارد؟ ۲. پاک نگهداشتن خانه چه تاثیری بر سلامتی افراد دارد؟	شاگردان درس را خوب گوش می‌دهند. شاگردان به تشریح استاد گوش می‌دهند. شاگردان در گروه های تعیین شده در باره مفاهیم درس گفتگو وتبادل نظر می‌کنند ونماینده هر گروه برای دیگران توضیح می‌دهد. شاگردان سوالات خود را مطرح می کنند. شاگردان به سؤالات ارزشیابی پاسخ می‌دهند.

کارخانگی

شاگردان خاطره ای در باره لزوم رعایت بهداشت فردی ۵ سطر بنویسند!

معلومات تکمیلی: بهداشت فردی:

اسلام آین جامع و کاملی است، که درتمام شؤنات فردی و اجتماعی دارای برنامه و توصیه میباشد. یکی از مواردیکه روی آن تأکید ورزیده پاکی و نظافت است، پیامبرگرامی اسلام ﷺ میفرماید: « ان الله طیب یحب الطیب نظیف یحب **النظافة**. خداوند پاکیزه است و پاکیزه گی را دوست دارد، خداوند نظیف است و نظافت را دوست دارد.»[1]

در حدیث دیگری از وجود مبارک پیامبر اکرم ﷺ آمده: طهرواهذه الاجساد طهرکم الله، فانه لیس عبد یبیت طاهرا الأ بات معه ملك فی شعاره و لا یتقلب **ساعة** من اللیل الا قال: اللهم اغفرلعبدك فانه بات طاهراً پیامبر اسلام فرمود: این بدنها را پاکیزه کنیدکه خداوند شما را پاکیزه گرداند. بدرستیکه بنده شب را با طهارت سپری نمی کند مگراینکه فرشته ای با او شب را به پایان می رساند. و هر لحظه ای که در خواب از این پهلو به آن پهلو می غلطد، فرشته برایش از خداوند طلب مغفرت می کند و میفرماید خداوندا این بنده ای تو شب را با طهارت سپری کرده.[2]

با توجه به فرمایشات رسول مکرم اسلام خداوند متعال دین اسلام را برپاکی (روحی و جسمی) پایه گزاری نموده است وقتی روح و جسم آدمی پالایش یافت، آنگاه جامعه تبدیل به مدینه فاضله می گردد.

---

[1]- (صحیح ترمذی ح ۲۷۹۹

[2]- کنزل العمال ح ۲۶۰۰۳

شماره درس: درس سی و هشتم

موضوع درس: کار و تلاش

شماره صفحه: ۹۹- ۱۰

زمان تدریس: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

وسایل مورد نیاز: تخته سفید ومارکر یا تخته سیاه وتباشیر

اهداف: آشنایی با اهمیت کار

فعالیتهای تدریس

وقت	فعالیتهای معلم	فعالیتهای متعلم
(۱۰دقیقه)	سلام و احوال پرسی، آماده کردن صنف و دیدن کار خانگی درس گذشته و پاسخ به پرسشهای شاگردان.	
(۵ دقیقه)	پرسشهای جدید برای آماده ساختن شاگردان برای درس جدید ۱. کار چیست؟ ۲. رابطه کار و کسب روزی چیست؟	
(۳۰ دقیقه)	معلم عنوان، چکیده درس و لغات و اصطلاحات را روی تخته می‌نویسد.	شاگردان خلاصه درس را یادداشت می-کنند.
	درس یک بار توسط یکی از شاگردان به دقت خوانده شود. معلم بعد از خواندن درس، اول درس را به طور خلاصه بیان نموده و با استفاده از مطالب "معلومات تکمیلی" درس را کامل تشریح می کند. معلم دانش آموزان را به گروههای مختلف تقسیم کرده وفرصت بحث جمعی را به آنان می‌دهد. معلم به پرسشها پاسخ می‌دهد. **ارزشیابی** ۱. شیوه منطقی بدست آوردن پول و نان چیست؟ ۲. آیا با دعا، بدون عمل می‌توان کسب روزی کرد؟	شاگردان درس را خوب گوش می‌دهند. شاگردان به تشریح استاد گوش می‌دهند. شاگردان در گروه های تعیین شده در باره مفاهم درس گفتگو وتبادل نظر می کنند ونماینده هر گروه برای دیگران توضیح می‌دهد. شاگردان سوالات خود را مطرح می کنند. شاگـــردان به سؤالات ارزشیابی پاسخ می‌دهند.

کارخانگی

شاگردان خاطره ای در باره اهمیت کار و تلاش ۵ سطر بنویسند!

معلومات تکمیلی

کار و تلاش در زندگی امام علی

امیرالمومنین علی از علاقه‌مندترین افراد به کار بود حتی در ایام خلافتش کار می‌کرد زمین قلبه می‌کرد و چاه حفر می‌کرد و به زراعت می‌پرداخت. مردی امیرالمومنین را با بار شتری از هسته خرما دید از او پرسید: چه حمل می‌کنی؟ امام فرمود: صد هزار نهال خرماست. [1] به این معنا که تمام هسته های خرما را میکارد و نهال خرما خواهد شد. به خاطر تلاش و پشتکارش بی نیازترین شخص زمان خود بود و گفته‌اند: وی هزار بنده را با دسترنج خود آزاد کرد. [2] با وجود کارهای فراوان و تلاش توانفرسایی که در مزرعه، جامعه و دولت داشت هیچگاه وظیفه تربیتی خود در داخل خانواده را فراموش نمی‌کرد او به خانواده‌اش در کارهای خانه کمک می‌کرد گفته‌اند:که امیرالمومنین هیزم جمع می‌کرد و آب می‌آورد و جارو می‌زد. [3] امیرالمومنین در کنار کارهای زیاد خود در اداره امور کشور وظیفه تامین معاش خانواده‌اش را فراموش نمی‌کرد در حالی که می‌توانست نیازهای خود را از بیت المال تامین کند.

امام همیشه راه سخت و دشوار را انتخاب می‌کرد تا به نسلهای آینده درسی را بیاموزد که در طول زندگی شان آن را به خاطر داشته باشند امام علیه‌السلام کار را دوست می‌داشت و می فرمود: «ان الله یحب المحترف الامین؛ خداوند(ج) کارگر امین را دوست می‌دارد. [4]

---

[1]. – کلینی کافی:۷۴/۵.

[2]. همان:۴/۷۴/۵.

[3]. الفقیه:۴۵۷/۱۰۴/۳

[4]. همان:۳۶۷/۹۵/۳.

شماره درس: درس سی و نهم

موضوع درس: احترام به والدین

شماره صفحه: ۱۰۱– ۱۰۲

زمان تدریس: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

وسایل مورد نیاز: تخته سفید ومارکر یا تخته سیاه وتباشیر

اهداف:آشنایی با ضرورت احترام به والدین

فعالیتهای تدریس

وقت	فعالیتهای معلم	فعالیتهای متعلم
(۱۰دقیقه)	سلام و احوال پرسی، آماده کردن صنف و دیدن کار خانگی درس گذشته و پاسخ به پرسشهای شاگردان.	
(۵ دقیقه)	پرسشهای جدید برای آماده ساختن شاگردان برای درس جدید ۱. احترام به والدین چیست؟ ۲. فلسفه احترام به والدین چیست؟	
(۳۰ دقیقه)	معلم عنوان، چکیده درس و لغات و اصطلاحات را روی تخته می‌نویسد.	شاگردان خلاصه درس را یادداشت می-کنند.
	درس یک بار توسط یکی از شاگردان به دقت خوانده شود. معلم بعد از خواندن درس، اول درس را به طور خلاصه بیان نموده و با استفاده از مطالب"معلومات تکمیلی" درس را کامل تشریح می کند. معلم دانش آموزان را به گروههای مختلف تقسیم کرده وفرصت بحث جمعی را به آنان می‌دهد. معلم به پرسشها پاسخ می‌دهد. **ارزشیابی** ۱. احسان به والدین به چه معناست؟ ۲. احترام به والدین چیست؟	شاگردان درس را خوب گوش می‌دهند. شاگردان به تشریح استاد گوش می‌دهند. شاگردان در گروه های تعیین شده در باره مفاهم درس گفتگو وتبادل نظر می کنند ونماینده هر گروه برای دیگران توضیح می‌دهد. شاگردان سوالات خود را مطرح می کنند. شاگردان به سؤالات ارزشیابی پاسخ می‌دهند.

کارخانگی

شاگردان خاطره ای در باره احترام به والدین ۵ سطر بنویسند!

معلومات تکمیلی

احترام به والدین

مردی به محضر رسولﷺ مشرف می‌گردد و عرض کرد: یا رسول اللّهﷺ به چه کسی نیکی کنم؟ پیامبرﷺ فرمود: به مادرت.

دوباره سوال کرد سپس به چه کسی نیکی کنم؟ حضرتﷺ فرمود: به مادرت.

بار دیگر سوال کرد سپس به چه کسی نیکی کنم؟ حضرتﷺ فرمود: به مادرت.

بار چهارم سوال کرد آنگاه به چه کسی نیکی کنم؟ پیامبرﷺ فرمود: به پدرت[۱] .

ارزش نیکی به والدین

عمار بن حیان می‌گوید: به امام صادقؑ خبر دادم که فرزندم اسماعیل به من نیکی می کند. حضرت فرمود: من اسماعیل رادوست داشتم و با این خبری که دادی او را بیشتر دوست می دارم. آنگاه فرمود:

وقتی خواهر رضاعی پیامبرﷺ به محضر او آمد چون نگاه آن حضرت به او افتاد از دیدنش مسرور شد و زیر انداز خود را برای او پهن کرد و وی را برآن نشاند، آنگاه با او شروع به صحبت کرد و می‌گفتند و می‌خندیدند. سپس مجلس آنها به پایان رسید و از محضر آن حضرت مرخص شد.

مدتی بعد برادر رضاعی پیامبرﷺ که برادر خواهر رضاعی اوبود به محضر پیامبرﷺ شرفیاب شد اما حضرت آن رفتار خوب را که با خواهرش داشت با اونداشت. گفته شد یا رسول اللّهﷺ! با خواهرت برخوردی داشتی که با برادرت که مرد بود نداشتی؟ حضرت در پاسخ فرمود: زیرا خواهر رضاعی ام نسبت به پدر و مادرش رفتار بهتری از برادرش دارد[۲] .

احترام به پدر

ابراهیم بن شعیب گوید: به امام صادقؑ عرض کردم: پدرم پیر و ضعیف شده است و ما برای قضا حاجت، او را به مستراح حمل می‌کنیم. حضرتؑ فرمود: اگر می‌توانی این زحمت را هم از او برداری چنین کن. و به دهان او لقمه گذار که این اعمال در فردای قیامت سپری از آتش برای تو خواهد بود.[۳]

---

[۱]. محجة البیضاء، ج ۳، ص ۴۳۹

[۲]. محجة البیضاء، ج ۳، ص ۴۳۹

[۳]. محجة البیضاء، ج ۳، ص ۴۴۱.

شماره درس: درس چهلم

موضوع درس: مشورت

شماره صفحه: ۱۰۳- ۱۰۴

زمان تدریس: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

وسایل مورد نیاز: تخته سفید ومارکر یا تخته سیاه وتباشیر

اهداف

آشنایی با ارزش مشورت

فعالیتهای تدریس

وقت	فعالیتهای معلم	فعالیتهای متعلم
(۱۰دقیقه)	سلام و احوال پرسی، آماده کردن صنف و دیدن کار خانگی درس گذشته و پاسخ به پرسشهای شاگردان.	
(۵ دقیقه)	پرسشهای جدید برای آماده ساختن شاگردان برای درس جدید ۱. مشورت چیست؟ ۲. چرا باید مشورت کنیم؟ ۳. با چه کسانی مشورت کنیم؟	
(۳۰ دقیقه)	معلم عنوان، چکیده درس و لغات و اصطلاحات را روی تخته می‌نویسد.	شاگردان خلاصه درس را یادداشت می-کنند.
	درس یک بار توسط یکی از شاگردان به دقت خوانده شود. معلم بعد از خواندن درس، اول درس را به طور خلاصه بیان نموده و با استفاده از مطالب"معلومات تکمیلی" درس را کامل تشریح می کند. معلم دانش آموزان را به گروههای مختلف تقسیم کرده وفرصت بحث جمعی را به آنان می‌دهد. معلم به پرسشها پاسخ می‌دهد. **ارزشیابی** ۱. مشورت چه فوایدی دارد؟ ۲. با چه کسانی می‌توان مشورت کرد؟	شاگردان درس را خوب گوش می‌دهند. شاگردان به تشریح استاد گوش می‌دهند. شاگردان در گروه های تعیین شده در باره مفاهم درس گفتگو وتبادل نظر می‌کنند ونماینده هر گروه برای دیگران توضیح میدهد. شاگردان سوالات خود را مطرح می کنند. شاگردان به سؤالات ارزشیابی پاسخ می‌دهند.

کارخانگی

شاگردان خاطره ای در باره کارکردهای اجتماعی ۵ سطر بنویسند!

معلومات تکمیلی

مشورت و ارزش آن

خداوند(ج) به پیامبرش دستور می‌دهد که با مردم مشورت نماید و می‌فرماید: (وَ شاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ) امام علی(ع) تبادل افکار را منشاء رشد فکری و ترّقی انسان دانسته وفرموده است: «مَنْ شاوَرَ الرِّجالَ شارَکَها فی عُقُولِها؛ کسی که با مردانی به مشورت پردازد، در عقل آنان سهیم گشته است.»[1]

اگر فرد یا جامعه ای به چنین کاری خو بگیرد، لغزشها و اشتباهاتش به حداقل می رسد، و در مقابل، کار آیی، کار دانی، رشد فکری و فرهنگی و شکوفایی علمی و اجتماعی اش، شتاب فزاینده می‌گیرد، و شاید سرّ اینکه پیامبر(ص) مشورت را رحمت نامیده است، همین باشد. حضرت امیر(ع) ضمن ایراد خطبه‌ای در صفین فرمود: «فَلا تَكُفُّوا عَنْ مَقالَةٍ بِحَقٍّ، اَوْمَشْوَرَةٍ بَعَدْلٍ؛ از گفتن حق و مشورت واقع بینانه و عادلانه خودداری نکنید.»[2]

[1]. شرح غررالحکم، ج ۵، ص ۳۴۰، چاپ دانشگاه تهران

[2]. نهج البلاغه ، فیض ، خطبه ۲۰۷، ص ۶۸۷.

شماره درس: درس چهل و یکم

موضوع درس: همیاری

شماره صفحه: ۱۰۵-۱۰۷

زمان تدریس: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

وسایل مورد نیاز: تخته سفید ومارکر یا تخته سیاه وتباشیر

اهداف: آشنایی با فضیلت همیاری

لغات واصطلاحات

تعاون: همکاری بادیگران

فعالیتهای تدریس

وقت	فعالیتهای معلم	فعالیتهای متعلم
(۵ دقیقه)	سلام و احوال پرسی، آماده کردن صنف و دیدن کار خانگی درس گذشته و پاسخ به پرسشهای شاگردان.	
(۱۰دقیقه)	پرسشهای جدید برای آماده ساختن شاگردان برای درس جدید. ۱. همکاری چیست؟ ۲. چرا باید نسبت به همدیگر همکاری کنیم؟	
(۳۰ دقیقه)	معلم عنوان، چکیده درس و لغات و اصطلاحات را روی تخته می‌نویسد.	شاگردان خلاصه درس را یادداشت می-کنند.
	درس یک بار توسط یکی از شاگردان به دقت خوانده شود. معلم بعد از خواندن درس، اول درس را به طور خلاصه بیان نموده و با استفاده از مطالب"معلومات تکمیلی" درس را کامل تشریح می کند. معلم دانش آموزان را به گروههای مختلف تقسیم کرده وفرصت بحث جمعی را به آنان می‌دهد. معلم به پرسشها پاسخ می‌دهد. **ارزشیابی** ۱. تعاون چیست؟ ۲. مصادیق تعاون را نام ببرید! ۳. ضرورت تعاون در جامعه چیست؟	شاگردان درس را خوب گوش می‌دهند. شاگردان به تشریح استاد گوش می‌دهند. شاگردان در گروه های تعیین شده در باره مفاهیم درس گفتگو وتبادل نظر می کنند ونماینده هر گروه برای دیگران توضیح می‌دهد. شاگردان سوالات خود را مطرح می کنند. شاگردان به سؤالات ارزشیابی پاسخ می‌دهند.

کارخانگی

شاگردان خاطره ای در باره آثار اجتماعی تعاون ۵ سطر بنویسند!

معلومات تکمیلی

ضرورت تعاون در جامعه

تعاون به عنوان یک اصل اخلاقی اجتماعی، اساس زندگی جمعی بشر و عامل اصلی در پیشرفتها و پیروزیهای روزافزون اوست؛ به گونه ای که بدون آن، هیچ جامعه ای شکل نخواهدگرفت و مسیر ترقی و کمال را طی نخواهدنمود. به همین دلیل، دین اسلام وجود تعاون را در جامعه ضروری دانسته و مسلمانان را به همکاری هر چه بیشتر فراخوانده است.

امیرمؤمنان علیه السلام ضمن تاءکید بر ضرورت تعاون در جامعه ، در زمینه نیازمندی افراد به این امر پسندیده می‌فرماید: «... هیچ کس، هر چند که در شناخت و اجرای حق جایگاهی عظیم داشته و در کسب فضیلت دینی پرسابقه و پیشتاز باشد، در اجرای حقوق الهی که بدو تکلیف شده، بی نیاز از تعاون و همکاری دیگران نیست. و نیز هیچ کس، هر چند که دیگران کوچکش شمارند و چشمها حقیرش بینند، کمتر از آن نیست که در این زمینه نتواند کمکی بدهد یا کمکی بستاند.»[1]

در جای دیگر می فرماید: «مَنْ وَجَّهَ رَغْبَتَهُ إِ لَيْكَ، وَجَبَتْ مَعُونَتُهُ عَلَيْكَ؛ کسی که رغبت (روی نیاز) خود را متوجه تو ساخت، یاری او بر تو لازم است.»[2]

[1]. نهج البلاغه ، خطبه ۲۰۷ ، ص ۶۸۴

[2]. شرح غررالحکم ، ج ۵ ، ص ۳۴۱